

La parada de Sesmond

Arxivem el moment o com crear (conscientment) biaix als arxius

Vicenç Ruiz Gómez

Vocal de recerca de l'Associació d'Arxivers
Gestors Documentals de Catalunya.

“La història no es pot construir només en base a documents d'arxiu oficials. Perquè la posteritat s'adoni plenament del que hem suportat i superat en aquests anys com a poble, necessitarem documents senzills: un diari, cartes d'un treballador des d'Alemanya, sermons d'un sacerdot [...]. Només quan aconseguim reunir aquest material senzill i quotidià en una quantitat aclaparadora, només llavors es pintarà l'escena d'aquesta lluita per la llibertat amb tota la seva profunditat i brillantor”.

El 28 de març de 1944, Gerrit Bolkestein, llavors ministre d'Educació holandès a l'exili, feia aquesta crida als seus conciutadans perquè documentessin de manera proactiva els efectes de l'ocupació alemanya, tot anunciant un futur projecte de recollida i preservació, un cop acabada la guerra –l'actual NIOD, Institut per als Estudis sobre la Guerra, Holocaust i Genocidis, fundat el 8 de maig de 1945.

Probablement, atesa l'autoria, aquesta cita és un dels reconeixements més punyents de la manca de representativitat i el biaix inherent dels fons institucionals. Bé, per a Bolkes-

tein, més que inherent aquest biaix devia ser momentani: fruit de la nul·la legitimitat del poder polític alemany que fonamentava el marc legal i jurídic en el qual es produïen els fons. De ben segur que no el feia extensiu a l'administració colonial holandesa, com el significatiu silenci sobre l'ocupació japonesa d'Indonèsia denota, per exemple. En tot cas, serveix d'introducció per entendre millor les campanyes que, sota el paraigua d'Arxivem el moment, l'Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya (AAC) ha impulsat en els últims quatre anys. Començant pels atemptats a les Rambles i Cambrils, de l'agost de 2017, passant pel Referèndum d'Independència, el fons social #Cuéntalo o la més recent #ArxivemlaCovid.

En rigor, de fet, en aquesta última l'AAC es va limitar a difondre i cohesionar el seguit d'iniciatives que diversos arxius municipals i comarcals van començar a tirar endavant. S'insistí en el caràcter clau que els arxius, en un món de postveritat i *fake news*, poden jugar com a institucions de confiança de la ciutadania no només per tal de garantir la preservació del patrimoni documental actual, sinó sobretot per construir el patrimoni del futur d'una manera participativa i significativa, tot allunyant-se del mer col·leccionisme.

Així, per tal d'evitar al màxim una recollida poc estructurada de documents, l'AAC demanà que els arxius bastessin una estratègia basada en tres vectors igual d'importants: definir les línies bàsiques de la campanya, obrir-se a la ciutadania i preparar-se per a un tractament participatiu.

Associació Arxivers

@AAC_GD

...

Manifest en defensa dels drets fonamentals i de les institucions de Catalunya

arxivers.com/images/documenten... #arxius
#gestiodocumental

11:52 a. m. · 20 de set. de 2017 · Twitter Web Client

Exemples de línies bàsiques eren la definició dels formats i de l'abast geogràfic i temporal del material a ingressar; la disponibilitat d'una estructura suficient –creació d'un tràmit específic de cessió, accés a i capacitat de servidors–; la possibilitat de capturar directament evidències de les xarxes socials –només si es disposava de l'expertesa i el software necessari–; i el disseny de les fases de tota l'actuació.

Però aquestes línies bàsiques de poc servien si, en paral·lel, l'arxiu no s'obria clarament a la ciutadania. En primer lloc, des del punt de vista de la difusió, òbviament, tot adaptant el missatge als diferents canals de comunicació. Però, més important encara, cercant de manera proactiva la cessió de materials rellevants per part de col·lectius especialment implicats en la gestió de la crisi o bé de grups o de llocs tradicionalment poc representats a l'arxiu. És a dir, intentant que el material fos rellevant i significatiu, complementari –o si s'esqueia contradictori– amb la documentació generada institucionalment per l'activitat administrativa derivada de la gestió de la crisi. Aprofitant, doncs, per crear comunitat pensant sobretot en la implicació de la ciutadania amb el seu arxiu.

I, finalment, el que havia de ser l'autèntic fet diferencial d'aquest tipus de campanyes: apostar per un tractament participatiu dels fons rebuts, atesa la mateixa natura dels documents que no tenien una procedència orgànica, sinó social. Òbviament, en ple confinament, l'AAC aconsellà emprar plataformes web gratuïtes per a facilitar la interacció no presencial. I, un cop acabat, s'apuntà la necessitat de programar tallers i xerrades, tot organitzant-ne per zones geogràfiques, sectors socials, franges d'edat o altres criteris rellevants. Actuant com a acompanyants, més que com a experts, tot exposant els criteris professionals per, de forma conjunta, determinar la rellevància d'uns o altres documents. Igualment, aquesta participació s'havia

d'allargar al codisseny de les formes de difondre i reutilitzar el material resultant.

Segons els censos que l'AAC va confeccionar per tal de donar-hi visibilitat, a la campanya vinculada al Referèndum de l'1-O s'hi sumaren gairebé cinquanta arxius, mentre que les iniciatives sorgides arran de la Covid-19 comptaren amb un total de cent arxius –gairebé, per tant, una tercera part del sistema arxivístic. Prenent el conjunt d'àmbits territorials als quals donaven servei, sis milions d'habitants dels set i mig que viuen a Catalunya disposaren d'un arxiu de referència on participar-hi.

Resta per fer, encara, un estudi aprofundit d'aquestes experiències. És clar que cap arxiu no ha seguit fil per randa el conjunt de propostes teòriques i metodològiques exposades en diverses publicacions i jornades, a banda dels consells pràctics difosos per a cada campanya. Però, en tot cas, sí que van permetre dotar d'un marc de referència comú els arxius que hi participaren tot donant visibilitat a la suma de crides com una iniciativa col·lectiva de país –i només cal repassar l'impacte mediàtic generat.

I, com l'exemple del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar evidencia, les respostes més exitoses a aquest tipus de campanyes –uns 4.500 fitxers rebuts mitjançant 577 cessions– les trobem en casos on, a aquest marc de referència, s'hi afegia el fet que durant anys s'havia bastit una xarxa de col·laboradors a partir d'una clara política proactiva de captació de fons no institucionals –de fulletons d'esdeveniments relacionats amb activitats socials i econòmiques a sotagots de bar–. I per exitoses no ens referim al nombre final de documents rebuts, que també, sinó sobretot a la implicació de la ciutadania.

Perquè arxivar no és altra cosa que crear biaix. I, lluny del paradigma de l'arxiu total, potser el que cal fer és contextualitzar, conscientment, tant biaixos com (teoria dels) punts de vista hi apliquem. ■

Tuit del SAMLM del 21 de setembre de 2017 on es demanava la col·laboració de la ciutadania per tal de recollir i documentar les mobilitzacions relacionades amb el procés d'independència de Catalunya. **Procedència: SAMLM.**

Tuit del SAMLM del 23 de març de 2020 on es demanava la col·laboració de la ciutadania per tal de recollir imatges i documents relacionats amb el confinament provocat per la COVID-19. **Procedència: SAMLM.**

Accés als documents i a la informació

1a. Les consultes

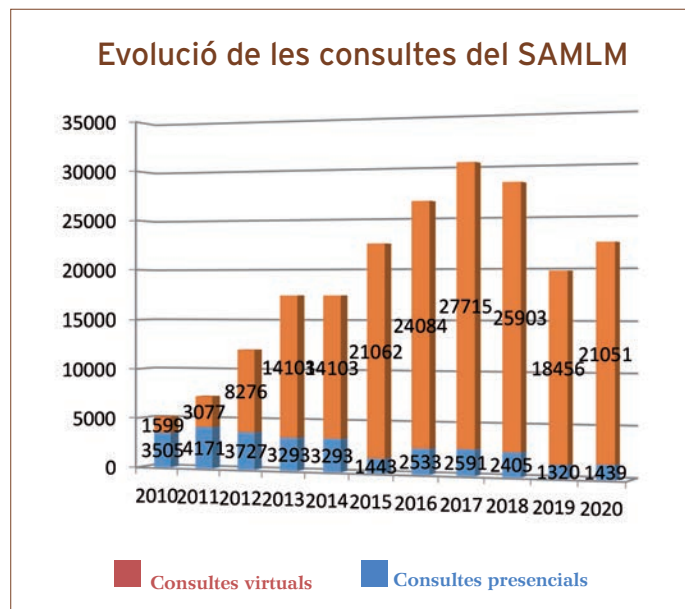
L'any 2020 serà recordat com l'any de la irrupció de la pandèmia de la Covid-19, el confinament domiciliari i la paralització de l'economia del país. El SAMLM ha estat afectat en les diverses activitats que desenvolupa, entre les quals la de donar servei a la ciutadania i als treballadors de l'Ajuntament, proveint-los de la informació que custodia aquest servei d'arxiu municipal.

Les estadístiques mensuals de consultes ens visualitzen el punt àlgid del confinament, l'aturada del mes de març, l'estancament del mes d'abril i la progressiva recuperació a partir del mes de maig. Si ho traduïm en xifres ens va suposar passar dels 80 usuaris el mes de febrer, a 23 el mes de març, a 7 el mes d'abril, la lenta recuperació amb 37 usuaris el mes de maig, i un lleuger augment la resta de l'any.

Aquesta darrera part de l'any, amb el nombre de visitants que oscil·len entre els 40 i els 66, ens mostren el que vam aprendre l'any 2008. La petició de documentació interna va lligada a l'estat de l'activitat econòmica. Aquestes sol·licituds estan vinculades a la tramitació dels expedients administratius i la necessitat de trobar antecedents per a poder redactar informes i adoptar resolucions. La petició d'aquesta documentació va estretament relacionada amb l'obertura de nous negocis, la construcció de noves edificacions, reformes d'interiors... Podem afirmar que l'estadística de consultes és un baròmetre de l'activitat econòmica. Quan hi ha un descens de l'activitat, les consultes internes de l'arxiu baixen, en canvi quan hi ha una certa recuperació, o si es vol, un cert optimisme, aquestes consultes creixen.

Cal destacar que la posada en funcionament de l'administració electrònica ens ha permès teletreballar des de casa i continuar donant servei als usuaris des del primer dia de confinament domiciliari. D'altra banda, també cal assenyalar que tota la documentació digitalitzada durant els anys anteriors, ens ha permès atendre bona part de les consultes plantejades en aquests mesos de confinament.

Pel que fa a les consultes externes, hem pogut constatar que s'ha produït un increment de la cerca de documentació en suport digital hostatjada en el nostre web. Enguany hem comptabilitzat un total de 21.051 cerques de documents al nostre web, 3.000 més que l'any anterior.

1b. Els préstecs

El SAMLM ha prosseguit amb la política de limitar al màxim els préstecs a les unitats administratives. Per segon any hem aconseguit mantenir els préstecs de documentació a zero expedients.

La política de substitució de préstecs per digitalitzacions ha donat els seus fruits i ens ha permès accedir a una part substancial de la informació en condicions de teletreball.

Consultes, préstecs i usuaris en el període 2009-2019

Any	Particulars			Administratives			Total	
	Virtuals	Presencials		Usuaris	Consultes	Préstecs	Usuaris	Consultes
	Consultes	Usuaris	Consultes					
2010	1.599	285	1.136	1.845	3.220	1.255	2.130	5.955
2011	3.077	362	1.429	1.581	2.742	1.137	1.943	7.248
2012	8.276	457	1.655	1.362	2.072	984	1.819	12.003
2013	14.103	457	1.537	1.482	1.756	940	1.939	17.396
2014	14.490	441	1.378	1.025	1.551	646	1.466	17.419
2015	21.062	281	1.162	1.162	1.655	714	1.443	23.419
2016	24.084	348	843	923	1.690	423	1.240	26.617
2017	27.715	443	1.276	683	1.315	137	1.271	30.306
2018	25.903	397	1.158	635	1.247	2	1.032	28.308
2019	18.456	292	723	352	597	0	644	19.776
2020	21.051	256	786	305	653	0	561	22.490

1c. Les reproduccions

L'exercici 2020 ens ha vingut marcat inexorablement, com s'ha esmentat en les consultes, pel confinament domiciliari i pel descens de l'activitat econòmica. Aquest descens en la generació de reproduccions, reculant a les dades del començament del projecte, s'ha de visualitzar en perspectiva.

Si bé el descens més notable es deu a les conseqüències de la pandèmia, cal esmentar que hi ha altres factors que han provocat aquest descens. El principal és la irrupció dels expedients nadius electrònics.

Les unitats administratives demanen còpies per a cerca d'antecedents per a generar nous expedients. La possibilitat de poder accedir a aquesta documentació amb el mateix programari que es fa servir per a generar nous expedients ha generat un descens de les consultes i de les reproduccions demanades per part de les unitats administratives.

En el següent quadre es pot observar un clar descens en els dos darrers anys. Si bé l'any passat va ser a conseqüència del segrest informàtic patit per l'Ajuntament, enguany ha estat provocat per la pandèmia. Enguany hem realitzat un total de 18.071 reproduccions de documents, que han passat a formar part dels diferents fons digitalitzats de l'Ajuntament.

Quadre de reproduccions	2017	2018	2019	2020
Documents textuais	14.269	43.307	27.636	16.051
Imatges	357	433	169	191
Documents audiovisuals	21	148	226	3
Cartografia i plànols	1.135	3.283	2.242	1.826
TOTAL	15.782	47.171	30.273	18.071

2. Els ingressos documentals

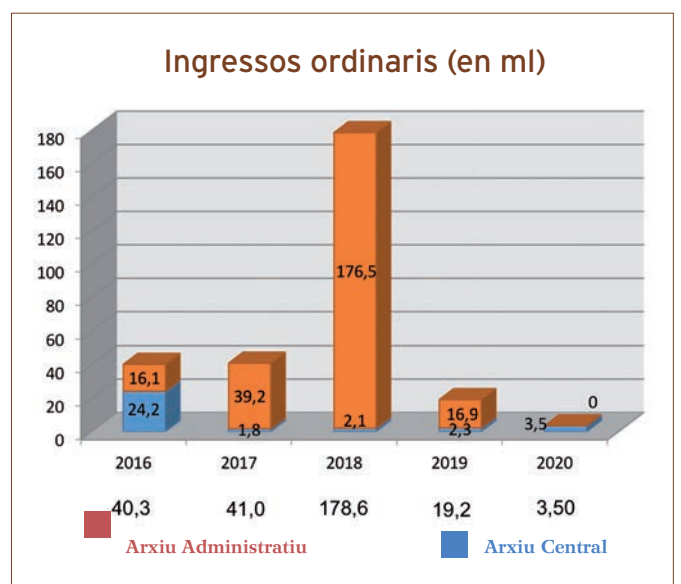
2a. Els ingressos ordinaris

Com a tots els àmbits de la societat, la situació d'emergència sanitària ha condicionat totalment el funcionament dels ingressos documentals durant l'exercici 2020, tan els de caràcter ordinaris com els ingressos extraordinaris. D'altra banda, per la mateixa raó tampoc no s'han pogut realitzar les obres de condicionament del dipòsit 6 a les instal·lacions de l'Arxiu Administratiu, de manera que encara hi ha una cua important de transferències pendents de processar i formalitzar.

En total s'han transferit 3,50 metres lineals de documentació, menys d'una quarta part dels més de 19 metres transferits el 2019. La majoria dels ingressos han estat transferències internes de documentació de l'arxiu i algunes aportacions de Turisme.

L'inventari general ha passat de 277.333 a 282.549 registres, la qual cosa significa un increment de 5.216 registres, una mica inferior al dos per cent.

Ingressos ordinaris 2020			
Àrea	Metres lineals	Metres lineals	Percentatge
100.000 Alcaldia			
020 Gabinet Alcaldia	0.10	0.10	2.90
100.100 SERVEIS CENTRALS I DE PLANIFICACIÓ			
140 Arxiu	2.70	2.70	77.10
100.600 SERVEIS TURÍSTICS I DE PROMOCIÓ DE LA CIUTAT			
610 Turisme	0.40		
630 Cultura	0.20		
640 Esports	0.10	0.70	20.00
TOTAL		3.50	100.00

2b. Els ingressos extraordinaris

Malgrat la situació d'excepcionalitat a nivell global en què ens hem trobat, durant l'any 2020 el SAMLML ha registrat una xifra de cinquanta-set ingressos documentals. La majoria han estat aportacions de petit volum en forma de col·leccions fotogràfiques, filmacions, material de difusió relacionat amb Lloret, biblioteca auxiliar i hemeroteca local.

La Confraria de Pescadors ha fet un dels ingressos documentals de més volum, en concret bona part de la documentació que custodiaven del període de 1940 a 2000. Recordem que la Confraria ja havia formalitzat la cessió d'una bona part del seu fons documental a l'any 2004.

Una altra entitat local que ha portat la documentació a l'Arxiu ha estat el Rotary Club. Gràcies a aquest ingrés podem fer un seguiment de l'activitat i les iniciatives empreses per l'agrupació des del seu any de fundació, el 1986.

Grans o petits, tots els ingressos documentals extraordinaris contribueixen a enriquir el patrimoni de Lloret i ens ajuden a millorar com a comunitat.

CEDENT / DONANT		DOCUMENTACIÓ INGRESSADA
ALSINA i PARÉS	Antoni	Documentació diversa.
ARPÍ i MONTERO	Josep Maria	Fons fotogràfic.
AUSTRICH i MARTELL	Darwin	Fons fotogràfic.
BAEZA i BANCELLS	Maria Dolors	Fons familiar, documents identitat.
BERNAT i MONTERO	Maria Carme	Fons fotogràfic, imatges actes SOS Lloret i altres.
BERNAT i MONTERO	Maria Cristina	Filmacions diverses.
BLANCH i SOLER	Josep	Fons Cambra Agrària, llibres actes.
BORDALLO CASTEÑEDA	José Luis	Hemeroteca local i fons fotogràfic.
BOSCH i PIÑEIRO	Jaume	Fons documental personal.
CALPE i CALLS	Josep	Biblioteca auxiliar i hemeroteca local.
CARDONA i AUSTRICH		Documentació diversa.
CASANOVAS i OLMOS	Josep Lluís	Fons fotogràfic.
CASAS i COLOMÉ	Maria Carme	Fons fotogràfic.
COLOMÉ i DOMÈNECH	Maria Cristina	Material de difusió.
COMAS i MORÉ	Maria Assumpció	Fons fotogràfic.
CONFRARIA DE PESCADORS	CONFRARIA DE PESCADORS	Fons documental propi, fase 2.
CRUZ i BERASATEGUI	Lluís	Biblioteca auxiliar.
DOMÈNECH i MONER	Joan	Biblioteca auxiliar.
DURALL i SERRA	Joaquim	Biblioteca auxiliar.
EN COMÚ PODEM LLORET / RODRÍGUEZ PACIOS, Francesc Xavier		Material de difusió.
FAURIA i PUYOL	Germans/es	Fons documental patrimonial.
FERNÁNDEZ i CAMPS	Mercè	Documentació investigació genealògica.
FERRÁNDEZ i MANCHADO	Albert	Fons patrimonial Pi – Planells, fase 2.
FRIGOLA i BOSCH	Arseni	Fons fotogràfic i material de difusió Obreria Santa Cristina.
GINOT i JULIÀ	Antoni	Biblioteca auxiliar.
GUARDIOLA i APRAXINE	Elena	Documentació investigació genealògica.
LLORCA i RIERA	Isidor	Fons audiovisual i fotogràfic.
MACIÀ i ALDRICH	Carles	Documentació investigació arxius.
MARTÍNEZ NAVARRO	Francesc Xavier	Fons documental urbanització Coll de Llop.
MARTÍNEZ i PLANAS	Jordi	Fons documental i fotogràfic.
MAS i LLIBRE	August	Fons fotogràfic.
MAS i MARQUÈS	Germanes	Fons documentals familiar i Autocars Mas, fase 2.
MONTFULLEDA i VINDUAL	Cristina	Fotografies diverses.
MORET i CAMPS	Joan	Fons fotogràfic, imatges actes Flama Canigó.

MURO	Ignasi	Fons documental Taulina, documentació diversa.
ORRI	Xavier	Material de difusió i documentació diversa.
PARÉS i FIAT	Pau	Fons fotogràfic.
PASAPERA i RUIZ	Cristina	Documentació diversa.
PELEGRÍ i TAULINA	Iolanda	Fons documental Taulina, documentació diversa.
PEÑA ROVIRA	Ana Maria	Biblioteca auxiliar.
PLANAS i MATEU	Francesc	Fons Hotel Planas, hemeroteca local, material difusió.
RAMÍREZ i BURGADA	Josep Maria	Material de difusió.
RAMOS i CATÀ	José Carlos	Biblioteca auxiliar.
REVILLA i TURULL	Josefa	Fons documental Felicià Serra i Mont, fase 21.
RIBERA i CARDONA	Josep	Documentació diversa.
RIGAT i CASULLERAS	Felip	Fons documental Rotary Club.
ROCAS i PALAU	Jordi	Partitures sardanístiques.
ROIG i de LLOBET	Rafael	Documentació investigació genealògica.
SAGARÓ i PLANIOL	Montserrat	Material de difusió.
SARRATS i MITJÀ	Josep	Fons audiovisual.
TORRES i LÓPEZ	Romà	Col·lecció de postals Villa Rosita.
TREMOLEDA i NOGAREDA	Concepció	Fons patrimonial Can Gepich, segona fase.
USPENSKIY	Oleg	Fons fotogràfic i col·lecció plànols.
VINTRÓ i TAULINA	Maria Rita	Fons documental Taulina, documentació diversa.

2c. Avaluació documental

Enguany no s'han generat noves propostes d'eliminació de documentació. Les propostes d'eliminacions del 2019 van quedar pendents per a aquest exercici i no es va poder fer front als treballs relacionats amb l'execució de l'eliminació fins a mitjans del mes de juliol. Aquest fet, conjuntament amb l'any atípic d'horaris laborals, ha provocat que no es generessin noves propostes.

Ens agradaria fer esment que, tal com determina la llei de transparència, i amb la voluntat de fer més accessible la feina realitzada per part de l'arxiu i millorar la comprensió alhora d'efectuar les eliminacions, aquestes es publiquen en el *Llibre registre d'eliminació de documents del Servei d'Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Lloret de Mar*. En aquest registre es detalla, en uns camps descriptius, tota la informació recollida en cada eliminació efectuada per part del servei d'arxiu municipal.

Podem accedir a l'esmentat Llibre Registre en el web del SAMLM dins de l'apartat *Informació General / Registre d'eliminació de documents*.

3. Tractament i protecció del patrimoni documental

L'any 2020 el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar va portar a terme el tractament dels següents ingressos documentals:

CODI DE FONTS	FONTS	TRACTAMENT REALITZAT
100.000	AJUNTAMENT DE LLORET MAR	Neteja, identificació, descripció, instal·lació i digitalització parcial de documentació en diferents formats provinents dels ingressos ordinaris de les diferents àrees i seccions municipals.
301.000	HOSPITAL MUNICIPAL DE LLORET DE MAR	Segona fase de registre, identificació i classificació de documentació en diferents formats provinent de l'ingrés 2019/063.
401.000	PARRÒQUIA DE SANT ROMÀ	Identificació, descripció i instal·lació d'hemeroteca local (Full Parroquial) en paper provinent de l'ingrés 2018/087 i de fons fotogràfic segons ingrés 2019/024..
402.000	OBRERIA DE SANTA CRISTINA	Identificació, descripció i instal·lació de documentació en diversos formats provinent dels ingressos 2019/020 i 2020/060.
507.000	MACIÀ	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2020/018.
509.000	FAURIA	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2020/013.
510.000	MARTÍNEZ - PLANAS	Segona fase d'identificació, descripció i instal·lació de documentació en diferents formats provinent de l'ingrés 2019/007 i primera fase de l'ingrés 2020/004..
514.000	PARÉS - MACIÀ	Identificació, descripció i instal·lació de fons fotogràfic provinent de l'ingrés 2020/046.
520.000	TAULINA	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2020/032.
522.000	MAS - LLIBRE	Segona fase d'identificació, descripció i instal·lació de documentació en diversos formats provinent dels ingressos 2018/026 i 2018/092.
523.000	JUANOLA - SAGARÓ	Identificació, descripció i instal·lació de material de difusió provinent de l'ingrés 2020/057.
524.000	FÀBREGAS - ORENCH	Tercera fase de registre, descripció, identificació, classificació i instal·lació de documentació en diferents formats provinent de l'ingrés 2017/096.
526.000	LLUÍS RIERA i GARRIGA	Tercera fase de desmuntatge, registre, identificació, descripció i instal·lació de documentació en diversos formats provinent de l'ingrés 2017/094.
527.000	BONET - CARDONA	Identificació, descripció i instal·lació de filmacions en suport videocasset i bobina 8 mm provinents de l'ingrés 2019/054.
529.000	FERNÁNDEZ - BANCELLS	Segona fase d'identificació, descripció i instal·lació de documentació en diversos formats provinent de l'ingrés 2018/070.
599.005	BERNAT - MONTERO	Registre, digitalització i classificació de documentació en diferents formats provinent dels ingressos 2020/033 i 2020/036.
599.006	CARDONA	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2020/031.
599.015	FRIGOLA - ROCA	Segona fase d'identificació, descripció i instal·lació de fons fotogràfic provinent de l'ingrés 2019/020.
599.017	AUSTRICH - MARTELL	Identificació, descripció i instal·lació de fons fotogràfic provinent de l'ingrés 2020/058.
599.025	CAN GEPICH	Segona fase de registre, identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2019/061 i primera de l'ingrés 2020/006.

607.000	JOAN DOMÈNECH i MONER	Identificació, descripció i instal·lació de biblioteca auxiliar provinent de l'ingrés 2020/047.
608.000	MARIA ASSUMPCIÓ COMAS i MORÉ	Identificació, descripció i instal·lació de fons fotogràfic provinent de l'ingrés 2020/042.
610.000	JOSEP RIBERA i CARDONA	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2020/015.
625.000	JOAQUIM ABRIL i ROIG	Identificació, descripció, digitalització i instal·lació de documentació i fons fotogràfic en diferents formats provinents de l'ingrés 2019/033.
632.000	ERNEST ADLER	Tercera fase del procés de neteja, desmuntatge, identificació, descripció i instal·lació de documentació en diferents formats provinent de l'ingrés 2018/082.
699.019	JOSÉ LUIS BORDALLO CASTAÑEDA i MARIA CARMÉ CIURÓ i BAIXIBERN	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2020/020.
699.020	JOSEP MARIA RAMÍREZ BURGADA (a) JOU	Identificació, descripció i instal·lació de material de difusió provinent de l'ingrés 2020/061.
699.026	JOSEP SARRATS i MITJÀ	Identificació, digitalització, descripció i instal·lació de filmacions provinents de l'ingrés 2020/056.
699.027	MARILÓ BAEZA i BANCELLS	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2020/044.
699.028	JOSEP VALLS i ROCA (a) BAMBI	Quarta fase del procés d'identificació, descripció, digitalització i instal·lació d'imatges provinents de l'ingrés 2016/002.
699.039	CRISTINA MONTFULLEDA i VINDUAL	Identificació, descripció i instal·lació de fons fotogràfic provinent de l'ingrés 2020/029.
699.050	MONTERRAT XIRGU i ENCESA	Identificació, descripció i instal·lació de material de difusió provinent de l'ingrés 2019/058.
699.052	RAFAEL ROIG i de LLOBET	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2020/030.
699.094	JOSEP MARIA ARPÍ i MONTERO	Identificació, descripció i instal·lació de fons fotogràfic provinent de l'ingrés 2020/041.
699.097	ELENA GUARDIOLA i APRAXINE	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2020/059.
699.129	ANTONI CANER i CASTELLS	Identificació, descripció i instal·lació de fons fotogràfic provinent de l'ingrés 2019/035.
699.131	JAUME BOSCH i PIÑERO	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2020/022.
708.000	AMICS DE LA SARDANA	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2020/001.
714.000	CONFRARIA DE SANT ELM	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2019/069.
724.000	ROTARY CLUB	Identificació, descripció i instal·lació de documentació provinent de l'ingrés 2020/005.
803.000	EDITORIAL EFADÓS - L'ABANS DE LLORET DE MAR	Quarta fase de registre, identificació, descripció i instal·lació de diversos fons familiars provinent de l'ingrés 2007/038.
806.000	AUTOCARS MAS SL	Registre, identificació, descripció i instal·lació de documentació en diversos formats provinent de l'ingrés 2020/016.
807.000	HOTEL PLANAS	Segona fase de registre, identificació, descripció i instal·lació de documentació en diversos formats provinent de l'ingrés 2019/059 i primera fase de l'ingrés 2020/053

4. Activitats i difusió

4a. Activitats desenvolupades pel SAMLM

El Trivial Lloretenc

El mes de gener de 2020 el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar va engegar la iniciativa del Trivial Lloretenc. El servei d'arxiu va preparar una sèrie de preguntes relacionades amb la nostra vila que, de la mateixa manera que en el joc de taula original, s'ordenaven per colors: les preguntes relacionades amb geografia i toponímia tenien assignat el color blau; les de ciències i medi ambient, el verd; les d'història, el groc; les d'esport, el taronja; i les d'entreteniment i espectacles, el rosa. Les preguntes es van publicar a les xarxes socials de l'arxiu per a que tothom pogués respondre-les. Les primeres persones que van contestar correctament les sis preguntes van ser premiades amb una col·lecció de postals artístiques realitzades pels Urban Sketchers de Lloret en una trobada que el mes de desembre anterior van dur a terme en el SAMLM.

Visites de centres educatius i formatius

El SAMLM és un servei obert a tota la ciutadania, a tothom qui el vulgui conèixer i estigui interessat en la preservació del nostre patrimoni documental. És per això que fa molts anys que organitza visites guiades per conèixer les nostres instal·lacions i les tasques que s'hi realitzen. És molt important que els més joves coneguin les funcions d'un arxiu i la documentació relacionada amb la nostra vila. És per això que una de les nostres prioritats és fomentar que els centres escolars i formatius ens visitin, per donar a conèixer un servei que pot ser de la seva utilitat i interès a l'hora de realitzar tasques i treballs escolars, per consultar-ne la documentació un cop ja siguin adults o fins i tot per convertir-se en una opció professional d'aquí a uns anys.

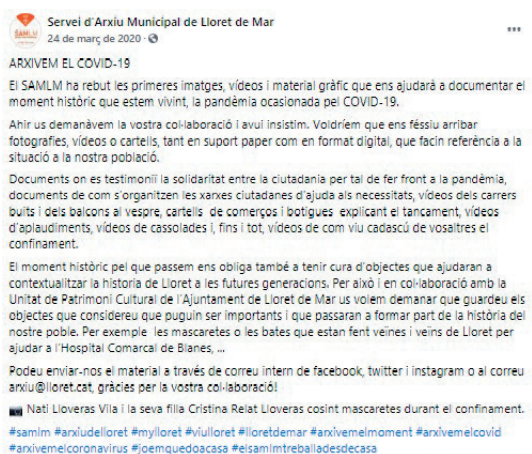
L'any 2020, sota la fórmula de "visita guiada comentada", van visitar el SAMLM 261 persones, de les quals 50 van realitzar la seva visita de forma virtual. Aquesta xifra de 261 visitants representa un increment de 99 persones respecte de l'any 2019. Els mesos de gener i febrer, just abans de començar la pandèmia de la Covid-19, van visitar presencialment les

nostres instal·lacions estudiants de batxillerat de l'Institut Coll i Rodés, alumnes de primària de l'escola Immaculada Concepció i alumnes de l'Oficina de Català de Lloret. A aquests estudiants hi hem d'afegir la visita virtual a les instal·lacions de l'arxiu que van realitzar diversos ciutadans, en un nombre de 50, durant la jornada del Dia Mundial dels Arxius.

En aquest sentit hem d'afegir que la pandèmia provocada per la Covid-19 ens ha obligat a suspendre les visites presencials a l'arxiu; i això ens ha obligat a explorar noves formes de realitzar visites a les nostres instal·lacions. El format de visites virtuals a través d'algun dels programes que ens permeten fer reunions telemàtiques és una nova via per poder conèixer el nostre servei d'arxiu, des de casa o bé des del centre escolar. Tant de bo que les visites presencials es puguin tornar a reprendre més endavant, un cop resolta la crisi sanitària que estem vivint.

Arxivem la Covid

Com a conseqüència de la pandèmia de la Covid-19 el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar va començar la campanya *Arxivem la Covid* amb l'objectiu de conservar i documentar les experiències que s'estaven vivint relacionades amb aquest moment històric. La campanya va consistir en demanar a la població que enviés al SAMLM vídeos, fotografies i cartells,

Captura de pantalla treta de l'Instagram del SAMLM on es pot observar una de les situacions quotidianes generades per la pandèmia i que van ser recollides en el marc de la campanya *Arxivem la Covid*.

Un moment de la visita guiada a les instal·lacions del SAMLM per part dels alumnes de l'Oficina de Català de Lloret de Mar.

Procedència: SAMLM.

Procedència: SAMLM.

tan en format digital com en format paper, que mostressin la situació a la nostra vila durant la pandèmia. Es cercaven documents que mostressin la solidaritat entre els ciutadans per fer front a la pandèmia, vídeos de carrers buits com a conseqüència del confinament, imatges dels balcons al vespre, cartells dels comerços tancats... Aquesta campanya iniciada pel SAMLM va tenir força repercussió a nivell de Catalunya i d'Espanya, i altres arxius promogueren iniciatives similars. El resultat d'aquesta campanya ha estat excel·lent perquè es contribueix a preservar la memòria col·lectiva de la ciutat; perquè es dona resposta a una inquietud de la ciutadania, que demanava un lloc de referència per a conservar tota aquesta documentació vinculada amb la Covid-19 i perquè s'estimula la participació de la ciutadania en la configuració de la memòria col·lectiva.

L'escrivà del segle XXI

A partir de mitjans del mes d'abril de 2020, i com a conseqüència de la pandèmia, el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar va donar el tret de sortida a una nova iniciativa: *L'escrivà del segle XXI*. Aquesta activitat va consistir en promoure, tot aprofitant el confinament a casa de la població, la participació de la ciutadania en la transcripció de diverses actes de l'Ajuntament de Lloret de Mar conservades al SAMLM i consultables on-line al web de l'arxiu.

El calaix del SAMLM

El primer de maig de 2020 va començar una altra iniciativa que el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar va engegar amb motiu de la pandèmia. Era la que duia per títol *El calaix del SAMLM*, en aquest cas per posar en valor el patrimoni audiovisual conservat al servei d'arxiu i que consistia en penjar a les xarxes socials diversos muntatges audiovisuals procedents dels nostres fons que ens mostressin moments del passat a la nostra vila. Els comentaris i informacions que els ciutadans volguessin aportar a cadascun dels vídeos s'havien d'enviar al servei d'arxiu a través de missatges interns a les nostres xarxes socials o al nostre correu electrònic.

La mirada ampliada

El SAMLM conserva un fons destacat d'imatges en plaques de vidre que representen un testimoni essencial per conèixer el Lloret de tombants dels segles XIX i XX. El projecte *La Mirada*

Captura de pantalla d'un dels vídeos publicats en el marc de *El calaix del SAMLM*.
Procedència: SAMLM.

Captura de pantalla d'un dels apartats de la iniciativa *La mirada ampliada*, en aquest cas el de *El llit misteriós*.
Procedència: SAMLM.

ampliada sorgeix de la necessitat de destacar les curiositats, els personatges i els petits detalls que sovint, amb la rapidesa en què visualitzem les fotografies, ens passen desapercebuts. Aquesta iniciativa convida l'espectador a prendre consciència de la importància d'observar amb deteniment els documents gràfics i, alhora, contribueix a difondre el nostre patrimoni històric, cultural i artístic a través de les sorpreses que amaga cada fotografia.

Dia Internacional dels Arxius 2020

La pandèmia, òbviament, també va modificar la celebració habitual del Dia Internacional dels Arxius. El confinament ens va obligar a portar a terme de manera virtual els actes d'aquesta diada que havíem celebrat cada any de manera presencial.

El 9 de juny a les 20:30, doncs, es van dur a terme les activitats de la jornada, que consistiren en una visita guiada virtual per les instal·lacions de l'Arxiu, la qual es va oferir a través de la plataforma Zoom a totes aquelles persones que hi volien participar. Posteriorment, just després de finalitzada la visita virtual, va començar la presentació del número 19 del butlletí *Sesmond*. Es van connectar 50 persones a la connexió de Zoom per a aquestes dues activitats.

Un instant de la presentació virtual a través de la plataforma Zoom del número 19 del butlletí *Sesmond*, en el marc del Dia Internacional dels Arxius.
Procedència: SAMLM.

Un arxiu és

A principis de juny de 2020 el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar també va participar en la proposta *Un arxiu és*, dels arxius de Catalunya, que consistia en la captació de vídeos de ciutadans d'arreu del país que explicaven la seva relació amb els arxius. El SAMLM hi col·laborà amb dos vídeos, un de l'Arseni Frigola i Bosch, obrer major de l'Obreria de Santa Cristina, i l'altre de la Maria Teresa Casas Colomer, membre del nostre *Grup d'Amics de l'Arxiu*.

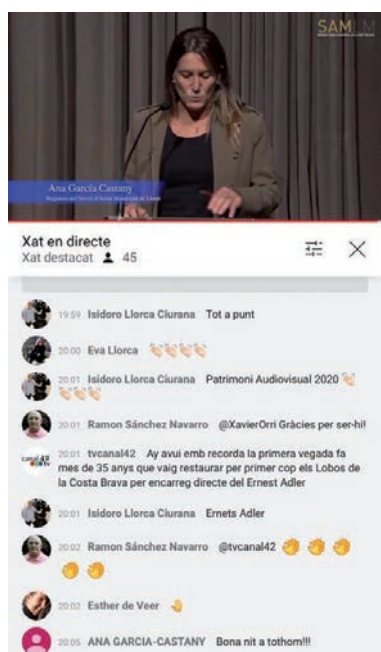
Participació en el Congrés de la Societat d'Arxivers Americans

El SAMLM va participar en la 84a edició del Congrés de la Societat d'Arxivers Americans que, sota el títol *Archives Records 2020 Creating Our Future*, es va retransmetre per videoconferència entre el 5 i el 7 d'agost. En aquestes jornades es van presentar ponències i debats que plantejaven diferents maneres en que els arxius podien treballar per tal de superar l'opressió de les minories racials i per donar més visibilitat al col·lectiu de les dones i dels LGTB. El Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar hi va col·laborar presentant dos clips de *El Calaix del SAMLM* a la AV Night dedicada als documents audiovisuals.

De la participació en aquest congrés en va sorgir l'article *Interseccionalitat i arxius*, del nostre company del SAMLM Jordi Padilla.

Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual 2020

El dimarts 27 d'octubre a les vuit del vespre es va celebrar el Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual, que en la seva edició del 2020 va tenir com a eslògan *La teva finestra al món*. L'acte, que fins l'any passat s'havia portat a terme al Teatre de Lloret, no es va poder celebrar en format presencial ateses les circumstàncies sanitàries en què ens trobem.

Captura de pantalla d'un moment de la presentació, per part de la regidora Ana Garcia-Castany, del muntatge audiovisual *Entre llops de mar i sirenes. El llegat cinematogràfic d'Ernest Adler*, dins el Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual.

Procedència: SAMLM.

La celebració, doncs, consistí en l'estrena pel canal de Youtube del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar d'un muntatge audiovisual preparat pel SAMLM que va portar per títol *Entre llops de mar i sirenes. El llegat cinematogràfic d'Ernest Adler*, i que tenia com a finalitat donar a conèixer i posar en valor els abundants i valuosos documents cinematogràfics que va generar l'enyorat doctor Adler i que es conserven al nostre servei d'arxiu. El vídeo es troba a la pàgina web del SAMLM, a l'apartat de Producció Audiovisual, de manera que en podem gaudir en qualsevol moment.

Participació en el seminari #Arxivemelmoment

El 17 d'octubre el SAMLM participà virtualment en el "Seminari sobre campanyes #Arxivemelmoment: experiències", al costat de l'Arxiu Històric de Lleida i el Servei de Gestió Documental, Arxiu i Registre de la Universitat de Vic. En el seminari vam compartir experiències sobre l'ús social del material, tractament i explotació en el marc de les campanyes #Arxivemelmoment.

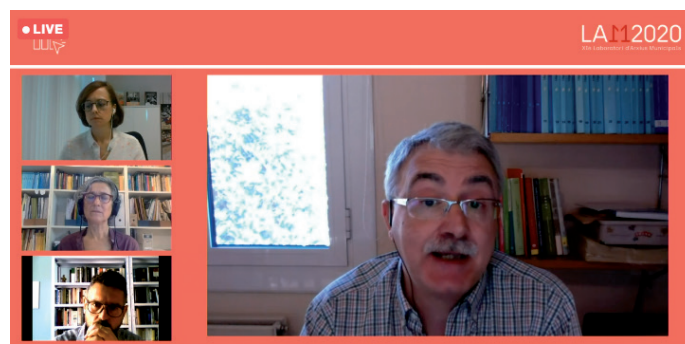
Microhistòries de Lloret

A partir del novembre de 2020 es va posar en funcionament un nou projecte de participació ciutadana del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar, *les Microhistòries de Lloret*. Les microhistòries són publicacions de petit format sobre la història de Lloret, elaborades per ciutadans i investigadors que volen explicar algun episodi desconegut del passat de la nostra vila. Aquestes històries de petit format poden estar relacionades amb les tradicions, els costums, la geografia, la toponímia i les històries familiars, entre d'altres temàtiques.

Participació al Laboratori d'Arxius Municipals

Els dies 19 i 20 de novembre va tenir lloc la 11a edició del Laboratori d'Arxius Municipals, que en l'edició de 2020 portava per títol *De la digitalització al servei digital*.

De les diverses conferències i activitats organitzades cal destacar la taula rodona *Portals d'Arxius*, moderada per Remei Perpinyà de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents, amb la participació d'Ana Pazos, de l'Arxiu Municipal de Barcelona, Joaquim Daban, cap del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar, que va donar a conèixer l'experiència del SAMLM i Isaac Àlvarez de l'Arxiu Municipal de Castellbisbal.

Un dels moments de la participació del SAMLM en la onzena edició del Laboratori d'Arxius Municipals.

Procedència: SAMLM.

Festa major de Sant Romà

Com que la situació sanitària no va permetre realitzar els actes presencials de la festa major de Sant Romà, el Teatre de Lloret i el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar van col·laborar per tal de recuperar dos pregons realitzats en anys anteriors i posar-los a la disposició de tothom, tot emetent-los pel canal de Youtube del Teatre de Lloret.

Es tracta del pregó de l'any 2000, pronunciat per Joan Baptista Bernat i Sarró, i el del 2017, a càrrec de l'actor Fermí Reixach. L'emissió es va dur a terme el 17 de novembre a les 20:00 h.

Presentació del llibre *L'oppidum de Montbarbat*, de Maria del Vilà Vilà i Bota

En el marc de la festa major de Sant Romà, l'Ajuntament de Lloret de Mar, a través del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar, va portar a terme la presentació del llibre *L'oppidum de Montbarbat. Lloret de Mar, la Selva. Les excavacions de 1987 a 2013*, dirigit i coordinat per la doctora en Història per la Universitat de Barcelona Maria del Vilà Vilà i Bota.

El llibre, que és el número 15 de la col·lecció *Es Frares*, recull les diferents campanyes d'excavacions, dirigides per la Dra. Maria del Vilà Vilà, que al llarg dels anys s'han realitzat al poblat ibèric de Montbarbat.

L'acte, que es va dur a terme el 25 de novembre a la sala d'actes de l'Ajuntament, amb presència reduïda per la situació generada per la pandèmia, va comptar amb la presència de l'autora, de l'alcalde Jaume Dulsat, de la regidora del servei d'arxiu municipal Ana Garcia-Castany i del cap del SAMLM, Joaquim Daban. El vídeo de la presentació del llibre està disponible al web del servei d'arxiu.

Calendari d'advent

El Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar va participar en l'acció organitzada per l'Associació d'Arxivers Gestors de Documents de Catalunya que tenia com a objecte crear com a publicacions a les xarxes socials un calendari d'advent arxivístic.

La col·laboració del SAMLM va consistir en la publicació de diversos documents relacionats amb les festes de Nadal.

Vídeo de Nadal del SAMLM

Com cada any el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar va elaborar un vídeo en què felicita el Nadal a tots els lloretencs, a tots els seus amics i a totes les persones que el segueixen a través de les xarxes socials. Durant els darrers anys el muntatge audiovisual de la Nadala del SAMLM s'elaborava amb imatges i vídeos procedents dels diversos fons custodiats a les seves instal·lacions; però per aquest any 2020 es va optar per fer una felicitació virtual, amb un brindis amb cava inclòs, de tots els integrants del personal del servei d'arxiu i de la regidora del SAMLM, Ana Garcia-Castany. El vídeo es va compartir per les xarxes socials del servei d'arxiu i es pot veure al canal de Youtube del SAMLM.

4b. Presència a la xarxa

El lloc web del SAMLM

El tancament domiciliari ens va obligar a reflexionar sobre el paper dels arxius en plena pandèmia. Es va considerar que era el moment de generar nous reptes i aquests nous reptes havien de passar necessàriament per interactuar amb la ciutadania i crear sinergies. Per assolir-los es van posar sobre la taula dos projectes: *L'escrivà del segle XXI* i *les Microhistòries de Lloret*.

Tal com hem explicat abans, l'activitat del *L'escrivà del segle XXI* consisteix en promoure la participació de la ciutadania a l'hora de transcriure actes de l'Ajuntament conservades al nostre servei d'arxiu i que es poden consultar a la pàgina web del SAMLM, en el context del confinament de la població que es va produir durant el segon trimestre del 2020.

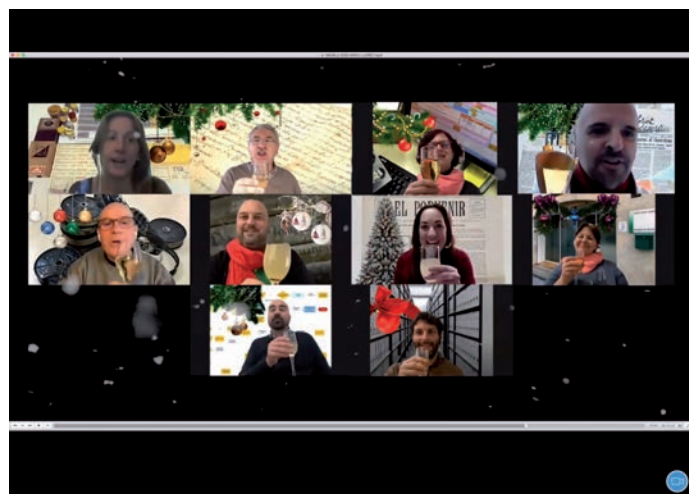
Després de conèixer les experiències del Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació de la Universitat de Barcelona i la de l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat, es va plantejar la possibilitat d'elaborar un projecte de treball col·laboratiu del tipus *crowdsourcing* per a poder disposar de les actes transcrites.

El *crowdsourcing* o proveïment participatiu, consisteix en cercar una solució a un problema concret amb la convocatòria oberta a un grup indeterminat de persones, que contribueix a la seva resolució aportant els seus coneixements i experiències.

Acte de presentació del llibre *L'oppidum de Montbarbat*, de Maria del Vilà Vilà i Bota, juntament amb la regidora Ana Garcia-Castany, el cap del servei d'arxiu municipal, Joaquim Daban, i l'alcalde, Jaume Dulsat.

Procedència: SAMLM.

Captura de pantalla del moment en què es va fer el brindis amb cava en el vídeo de Nadal del SAMLM.

Procedència: SAMLM.

Per a facilitar la feina a les persones que volguessin fer transcripcions, el SAMLM redactà una normativa que posà a la disposició de tothom al web de l'arxiu i que tenia com a objectiu dotar els participants de criteris d'homogeneïtat en la transcripció, juntament amb les preguntes més freqüents que el ciutadà es podia fer en el moment de la transcripció de les actes.

Les transcripcions dels participants es van incorporar al cercador de l'arxiu en línia per, d'aquesta manera, facilitar als investigadors les cerques d'informació de diversos fets i noms dels llibres d'actes antics de l'Ajuntament. Gràcies a aquesta iniciativa també es volia contribuir a donar a conèixer el patrimoni documental lloretenc conservat al servei d'arxiu.

El projecte va tenir bona acollida i ha permès incorporar a l'arxiu en línia les transcripcions elaborades facilitant les cerques de noms, llocs, esdeveniments,... que contenen les actes. A tots els "escriptors" us volem agrair el vostre esforç i el vostre temps dedicat al projecte.

El segon projecte, el de les Microhistòries de Lloret, estava relacionat amb totes les troballes que havien realitzat diversos investigadors però que per diversos motius –per la seva reduïda extensió o per altres causes– mai no s'havien publicat. Són petites píndoles de la història de Lloret, relatives a la història, els costums, les tradicions, els topònims, els motius, etc.

L'experiència va tenir bona acollida i ens va fer plantejar quina era la millor manera per a poder facilitar la seva visualització i cerca. Es va considerar adient d'estructurar per blocs dins l'apartat del web de les microhistòries els diversos articles segons el tema que tractaven. Aquests blocs són:

- Relats de personatges lloretencs.
- Relats de la configuració urbana de Lloret.
- Relats de guerra i exili.
- Relats de pirates, bandolers i contrabandistes.
- Relats de les epidèmies de Lloret.
- Relats sobre el cementiri.

Tots dos projectes continuen el seu camí i us volem encoratjar a participar-hi. Per a més informació us podeu adreçar al web de l'arxiu a l'apartat de la Funció Social del SAMLM.

D'altra banda, durant l'any 2020 vam incorporar, a l'apartat Llegendes i tradicions, noves cròniques relacionades amb la cultura popular lloretenca. A la publicació de la narració s'hi ha incorporat una fitxa de recurs educatiu per a les escoles de Lloret. Aquesta fitxa permet contextualitzar la llegenda en el moment històric i social en el que va aparèixer, tot citant-ne les fonts i els documents originals que en parlen. Les llegendes que vam donar a conèixer durant l'any 2020 són les següents: *La llegenda d'en Pere Galí i Sant Ferriol de Lloret*, *La prometença d'Es Gavatz*, *El crucifix d'alabastre del capità Josep Domènech*, *El Renegat* i *El Santuari del Far i els pescadors de Lloret*.

Llegendes Lloretenques

Pere Riera i Bruget. *Es Gavatz*

La llegenda d'Es Gavatz està basada en un fet real que va ocórrer a finals del segle XIX a la nostra vila. Pere Riera i Bruget, conegut com *Es Gavatz* va ser un lloretenc, nascut el 1836 que, de ben jove com altres nois de la vila, es va dedicar a navegar. Amb només 20 anys ja embarcava en els vaixells mercants que viatjaven cap a ultramar. Era conegut pel sobrenom d'Es Gavatz ja que havia estat un temps treballant com a mariner a Marsella. Com tots els homes de mar, era un gran devot de Santa Cristina, fet que va donar origen a la formació de la llegenda entorn a la seva figura.

El naufragi

El 3 d'octubre de 1894, la fragata *Borcelona* va sortir del port de Nova Orleans per tornar cap a Catalunya. *Es Gavatz*, que ja tenia 58 anys, hi anava a bord com a mariner preferent, era una de les moltes travessies que havia fet al llarg de la seva vida. El dia 5 d'octubre el temps va començar a canviar i la tripulació es va veure atrapada en una violenta tempesta que va durar gairebé tres dies.

Com a resultat el vaivell va quedar fortament malmès. Anaven a la deriva sense que ningú el pogués controlar. La situació era cada cop més precària, s'estaven quedant sense aigua i aliment. Finalment, la nit del 9 d'octubre, van ser vistos per la cobeta naufragi *Aulhathor* que en aquell moment viatjava cap a Pensacola (Floríada). Els setze naufragis, junt amb el seu capità Josep Sintes i Gornila, van ser evacuats en un bot de salvament. El diari cubà *La Caricatura* es va fer ressò del succeït.¹

Bot salvament de Santa Cristina. Escena de Mar. Sàndwich. Escena. Brava. Fotografia: Enric Morner. Reusencs

Els documents i la història

La prometença d'Es Gavatz

En el moment del naufragi *Es Gavatz* es va encomanar a Santa Cristina per a buscar la salvació de la tripulació. Arran d'aquests fets va fer una promesa que, amb el temps, es va convertir en llegenda.

El diari local *El Distrito Farmense* descriu que, el dia de Santa Lúcia de 1894, Pere Riera, vestit amb la mateixa roba que duia el dia del naufragi, va anar descalç, des de la parroquia de Sant Romà fins a l'ermita de Santa Cristina.

<<... en cumplimiento de promesa hecha a nuestra patrona exvoto, Santo Cristo, salió en dicho día de este templo parroquial y seguido de sus parientes y algunos íntimos amigos, descalzo, con un cirio en la mano y vestido con el mismo traje que llevaba a bordo, se encaminó devotamente a la ermita de la Santa, en cuyo altar mayor se celebró una Misa que fue oída con singular fervor por todos los asistentes. (...)>²

Per contra del que explica la llegenda recollida per Enric Botet i Sió, no hi ha cap constància documental de que durant la missa hi hagués cap acció contra el retaulo de Santa Rosalia.

El retaulo legendari

El retaulo de Santa Rosalia data de l'any 1772, moment en que s'acaben les obres de la portalada de l'ermita de Santa Cristina. Molt probablement és obra de l'escultor barceloní Joan Illas que, junt amb el fuster lloretenc Josep Massià, estava treballant en la reforma del temple. El retaulo contemporani a la llegenda és molt diferent al que trobem actualment dedicat a la Immaculada Concepció. Durant la Guerra Civil va ser desmuntat i el relleu amb l'escena de Santa Rosalia i el dimoni va desaparèixer. Malgrat tot, encara es conserven alguns elements identificables de l'artiga estructura com l'encapçalament amb els atributs de la santa: les palmes del martiri i la corona de flors.

La llegenda

Aquest fet veridic va ser readaptat cap als anys 1920, moment en que el farmacèutic Enric Botet i Sió va elaborar un recull de llegendes locals lloretenques. Aquesta història va ser readaptada l'any 1989, en el llibre *La cultura popular i el parlar de Lloret*, obra d'Esteve Fàbregas i Barri i la seva dona Carme Rebollo i Tibau.

¹ *La caricatura*. Periódico bisemanal. La Havana. 28 d'octubre de 1894

² *El Distrito Farmense*. 23 de desembre de 1894

Aquesta és una de les fitxes que van associades a les *Llegendes Lloretenques* que es van publicar el 2020, concretament a la de *Es Gavatz*.

Procedència: SAMLM.

Captura de pantalla del text i la imatge d'una de les microhistories que es van compartir per xarxes socials.

Procedència: SAMLM.

El canal de Youtube del SAMLM

Els vídeos produïts pel SAMLM han continuat generant força expectació i han tingut molt bona acollida entre el públic del nostre canal. S'han generat un total de 7.598 visites i s'han reproduït un total de 16.860 minuts de visualització.

Ens agradaria destacar un nou apartat que es va crear en plena pandèmia, *El Calaix del SAMLM*. Aquesta nova col·lecció recull petites píndoles de vídeos o muntatges custodiats en el SAMLM. Es van fer diversos títols:

- "Els jocs i l'entreteniment a l'aire lliure", sobre com es jugava i com s'entretenia la gent als anys seixanta.
- "No sempre tot és gris", un muntatge audiovisual que mostra el resultat de diverses plaques de vidre acolorides.
- "La Construcció del Passeig Marítim", un muntatge audiovisual amb una selecció de filmacions retrospectives relacionades amb la construcció del passeig marítim.
- "Les que hi són però no es veuen", que mostra els recursos enginyosos que s'empraven per poder retratar els més menuts en els llargs processos tècnics dels fotògrafs del segle XIX.

L'augment en la producció de muntatges audiovisuals publicats al canal de Youtube ha tingut com a conseqüència que cada vegada hi hagi més ciutadans que coneguin el SAMLM a través d'aquesta plataforma. Les visites al nostre canal de Youtube han augmentat considerablement, de fet s'han doblat, passant de les 3.875 visualitzacions de l'any 2019 a les 7.598 de l'any 2020.

Els muntatges audiovisuals agrupats en el bloc de Nadales han tingut 310 visualitzacions; el bloc de pregons de Sant Romà, 277; el bloc de vídeos Mirades d'ahir, 615; el bloc Fets i Gent, 1.881; el bloc dedicat al Dia Internacional del Patrimoni Audiovisual ha tingut 2.078 visualitzacions; el bloc dedicat al Grup d'Amics de l'Arxiu, 138; el dedicat a la Festa de Santa Cristina, 1.850 visualitzacions; i l'apartat *El Calaix del SAMLM*, 449 visites.

Hi ha tres vídeos que destaquen per la quantitat de públic que han tingut. El primer de tots Tot recordant Santa Cristina, amb 363 visualitzacions i 43,3 hores; el segon No sempre tot és gris, amb 266 visualitzacions i 8,5 hores; i el tercer el vídeo La visita de Maradona a Lloret, amb 258 visualitzacions entre els mesos de novembre i desembre de 2020 i 5,1 hores (els mesos de gener a abril del 2021, ja s'han assolit més de 22.000 visualitzacions).

El SAMLM a les xarxes socials

Facebook

Actualment, el nostre compte a la plataforma Facebook té 3.380 seguidors. Segons les dades estadístiques que facilita el propi web els perfils dels nostres seguidors es podrien classificar de la següent manera:

- Segons sexe: el 55% són dones, el 44% homes i l'1% no s'especifica.
- Segons edat: de 13 a 17 anys (1%), de 18 a 24 (1%), de 25 a 34 anys (14%), de 35 a 44 anys (22%), de 45 a 54 anys (27%), de 55 a 64 (20%) i més de 65 (15%).

- Segons procedència geogràfica: de Lloret hi ha 1.835 seguidors (54%), de Barcelona són 275 seguidors (9%), de Blanes hi ha 230 seguidors (7%), de Girona són 160 seguidors (5%) i de procedència diversa –resta de Catalunya, Europa i altres àrees– hi ha 880 seguidors (25%).

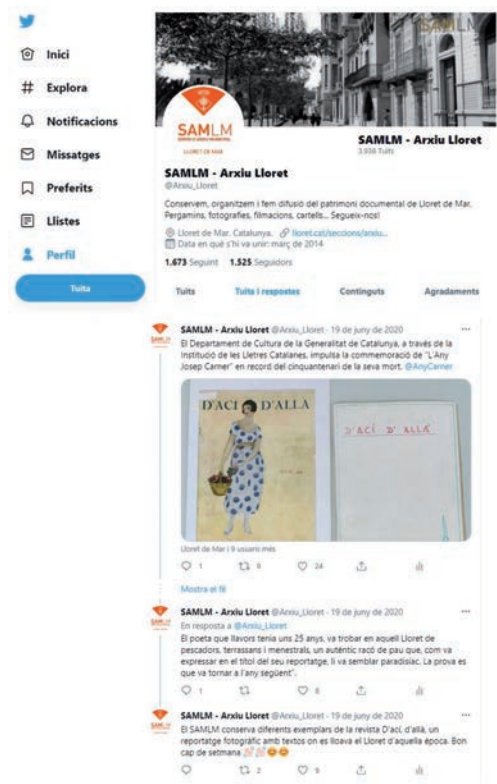
El 2020 el nostre perfil ha tingut 165.048 visites i 26.589 interaccions –m'agrada, publicació compartida, lectures...– enregistrades.

D'altra banda, el rànquing de visualitzacions l'encapçalen el muntatge dedicat a Santa Cristina, amb imatges del Fons Ernest Adler amb 3.852 reproduccions; el vídeo en memòria del jugador de futbol Diego Armando Maradona amb 1.835 reproduccions i el muntatge *No sempre tot és gris* inclòs a la secció *El Calaix del SAMLM* amb 1.438 reproduccions.

Twitter

La nostra presència a Twitter ha tingut el següent abast: durant el 2020 hem arribat als 1.500 seguidors i hem realitzat 1.375 piulades. Relacionat amb els seguidors, segons les dades facilitades per l'aplicació Twitter Analytics: 50% són homes, un 48% dones i el 2% restant no especifica el sexe. Un 72% dels seguidors són catalans, un 20% espanyols (madrilenys, andalusos, valencians...) i el 8% restant de països diversos: Andorra, Gran Bretanya, Estats Units d'Amèrica, Mèxic, Alemanya... Les piulades o publicacions es poden agrupar en quatre àrees: secció web, imatges, notícies i vídeos. El perfil ha rebut 344.016 visites, de les quals 12.233 han interactuat de formes diverses.

Durant el 2020 hem adaptat les publicacions a Twitter com a *fil*, una nova eina que ofereix la plataforma i que serveix per poder explicar històries més llargues o opinions més complexes.

Captura de pantalla del compte de Twitter del SAMLM.
Procedència: SAMLM.

Instagram

La presència del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar a Instagram, la plataforma més jove de totes les que fem servir, està més que consolidada després de més de dos anys en actiu. En aquest període hem arribat als 1.126 seguidors i durant el 2020 el perfil ha rebut un total de 122.474 visites. D'aquestes, 38.603 han interactuat de maneres diferents, visualitzant o comentant un contingut publicat.

Amb l'opció *Instagram Stories* podem penjar fotografies o vídeos que desapareixeran passades 24 hores. Amb aquesta modalitat hem compartit 81 publicacions. Durant l'any 2020 s'han fet un total de 432 publicacions.

Les xarxes social i la COVID-19

Per tal d'afrontar la situació de la COVID-19, des del SAMLM hem impulsat diferents publicacions amb l'objectiu que ajudessin la ciutadania a fer més suportable aquell llarg confinament. És per això que s'han creat seccions fixes que es comparteixen un cop al mes i també monogràfics dedicats a una temàtica concreta. Monogràfics com: *Viatjar amb el SAMLM* han tingut molta acceptació entre els nostres seguidors, que han pogut viatjar de Reus fins a Egipte a través d'imatges dels nostres fons fotogràfics. Entre les seccions fixes destaquen; *L'Hermetoteca del SAMLM*, *L'Arxiu per dins*, *SAMLM & PRESS*, *Els pergamins del SAMLM* i com a novetat dues noves seccions que han tingut una gran acceptació: *La mirada ampliada del SAMLM* i les *Microhistòries*.

D'altra banda, els fils de Twitter creats al perfil del SAMLM i relacionats amb les diferents pandèmies que ha patit la vila de Lloret, així com els fils que portaven per títol *La mirada ampliada del SAMLM* i els fils de les *Microhistòries* han tingut una molt bona acollida i molta repercussió.

5. El grup d'Amics de l'Arxiu (GAA)

El 2020 ha estat un any complicat pel que fa les trobades setmanals amb el GAA. La irrupció de la COVID-19 ha afectat

de ple les sessions de treball amb el Grup d'Amics de l'Arxiu. Tanmateix, malgrat la pandèmia, el grup s'ha adaptat a les circumstàncies i a les mesures imposades per les autoritats de manera que les trobades no s'han deixat de realitzar, això sí, de manera virtual.

Consultant el registre d'assistència del GAA durant el 2020 podem copsar com les sessions presencials de gener, febrer i primeres setmanes de març, continuaven sent tot un èxit amb una mitjana de 30 assistents per sessió. El nombre de col·laboradors i membres del grup durant el 2020 ha estat de 38 membres, i el nombre màxim de participants en una sessió ha estat de 35 membres.

La sessió del 20 de març es va haver d'anul·lar per l'estat d'alarma que es va decretar arrel de la pandèmia. El 3 d'abril, després d'una aturada de dos dies i d'haver realitzat proves amb diferents plataformes, tornaven les sessions, aquesta vegada confinats, i a través de la plataforma ZOOM. La resposta dels integrants del Grup d'Amics de l'Arxiu va ser tot un èxit, gràcies a la col·laboració i a les ganes d'aprendre dels membres però també gràcies a l'ajuda de fills i nets. La primera sessió virtual del GAA va comptar amb la participació de 24 persones i van participar també l'alcalde Jaume Dulsat, la regidora del SAMLM, Ana García-Castany i el regidor Albert Robert, que van copsar de primera mà que els Amics de l'Arxiu no tenen cap inconvenient per dur a terme la seva tasca.

Les sessions virtuals s'han dut a terme durant tot el 2020, assolint una mitjana de quinze membres connectats a les sessions de treball.

El tradicional *Brindis de Nadal al SAMLM*, aquest any es va fer adaptant-nos a la situació i a les restriccions. Els membres del GAA van ser convocats en tres grups i van ser rebuts pel personal del SAMLM i la regidora del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar, Ana Garcia-Castany. Durant la trobada, a l'aire lliure i a l'exterior del carrer Josep Lluhi, van ser obsequiats amb un recordatori i felicitació de Nadal.

Volem agrair a tots els membres del Grup d'Amics de l'Arxiu la seva tasca, que contribueix a la preservació de la memòria del segle XX a la nostra vila. Moltes gràcies, GAA! ■

Captura de pantalla d'una de les sessions del Grup d'Amics de l'Arxiu, una de les moltes que s'han hagut de fer en format virtual com a conseqüència de les recomanacions sanitàries relatives a la pandèmia.

Procedència: SAMLM.

Comiat a la Maribel

Joaquim Daban i Massana

Cap del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar

Imatge de la Maribel Rodríguez Masides.
Procedència: SAMLM.

La Maribel coneixia a molta gent de Lloret. Ella deia que havia estat tants anys portant el padró municipal d'habitants, que al final identificava a tothom. A partir d'un nom, una cara, un motiu... la Maribel era capaç d'aportar un munt d'informació sobre una o altra família. Li agradava conèixer a la gent; però per sobre de tot, li agradava que la coneguessin. Era la seva manera de sentir-se estimada.

Evidentment, aquesta qualitat de la Maribel ens va anar molt bé a l'arxiu, perquè ens permetia contextualitzar la informació dels milers d'expedients i documents que es custodien als nostres dipòsits. D'altra banda, aquesta qualitat també li permetia realitzar un exercici sociològic molt interessant. Quan venia qualsevol ciutadà o treballador de l'Ajuntament a fer una consulta, ella de seguida hi establia una connexió personal (no laboral o professional, sinó personal). Preguntava pel seu pare, per la seva mare, pels seus fills... i, per tant, obligava a l'altra persona a sortir del seu "rol" professional o laboral; i la conversa se situava en un pla molt més humà i terrenal. Recordo el cas d'un arquitecte malcarat i malhumorat (de qui no en diré el nom) que va venir de molt males maneres exigint la consulta d'un expedient concret. A la Maribel, òbviament, no li agradaven aquestes formes; i després d'aguantar estoicament un primer embat, li va començar a preguntar per la seva mare, que sabia que havia estat ingressada. L'arquitecte es va sorprendre, va anar canviant les formes, es va anar suavitzant i al final, va marxar feliç, content i molt agraït, però sense haver pogut consultar l'expedient perquè amb la informació que ens havia passat no el podíem localitzar.

La Maribel era sinònim d'alegria. Sempre amb un somriure. Sempre amb una cara amable. No podia entendre que algú

marxés de l'arxiu sense acomiadar-se formalment amb un simple "adeu Maribel". "No costa tant", ens deia. "No som uns mobles!".

Però el que realment la feia més feliç eren les celebracions. Qualsevol excusa era bona per organitzar un dinar o un sopar: un sant, un aniversari, una petita commemoració... sempre estava a punt; i no us exagero, si us dic que era la més feliç de la festa. Era llavors quan sortia la Maribel més engrescada: anècdotes d'aquí i d'allà, comentaris divertits... parlar, riure, parlar i riure.

Es feia estimar!

Malauradament, però, els últims anys de la Maribel han estat complicats. A partir de la seva jubilació se li van sumar un munt de problemes i va anar perdent aquella alegria que la caracteritzava. Ens visitava periòdicament, la trucàvem, ens interessàvem pel seu estat de salut... però la Maribel va anar perdent aquella espurna d'alegria. Els ànims se li anaven apagant.

Crec que, d'alguna manera, la Maribel ens considerava als companys de l'arxiu com la seva segona família. I és per això que hem volgut dedicar-li aquesta cerimònia religiosa (tal com ella hagués volgut) i també hem incorporat al seu recordatori uns versos d'un poeta que li agradava molt: en Miquel Martí i Pol.

Maribel, en nom dels companys de l'arxiu, en nom dels companys de l'Ajuntament i en nom de tota la gent que t'estima... descansa en pau. Ens veurem a l'altra riba. ■

Parròquia de Sant Romà
Lloret de Mar, 25 de setembre de 2020

Interseccionalitat i arxius. Un programa i quatre projectes

Joaquim Daban, Xavier Orri, Jordi Padilla
Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar

La funció social dels arxius

Tot i que als arxius se'ns reconeix essencialment la funció cultural i administrativa, darrerament se'ns està desvetllant una funció social que permet acostar-nos al conjunt de la ciutadania d'una manera diferent. Des d'aquesta nova perspectiva, les tasques de l'arxiu prenen una nova dimensió perquè ens permeten millorar diferents aspectes de la societat i permeten reivindicar les diverses identitats i sensibilitats que existeixen al nostre municipi.

És per això que vam impulsar, ja fa més de deu anys, la creació del Grup d'Amics de l'Arxiu, una iniciativa de participació ciutadana que, recíprocament, ens aporta molts beneficis. D'una banda, ens permet identificar i descriure amb precisió les imatges dels diferents fons documentals que ingressen a l'arxiu i, de l'altra, genera uns vincles afectius entre els membres del grup que els estimula la comunicació, la memòria i la capacitat d'anàlisi de les imatges.

Alguns anys més tard, i dins d'aquesta mateixa funció social, vam elaborar diferents projectes per impulsar les visites guiades i pedagògiques, vam promoure la participació ciutadana a les campanyes Arxivem el moment, vam dinamitzar les xarxes socials amb la intenció de divulgar el patrimoni documental del municipi i, més recentment, amb motiu del confinament provocat per la Covid19, s'han iniciat altres projectes de col·laboració ciutadana: *L'escrivà del segle XXI*, i *La mirada ampliada*.

Darrerament, però, hem volgut donar un nou impuls a la funció social dels arxius i hem elaborat una nova iniciativa: *Interseccionalitat i arxius. Un programa i quatre projectes*.

Descripció i contextualització del programa

La interseccionalitat es pot definir com "una perspectiva que ens permet veure com les diverses formes de discriminació no es poden considerar per separat, sinó que cal entendre-les en relació".¹ La interseccionalitat estudia de forma encavalcada les diferents identitats socials i els seus respectius sistemes d'opressió, dominació o discriminació. A través de les anàlisis de les diverses categories biològiques, socials i culturals, com l'edat, el gènere, l'ètnia, la classe, la diversitat funcional, l'orientació sexual, la religió i altres eixos d'identitat, es pot constatar com interaccionen els

individus en els múltiples nivells. És per això que cal pensar cadascuna de les característiques o trets d'una persona com inextricablement unit a tots els altres elements, i només així es pot comprendre de forma completa la pròpia identitat. "Ser dona influeix en com algú experimenta ser blanc(a). El fet de ser LGBT i de procedència obrera significa que es troba amb situacions diferents de les d'un home gai blanc de classe mitjana. Practicar la interseccionalitat significa que evitem la tendència a separar els eixos de la diferència que configuren la societat, les institucions i nosaltres mateixos".²

El concepte d'interseccionalitat fou plantejat per primer cop per l'acadèmica Kimberlé W. Crenshaw al 1989 per explicar com les dones afroamericanes havien estat excloses de les polítiques feministes i antiracistes desenvolupades als Estats Units des de la lluita pels drets civils a finals de la dècada del 1960.³

A partir d'aquest marc conceptual es pot entendre com succeeix la injustícia sistemàtica i la desigualtat social des d'una base multidimensional.

La interseccionalitat manté que les conceptualitzacions clàssiques d'opressió en la societat –com el racisme, el sexisme, el capacitisme, la lesbofòbia, l'homofòbia, la transfòbia, la xenofòbia i tots els prejudicis basats en la intolerància– no actuen de manera independent, sinó que aquestes formes d'exclusió estan interrelacionades i en certs contextos socials creen un sistema d'opressió que reflecteix la intersecció de múltiples formes de discriminació. Per tant, quan s'analitza la situació de la dona, de l'homosexual o del migrant no només s'ha de considerar específicament aquesta condició, sinó que se l'ha de relacionar amb altres categories o característiques de l'individu: el seu estatus social, la seva formació, la seva activitat professional... perquè totes aquestes situacions acaben per condicionar la manera de créixer i de realitzar-se com a persona.

Interseccionalitat i arxius

Des d'aquest punt de vista, l'arxivística s'ha convertit en un terreny fèrtil per al debat sobre la interseccionalitat de les identitats. En un moment en què la definició identitària adquireix protagonisme en el debat polític i social, els arxius tenen l'oportunitat de convertir-se en espais segurs

Element gràfic que identifica el programa "Interseccionalitat i arxiu".

Procedència: SAMLM. Autora: Marina Garcia.

1 WEKKER, Gloria; SLOOTMAN, Marieke; ICAZA, Rosalba; JANSEN, Hans; VÁZQUEZ, Rolando. *Let's Do Diversity. Report of the Diversity Commission*. Universitat d'Amsterdam (UvA). 2016.

https://www.researchgate.net/publication/310649646_Let%27s_do_diversity_Report_of_the_University_of_Amsterdam_Diversity_Commission

2 Ibidem.

3 CRENSHAW, Kimberlé W. *Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics* dins la revista *University of Chicago Legal Forum*, núm. 14. Universitat de Chicago. 1989. P. 139-167.

que fomentin la investigació, el coneixement i, en darrera instància, el diàleg per canalitzar i moderar els conflictes entre aquestes identitats; uns conflictes que, fins i tot, poden arribar a generar violència entre diferents comunitats.

Darrerament, a l'àmbit arxivístic s'han plantejat projectes i debats on s'evidencien els prejudicis clàssics amb què s'utilitzen habitualment els instruments de descripció i recuperació de la informació. A través d'aquestes propostes multidisciplinàries es planteja com recopilar i utilitzar materials d'arxiu d'una manera inclusiva, quins mètodes es poden utilitzar per detectar els col·lectius marginats, com s'esborren o es mantenen les interseccions a l'arxiu, com s'inclouen les veus marginades...

Objectius del programa

Seguint aquest plantejament, des del SAMLM hem constatat que a la majoria d'arxius únicament podem trobar els fons documentals de les grans personalitats, de les institucions més rellevants, de les administracions públiques i de les grans empreses. Massa sovint s'ignora la documentació relacionada amb les minories socials i els moviments col·lectius: la dona, el feminisme, el col·lectiu LGTB, els migrants, el col·lectiu de persones amb diversitat funcional. Els arxius, en aquest sentit, també tenim el compromís social de conservar una memòria plural i d'assegurar la custòdia de fons documentals que siguin representatius de les activitats impulsades per tots els col·lectius. És per això que hem impulsat el programa *Interseccionalitat i arxius* que girarà al voltant de quatre projectes:

- La dona i la perspectiva de gènere als arxius.
- La maleta. Documents i relats de la migració.
- Les minories sexuals, afectives i de gènere a la documentació d'arxiu.
- El tractament de la diversitat funcional als fons d'arxiu.

Amb el desenvolupament d'aquest programa pretenem assolir diversos objectius:

- 1.- Maldar per la identificació i recuperació dels fons documentals vinculats als col·lectius silenciats.
- 2.- Aconseguir que el tractament documental sigui respectuós amb les diferents identitats i sensibilitats de la nostra comunitat.
- 3.- Analitzar els condicionants que permeten estudiar els casos individuals des d'un punt de vista interseccional: l'activitat professional, el grau de marginació, l'extracte social, el nivell econòmic, la formació, el temperament i la manera de ser.
- 4.- Procurar que aquests col·lectius silenciats s'impliquin en la construcció del relat i la identitat històrica del municipi.
- 5.- Emprar un llenguatge inclusiu en els instruments de descripció i recuperació de la informació, per tal que es reculli de manera adequada la diversitat identitària, amb l'objectiu d'evitar la invisibilització dels diferents col·lectius i minories.
- 6.- Impulsar una nova anàlisi i revisió dels fons documentals de l'arxiu per tal de poder visibilitzar i recuperar totes les veus silenciades.

Primer projecte: la dona i la perspectiva de gènere als arxius

El dia 8 de març, amb motiu de la commemoració del Dia de la Dona, es va fer la presentació pública del primer projecte. L'acte es va fer a la sala de plens de l'Ajuntament i va comptar amb la participació de Mercè Serrano, tècnica de la Regidoria d'Igualtat; Jenifer Pérez, regidora d'Igualtat; Ana Garcia-Castany, regidora del Servei d'Arxiu Municipal; Joaquim Daban, cap del Servei d'Arxiu Municipal; l'Associació de Dones l'Aurora; i Jaume Dulsat, alcalde de Lloret de Mar.

A l'hora de plantejar aquest projecte cal tenir present que la memòria històrica de les dones és poc representada en el món dels arxius⁴ i, malauradament, el SAMLM no és una excepció, perquè d'un total de 165 fons personals, només 41 pertanyen a dones –el 25%. D'altra banda, als milers de documents que es conserven als dipòsits de l'arxiu municipal, no es visibilitza el paper de la dona en la construcció i evolució de la societat lloretenca perquè, habitualment, a la documentació oficial s'hi feia constar únicament el nom de l'home. Davant d'aquesta situació, els arxius hem de ser capaços d'assumir la nostra responsabilitat social i impulsar polítiques decidides que procurin el reconeixement de la dona i que permetin la preservació de la seva memòria per a les futures generacions.

A través d'aquest projecte, pretenem aconseguir els objectius següents:

- Elaborar un registre de fons documentals relacionats amb la dona i amb el feminisme, amb la finalitat d'identificar-los, recollir-los i preservar-los per a les futures generacions.
- Promoure l'ingrés a l'arxiu de fons documentals vinculats a la dona i al feminisme, ja sigui a títol individual o com associació, que siguin testimoni de l'activitat i la influència de les dones en la construcció de la societat lloretenca.
- Donar major visibilitat als fons documentals produïts per dones.

Element gràfic que identifica el projecte
"La dona i la perspectiva de gènere als arxius".
Procedència: SAMLM. Autora: Marina Garcia.

⁴ PERPINYÀ MORERA, Remei. *Dones als arxius. Una presència invisible dins Nívol, el digital de cultura*. Barcelona. 2020. P. 56-57.

- Disposar de referències documentals rigoroses que facilitin, a les futures generacions, el coneixement i anàlisi del context social, polític i econòmic que van viure les dones de finals del segle XX i principis del segle XXI.
- Analitzar els condicionants que permeten estudiar cadascun d'aquests casos des d'un punt de vista interseccional: l'activitat professional, el grau de marginació, l'extracte social, el nivell econòmic, la formació, el temperament i la manera de ser...
- Aconseguir major reconeixement del treball de la dona i major visibilització del seu compromís cívic i social.
- Sensibilitzar a la ciutadania del paper clau de la dona en la construcció de la nostra societat.
- Enregistrar la memòria i els records de les dones que han impulsat actituds reivindicatives per tal de preservar-los per a les futures generacions.

Per a l'elaboració i execució d'aquest projecte s'ha contactat amb la Regidoria d'Igualtat d'aquest Ajuntament, i també amb l'Associació de Dones l'Aurora, amb la finalitat que ens ajudin a identificar, recollir i preservar bona part dels fons documentals relacionats amb les dones lloretenques. Més endavant, aquests contactes s'ampliaran a altres dones de la població que, a títol individual, puguin aportar-nos expertesa, informació i contactes.

El projecte s'ha estructurat en cinc apartats:

- Fons documentals relacionats amb la dona i el feminisme. On es recull una relació dels fons documentals vinculats a la dona i al feminisme que es conserven als dipòsits de l'arxiu. A partir d'aquesta llista es poden evidenciar les presències i les absències, i els motius d'aquesta situació anòmala que fa que només un de cada quatre fons documentals personals corresponguin a dones.

- Retrats de dones. No és fàcil resseguir la vida de les dones lloretenques als fons documentals i és per això que, en aquest apartat, farem constar les biografies d'algunes dones lloretenques traspassades que haguessin destacat per un o altre motiu.

- Dones amb veu pròpia: testimonis i experiències. En aquest apartat es recullen, en forma de relats breus, els testimonis i les experiències de dones lloretenques.

- L'empoderament femení. A partir de les narracions i vivències recollides, se'n farà una tria per tal de contextualitzar-les, documentar-les i convertir-les en una gravació audiovisual.

- Les nostres experiències. On trobareu les activitats vinculades a les dones on hi ha participat activament el SAMLM.

La primera part d'aquest projecte s'ha centrat en la realització d'entrevistes a dones que van ser pioneres en diferents àmbits: en el món de la formació, en la gestió d'empreses, en les competicions esportives, en la iniciativa política, en l'activisme social... De moment, ja s'han realitzat prop d'una vintena d'entrevistes que, d'una banda, permeten deixar constància de les vivències personals de cadascuna i, de l'altra, ens permeten relacionar les múltiples situacions on s'evidencien els àmbits interseccionals de la dona entrevistada.

Per tal d'avançar en aquest projecte, el SAMLM impulsarà la creació d'una xarxa de col·laboració amb les institucions i associacions locals vinculades al món de la dona i del feminisme i amb diferents persones que, a títol individual, puguin fer aportacions interessants en l'elaboració i execució d'aquest projecte.

Sens dubte, a partir d'aquest treball s'afavoreix el reconeixement del paper de la dona en la construcció de la nostra societat, es dona una major visibilitat al seu compromís cívic i es promouen estudis molt més rigorosos relacionats amb l'evolució i les iniciatives impulsades per les dones o per col·lectius vinculats al feminisme.

Presentació el 8 de març de 2020 del projecte *La dona i la perspectiva de gènere en els arxius* en el marc de la celebració del Dia Internacional de la Dona, amb la participació de la regidora de l'arxiu, Ana Garcia-Castany, la regidora d'igualtat, Jenifer Pérez, la tècnica d'igualtat de l'Ajuntament, Mercè Serrano, i el cap del SAMLM, Joaquim Daban.

Procedència: SAMLM.

Un moment de la intervenció de Cesca Mas, en representació de l'Associació de Dones l'Aurora de Lloret de Mar.

Procedència: SAMLM.

Segon projecte: La maleta. Documents i relats de la migració

Durant els últims decennis Lloret de Mar ha experimentat un fort augment de població a conseqüència de l'arribada massiva de persones procedents de diferents regions d'Espanya i d'altres països d'arreu del món. Actualment, el nostre municipi està format per un mosaic de més de 100 nacionalitats diferents que participen, d'una o altra manera, en la configuració de la nostra societat.

La diversitat en el nostre municipi ha estat i és una realitat que ens defineix i ens caracteritza i així ho continuarà essent. Per aquest motiu es fa necessari recuperar, conservar i difondre la memòria d'aquelles persones migrades que, en major o menor mesura, han participat en la construcció i transformació de la nostra població.

Lloret no es pot entendre sense els processos de migració experimentats al llarg de la seva història. Si ens remuntem a l'Edat Mitjana o a l'Època Moderna, trobem població que procedia de la península itàlica o de la regió gascona. Durant els segles XVIII, XIX i XX, ha estat la població lloretenca la que va emigrar a terres americanes o a diferents països europeus per motius econòmics o polítics. I més recentment, a partir de la segona meitat del segle XX, el fenomen turístic ha propiciat un creixement espectacular en el nombre d'habitants per tal de poder impulsar i consolidar l'oferta turística de la nostra població.

Actualment, el món de la globalització i de la revolució digital estan provocant canvis molt importants en la nostra societat i, per tant, cal preveure que el fenomen migratori tindrà un gran protagonisme en l'estructura i la configuració de la nostra població.

És per això que, a través dels records i de la documentació de les persones migrades, es pretén construir un relat conjunt del passat, del present i del futur del nostre municipi; que posi de relleu que el fenomen migratori forma part de la singularitat humana, i que reconegui la migració com un valor fonamental en la memòria col·lectiva.

A partir de l'impuls d'aquest projecte que es presentarà públicament a finals del mes de juny d'aquest any, pretenem aconseguir els següents objectius:

- Elaborar un registre de fons documentals relacionats amb les entitats, associacions i persones migrades, amb la finalitat d'identificar-los, recollir-los i preservar-los per a les futures generacions.
- Promoure l'ingrés a l'arxiu de fons documentals vinculats a les persones migrades, ja sigui a títol individual o com a associació, que siguin testimoni de l'activitat i la influència dels migrants en la construcció de la societat lloretenca.
- Col·laborar amb els col·lectius i associacions de manera horitzontal perquè puguin gestionar de forma adient la documentació que generen: que siguin capaces de recopilar tots els materials d'arxiu –també els de caràcter digital o provinents de xarxes socials– i endreçar-ho bé abans no ho passin a l'Arxiu, si volen fer-ho.

- Donar major visibilitat als fons documentals produïts per persones migrades.
- Disposar de referències documentals rigoroses que facilitin, a les futures generacions, el coneixement i anàlisi del context social, polític i econòmic que van viure els migrants de finals del segle XX i principis del segle XXI.
- Analitzar els condicionants que permeten estudiar cadascun d'aquests casos des d'un punt de vista interseccional: l'activitat professional, el grau de marginació, l'extracte social, el nivell econòmic, la formació, el temperament i la manera de ser...
- Aconseguir major reconeixement del treball dels migrants i major visibilització del seu compromís cívic i social.
- Sensibilitzar la ciutadania del paper clau dels migrants en la construcció de la nostra societat.
- Enregistrar la memòria i els records dels migrants que han impulsat actituds reivindicatives per tal de preservar-los per a les futures generacions.
- Sensibilitzar la ciutadania de Lloret de Mar que la presència de diversitat en el nostre municipi fa molt de temps que existeix i ens defineix.
- Garantir la cohesió social del nostre municipi assumint les diferències sense que aquestes es converteixin en desigualtats.
- Reconèixer la diversitat com un valor que ens defineix com a municipi.
- Apoderar les persones que participen en el projecte reconeixent el seu relat com a protagonista de la història recent del municipi.
- Enregistrar la memòria de la migració del municipi perquè aquesta no es perdi amb el temps.

Per a l'elaboració d'aquest projecte es compta amb la col·laboració de la Secció de Serveis Socials Especialitzats d'aquest Ajuntament, que participa de forma molt activa i que ens assessora sobre totes aquelles qüestions relacionades amb les persones migrades. En una primera fase s'han realitzat entrevistes a persones migrades de diferents èpoques i de diverses procedències que expliquen les seves experiències i els seus relats.

- Persones migrades als anys 40 a Lloret de Mar.
- Persones migrades del sud d'Espanya durant les dècades de 1950, 1960 i 1970 i que poden ser, majoritàriament, homes o dones d'entre 60 i 80 anys.
- Les primeres migracions estrangeres de la dècada de 1980, que són, majoritàriament, homes procedents del Marroc, Gàmbia, Senegal, Argentina... i també europeus.
- El boom migratori de finals de la dècada de 1990 i principis del segle XXI amb gran diversitat d'origens i realitats.
- Perfils de persones nascudes a Lloret i que van emigrar: tant els que marxaren a l'illa de Cuba durant el segle XIX i principis del XX, com els que han marxat més recentment a països com Alemanya o Anglaterra.

També es contactarà, posteriorment, amb diferents entitats i associacions del nostre municipi vinculades amb el fenomen migratori.

L'execució d'aquest projecte s'ha estructurat en diferents apartats:

- Fons documentals relacionats amb la migració.
- Els migrants d'anada i tornada.
  - Biografies de persones migrades vinculades a Lloret i que hagin traspassat –tan emigrants com immigrants.
- Migrants amb veu pròpia: testimonis i experiències.
  - Identificació dels perfils susceptibles de ser entrevistats.
  - Enregistrament de les entrevistes.
  - Elaboració de relats o microrelats.
  - Publicació a les xarxes.
  - Difusió del projecte.
- La maleta del migrant.
- Les nostres experiències.

A l'hora d'iniciar les entrevistes d'aquest segon projecte, s'ha procurat agrupar les persones entrevistades segons el període migratori en què es van establir a la nostra vila: a la dècada dels anys quaranta, cinquanta, seixanta... i fins arribar als moviments migratoris més actuals de finals del segle XX i principis del XXI, on s'entrevista a diferents membres de les comunitats marroquines, gambianes, argentines, alemanyes, russes... Actualment s'han enregistrat una vintena d'entrevistes on s'evidencien records i vivències poc agradables; i que també ens permeten establir relacions interseccionals: la dona migrant, la dona migrant amb pocs recursos, l'home migrant ben posicionat.

Per tal d'avançar en aquest projecte, des del SAMLM s'impulsarà la creació d'una xarxa de col·laboració amb

les institucions i associacions locals vinculades al fenomen migratori, i amb diferents persones que, a títol individual, puguin fer aportacions interessants per a l'elaboració i execució d'aquest projecte. Des d'una perspectiva intercultural posem èmfasi en la construcció conjunta i en el reconeixement de la diversitat trencant estereotips i evitant la folklorització.

Sens dubte, a partir d'aquest treball s'afavoreix el reconeixement dels migrants en la construcció de la nostra societat, es dona una major visibilitat al seu compromís cívic, i es promouen estudis molt més rigorosos relacionats amb l'evolució i les iniciatives impulsades pels migrants.

El treball i la presentació dels propers projectes

L'execució de tots aquests projectes demana una gran dedicació; i és per això que els hem estructurat en diferents fases. Des del Servei d'Arxiu Municipal procurarem liderar aquestes propostes, però cal ser ben conscients que també ens cal la col·laboració d'altres departaments municipals, d'entitats locals i del conjunt de la ciutadania.

Durant els propers mesos de setembre i desembre tenim prevista la presentació pública dels altres dos projectes:

- Les minories sexuals, afectives i de gènere a la documentació d'arxiu –relacionat amb la documentació dels col·lectius LGTB.
- El tractament de la diversitat funcional als fons d'arxiu –vinculat a fons documentals de persones amb discapacitats.

Confiem que aquest treball pacient i col·laboratiu ajudarà a recuperar i a donar visibilitat a la memòria silenciada de tots aquests col·lectius minoritzats. ■

Un moment de la presentació del projecte *La dona i la perspectiva de gènere en els arxius*.
Procedència: SAMLM.

Arxius i xarxes socials. Eines per a l'impuls dels "arxius de proximitat"

Les xarxes socials faciliten l'acostament al conjunt de la ciutadania i, per tant, cal saber-les aprofitar perquè són una eina excel·lent per donar a conèixer les funcions dels arxius i per a reivindicar el valor del patrimoni documental.

Joaquim Daban i Massana

Cap del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar

Gran part de la població percep els arxius com uns organismes allunyats de la societat: poc accessibles, elitistes i reservats a sectors minoritaris. La majoria de la ciutadania no ha tingut mai cap mena de contacte amb els arxius, desconeixen les seves funcions, els objectius principals i únicament els relacionen amb espais poc il·luminats, mal ventilats i amb prestatgeries plenes de "papers vells". Malgrat els esforços esmerçats per les institucions i els professionals del nostre país, aquesta imatge perdura i és difícil d'eradicar si no som capaços d'impulsar iniciatives que ajudin a revertir aquesta visió decimonònica. Atesa aquesta situació, des del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar vam decidir impulsar diverses iniciatives per tal d'aconseguir que la població lloretenca s'acosti a les nostres instal·lacions, en conegui els serveis i els utilitzi quan sigui necessari. Preteníem, doncs, que el SAMLM deixés de ser concebut com "l'arxiu de l'Ajuntament i dels erudits locals" i es transformés en un "arxiu de proximitat" obert a tota la ciutadania. Amb aquest objectiu, una de les iniciatives que ha donat més bon resultat ha estat l'ús de les xarxes socials, perquè ens ha permès aconseguir la imatge d'un centre d'arxiu molt més dinàmic, actiu i proper. La bona resposta obtinguda ens anima a compartir l'experiència per si pot ser d'utilitat.

Poc després que comencés el segle XXI van irrompre les xarxes socials al món occidental i, a partir de llavors, s'imposà una nova revolució que ha transformat radicalment la manera de relacionar-nos. El naixement i l'expansió de Facebook, Twitter, Youtube i Instagram ha afectat tots els àmbits personals i professionals. Les empreses, sempre amatents als canvis i a les noves oportunitats que ofereixen les tecnologies, de seguida van aprofitar aquestes plataformes per a difondre productes i explorar noves possibilitats de negoci. Els mitjans de comunicació també s'hi adaptaren ràpidament perquè els permetia difondre les notícies de forma immediata. Els polítics, per la seva banda, van incorporar l'ús d'aquestes plataformes per tal de fer arribar

els seus programes a la ciutadania i per interactuar-hi, en una mena de campanya permanent. Les administracions, els museus, els cossos de seguretat, les biblioteques i també els arxius ens hem incorporat progressivament a l'ús de les xarxes socials perquè permeten aconseguir més visibilitat i major projecció.

Abans de la proliferació d'aquestes plataformes, la difusió de les activitats programades pels arxius era força complexa. Es requeria la planificació d'una bona estratègia: una nota de premsa atractiva, contactes amb el cap de comunicació i amb els periodistes, planificació i coordinació d'una agenda. Aquestes circumstàncies limitaven la visibilitat dels nostres serveis, condicionaven la divulgació de les nostres propostes i, en conseqüència, la ciutadania no rebia un missatge clar sobre les funcions i competències dels arxius. Però afortunadament això ha canviat radicalment amb l'arribada de les xarxes socials perquè, per a difondre les nostres informacions, ja no és necessari transmetre-les exclusivament a través dels mitjans de comunicació tradicionals, sinó que cada arxiu pot construir la seva pròpia xarxa que li permet divulgar les informacions a un àmbit local, comarcal o nacional.

A principis del 2011 vam incorporar-nos al fenomen de les xarxes socials amb la intenció d'aprofitar-ne les potencialitats. Després d'analitzar diferents plataformes vam crear un perfil propi a Facebook perquè ens permetia una comunicació ràpida i fàcil amb la resta d'usuaris. De bon principi vam establir una premissa bàsica: tot i que poguéssim compartir informacions d'altres departaments municipals o d'altres arxius, l'objectiu fonamental era la difusió de notícies pròpies, d'activitats organitzades pel SAMLM i de documents conservats a les nostres instal·lacions. A partir d'aquests criteris preteníem aconseguir més visibilitat del servei, més difusió dels nostres missatges i activitats i més interacció amb els nostres seguidors.

El desembre de 2015 vam donar un nou impuls a l'ús de les xarxes socials. Primerament, a la plataforma de Facebook vam reconvertir el "perfil propi" en "pàgina" –on es traspasaren totes les dades i seguidors. En segon lloc, vam activar un compte de Twitter perquè aquesta aplicació s'estava generalitzant entre els sectors més dinàmics de la nostra societat i, òbviament, si volíem fer-los arribar els nostres missatges havíem d'incorporar-nos-hi. En tercer lloc, vam procurar la reestructuració del compte de Youtube de l'Ajuntament i vam promoure la creació de diferents llistes de distribució per tal de donar més visibilitat als projectes audiovisuals que s'impulsaven des del SAMLM. Finalment, vam estructurar les nostres publicacions a la xarxa en cinc agrupacions temàtiques, en funció del contingut i del tipus de documentació que s'hi adjuntava. A través d'aquestes subdivisions es facilitava la difusió dels missatges i s'aconseguia una anàlisi més detallada de les repercussions. D'acord amb aquest plantejament vam establir les temàtiques següents:

1 <https://www.facebook.com/arxiullloret>

2 https://twitter.com/Arxiu_Lloret

3 <https://www.youtube.com/user/ajuntlloretmar/playlists>

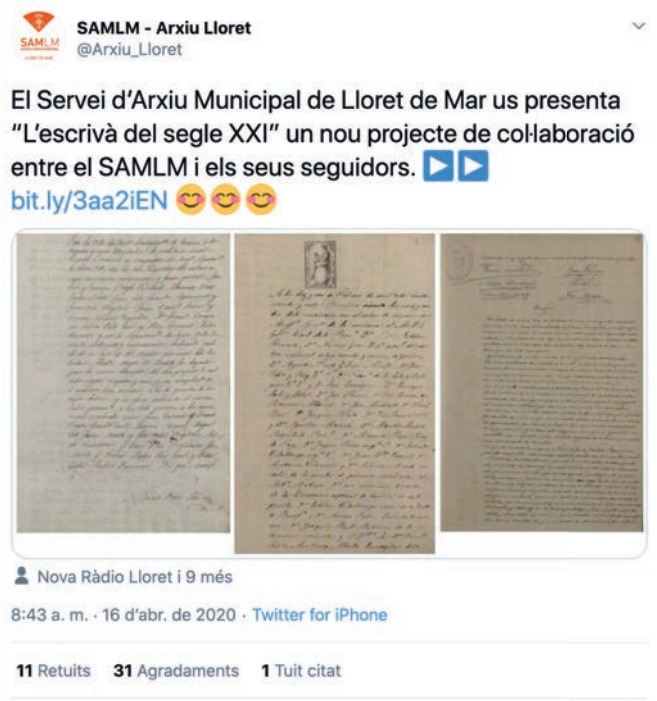
- Missatges per a la difusió de la pàgina web:
En aquesta agrupació s'inclouen els missatges que fan difusió dels diferents apartats de la nostra pàgina web⁴: renovacions, actualitzacions, creació de nous continguts... Aquestes informacions van adreçades, especialment, a estudiants, investigadors, centres educatius i institucions acadèmiques; però també volem que arribin a un tipus d'usuari molt més generalista. Som conscients que la major part de la ciutadania desconeix les possibilitats que ofereix la web del SAMLM i és per això que, periòdicament, donem a conèixer el contingut de les diferents seccions: l'arxiu en línia –que facilita la consulta dels padrons, de l'hemeroteca, dels llibres d'actes...–, el dipòsit virtual, el cercador d'imatges, les produccions audiovisuals, les descripcions dels fons, les publicacions de l'arxiu, les exposicions virtuals... Aquest tipus de missatge no acostuma a generar gaire interaccions, però comporta un gran nombre de visites a la pàgina web: 26.468 visites el 2015, 33.057 el 2016, 37.488 el 2017, 35.855 el 2018 i 24.282 el 2019.⁵
- Publicacions per a la divulgació de documents singulars:
S'incorporen en aquest apartat els missatges que difonen el patrimoni documental lloretenc: cartells, pergamins, plànols, dibuixos, fotografies... Aquestes publicacions les contextualitzem i les vinculem amb efemèrides, festes i activitats populars per tal d'incrementar la seva divulgació. A través d'aquesta interconnexió s'aconsegueix que l'arxiu es relacioni amb sectors molt diversos del teixit social i empresarial del municipi:

el gremi de comerciants, les associacions culturals i populars, les agrupacions d'hostaleria i restauració, les entitats esportives... Dins d'aquesta temàtica, les publicacions que generen més interaccions són les fotografies antigues, que acostumen a generar intensos debats entre els seguidors per tal d'identificar el nom d'una casa, la data d'una fotografia o la identificació d'un personatge.

- Notícies sobre activitats i informacions arxivístiques:
En aquesta temàtica s'inclouen dos tipus de missatges. D'una banda, les publicacions que difonen les diverses activitats impulsades per l'arxiu municipal: presentació de publicacions, conferències, celebració del Dia Internacional dels Arxius, commemoració del Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual, exposicions... i de l'altra, la divulgació de notícies relacionades amb les funcions dels arxius: ingressos documentals, operacions de restauració, processos d'organització d'un fons, visites pedagògiques... Tot i que aquest tipus d'informacions no generen massa reaccions entre els usuaris més profans, sí que comporta força respostes entre seguidors del món arxivístic, documental i patrimonial.

- Publicacions d'audiovisuals:
Aquest apartat aplega la difusió d'audiovisuals que s'han elaborat a partir de pel·lícules i fotografies ingressades a les nostres instal·lacions. Majoritàriament, els muntatges incorporen imatges dels anys quaranta als vuitanta del segle passat i tracten temàtiques molt variades: activitats de festa major, arribades dels primers turistes, competicions esportives, actes oficials de l'Ajuntament... Aquestes publicacions acostumen a tenir gran repercussió a les xarxes socials. Segons les dades proporcionades per la plataforma Facebook, el muntatge Santa Cristina – 1914, on es mostraven imatges de la festa major d'aquell any, va superar les 13.000 visualitzacions. L'audiovisual *SAMLM & MyLloret*, que presentava imatges del turisme dels anys seixanta, va arribar a les 6.550 visualitzacions; i el projecte *Una passejada pel Lloret de principis del segle XX*, que combinava fotografies antigues de la població, va aconseguir 5.750 visualitzacions. A través d'aquests muntatges, els ciutadans prenen consciència del valor del patrimoni audiovisual i es converteixen en grans col·laboradors a l'hora de reivindicar, recuperar i protegir aquesta documentació.

- Activitats participatives:
Des del SAMLM hem impulsat diverses propostes per tal de fomentar la interacció amb els nostres seguidors. L'any 2017 es va organitzar el concurs *La pregunta d'en Sam*⁶, que comptava amb la col·laboració de l'emissora local Nova Ràdio Lloret, on es formulaven dues

Missatge a Twitter. Anunci del projecte *L'escrivà del segle XXI*.
Procedència: SAMLM.

4 <https://www.lloret.cat/seccions/arxiu-municipal>

5 Durant el 2019 la web va estar inactiva durant 3 mesos per causes alienes a la nostra voluntat.

6 Es vinculava l'acrònim de l'arxiu, SAMLM, amb un hipotètic personatge, una mica peculiar i extravagant, conegut amb el sobrenom de Sam.

preguntes setmanals relacionades amb la documentació de l'arxiu i amb la història del municipi. Als participants se'ls suggeria quatre possibles solucions i se'ls indicava una pista –que habitualment remetia a la pàgina web de l'arxiu municipal. La bona valoració d'aquesta iniciativa ens va animar a plantejar una nova proposta per a l'any 2018 i 2019: el *Cercapunts*⁷. En aquesta ocasió, els seguidors havien de localitzar una col·lecció de punts de llibre editats per l'arxiu municipal, amb imatges de fotografies que procedien de diferents fons. Vam amagar 30 col·leccions i, a través de les xarxes socials, es donaven les indicacions necessàries per a localitzar-les.

A través de les dades estadístiques que ofereix cadascuna de les plataformes, es constata que les publicacions amb una major repercussió a la xarxa són els muntatges audiovisuals i les fotografies. A partir d'aquesta evidència, és aconsellable establir una certa alternança entre les diferents publicacions: vídeos, notícies, activitats participatives, documents... Així, els seguidors més profans també podran conèixer altres funcions que desenvolupen els arxius.

D'altra banda, s'ha de tenir present que una mateixa publicació genera reaccions molt diferents entre una i altra plataforma. En general, els missatges que incorporen fotografies antigues de la població susciten més comentaris a Facebook que a Twitter; i, contràriament, les entrades que annexen imatges relacionades amb les competències del arxius comporten més reaccions a Twitter que a la plataforma Facebook.

A finals del 2018 vam ser conscients de la força que estava agafant la plataforma Instagram entre la població més jove. Després de valorar els avantatges i els inconvenients, vam optar per activar un compte en aquesta aplicació per

a poder-nos acostar als sectors més joves de la societat i difondre'ls el nostre patrimoni documental.⁸

Totes aquestes plataformes faciliten dades estadístiques que permeten valorar, de forma aproximada, quina ha estat la repercussió de les diverses publicacions. A nivell global, a l'any 2019 hem assolit les xifres següents:

Facebook: 3.240 seguidors	167.748 visites	29.121 interaccions
Twitter: 1.325 seguidors	264.540 visites	8.723 interaccions
Youtube:	19.953 visites	72.033 minuts de visualització
Instagram: 812 seguidors	74.574 visites	19.885 interaccions

Més enllà d'aquestes dades estadístiques, hi ha un seguit d'indicadors molt més tangibles que ens permeten valorar la repercussió real de l'ús de les xarxes socials en el nostre arxiu: increment dels ingressos documentals extraordinaris, augment de l'assistència als actes públics, creixement del nombre de consultes, pujada de les visites pedagògiques...

Però enguany, l'arribada de la COVID-19 ha suposat un canvi radical en la manera de treballar i de relacionar-nos. Durant els mesos de confinament tots hem hagut de ressituar-nos i reinventar-nos per tal d'afrontar aquesta difícil situació. Els arxius no n'hem estat cap excepció i cadascú podria explicar experiències i situacions ben paradigmàtiques. En el nostre cas, i pel que fa l'impuls dels arxius a través de les xarxes socials, vam decidir incorporar una nova agrupació temàtica que aplegaria els missatges vinculats a la "funció social" dels arxius. En un primer moment vam impulsar la campanya *Arxivem la Covid-19*, que posteriorment es va estendre a molts altres arxius del país. Aquesta iniciativa ens ha permès recollir més de 785 fitxers digitals aportats per la ciutadania: àudios, vídeos, imatges, cartells... que ocupen 1,20Gb i ens mostren situacions i iniciatives molt diverses. Unes setmanes més tard vam elaborar i difondre diferents publicacions amb la intenció de fer més suportable aquell llarg confinament; i és per això que vam impulsar els projectes següents:

- *Les altres pandèmies*. A través de diversos missatges, vam explicar altres episodis de pandèmies que havia patit la nostra població: la del 1650, la del 1854 i la de 1918.

- *L'escrivà del segle XXI*. Aprofitant que la ciutadania es trobava confinada a casa seva, es va proposar un projecte de col·laboració del tipus *crowdsourcing*. A través d'aquest projecte els participants podien assumir

Publicació a Instagram sobre la pandèmia de còlera que va afectar Lloret l'any 1854, dins el projecte *Les altres pandèmies*.
Procedència: SAMLM.

⁷ Aquest concurs està inspirat en el *BookCrossing*. A l'hora d'escollir un nom per a aquesta activitat es van proposar diferents anglicismes: *SearchPoint*, *FoudPoint*, *PuntCrossing*; però vam optar per utilitzar una paraula composta d'arrel catalana.

⁸ <https://www.instagram.com/arxiullorete/>

la transcripció d'una de les actes dels segles XVIII, XIX o XX que consta en algun dels llibres del Ple de l'Ajuntament i que es poden trobar a la pàgina web del SAMLM. Aquestes transcripcions s'incorporarien al cercador de l'arxiu en línia i, d'aquesta manera, es facilitaria la cerca d'informació sobre dades, fets, noms i esdeveniments recollits en els llibres d'actes. Per tal de treballar amb els mateixos criteris es va facilitar una normativa de transcripció per a tots els participants.⁹

- *La imatge ampliada.* Es tractava de captar l'atenció dels nostres seguidors a través de l'observació de petits detalls que figuren a les fotografies antigues. Inicialment, aquest projecte estava pensat com a "fil" per a la plataforma de Twitter; però es va adaptar fàcilment a les aplicacions de Facebook i Instagram. Vam presentar tres publicacions: *Un llit misteriós* (27 d'abril); *Pedres estranyes* (7 de maig) i *La monja fantasma* (19 de maig).

Missatge a Facebook sobre *La monja fantasma* dins el projecte *La mirada ampliada*.
Procedència: SAMLM.

- *El calaix del SAMLM.* A través de petits muntatges audiovisuals es donaven a conèixer imatges i pel·lícules de diferents fons documentals. Les temàtiques van ser molt variades: *Jocs i entreteniments a l'aire lliure* (1 de maig); *No sempre tot és gris* (14 de maig); *La construcció del Passeig Marítim* (25 de maig); *Les que hi són però no es veuen* (9 de juliol).

- *Les projeccions audiovisuals.* En col·laboració amb el Teatre de Lloret es va decidir recuperar alguns muntatges audiovisuals que havia projectat el SAMLM en els darrers anys. A través del canal de Youtube del Teatre, i mitjançant la opció "Estrena" que ofereix aquesta aplicació, es van projectar els següents muntatges: *Teatre i Perfums* (8 d'abril); *Tot recordant Santa Cristina: 1914-1979* (27 de maig) i *Tot recordant Santa Cristina: 1980-1999* (15 d'abril).

Els resultats que hem obtingut amb totes aquestes publicacions han estat excel·lents:

- Ens connecten amb un ampli sector de la població que desconeixia absolutament l'existència dels arxius.
- Ens donen major visibilitat en el conjunt de la ciutadania.
- Es difon el nostre patrimoni documental.
- Incrementen l'interès de la població per l'adequada conservació de la documentació.
- Ens permeten captar nous fons documentals que estaven a punt de desaparèixer.
- Augmenten el nombre d'usuaris que fan servir els nostres serveis.
- Fan créixer l'assistència a les activitats organitzades per l'arxiu.

En definitiva, les xarxes socials són una bona eina per tal de reivindicar-nos i donar-nos a conèixer perquè, encara que sembli paradoxal, els "arxius virtuals" promoguts a través de les pàgines web i les xarxes socials, contribueixen a impulsar els "arxius de proximitat" que ens acosten molt més a la ciutadania. ■

Nota: Article publicat a la revista digital La Dada. El diari digital de l'Associació d'Arxivers i Gestors de Documents de Catalunya. 1 de setembre de 2020.

https://arxivers.com/ladada/arxius-i-xarxes-socials-eines-per-a-limpuls-dels-arxius-de-proximitat/?fbclid=IwAR3v0xRRIY3siqnANL3-wGg3F_66YYhsJ2OVGM0vg47z1aZ6kJRCawbJFNw

⁹ Vam analitzar les experiències realitzades pel Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació de la Universitat de Barcelona i per l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat.

Pescadors propietaris agrícoles a Lloret (1477-1556)

Antoni Ginot Julià
Historiador doctorand (UdG)

Ser pescador a l'edat mitjana implicava, molts cops, buscar altres activitats addicionals per tal de mantenir l'economia familiar i no dependre únicament dels capricis de la mar. En el cas de Lloret la documentació medieval i moderna ens ha deixat algunes mostres de com una d'aquestes activitats complementàries era l'agricultura o, simplement, la possessió de terres.

Com a conseqüència de la poca quantitat de la documentació notarial lloretenca conservada del segle XV (un manual notarial i un llibre d'inventaris),¹ la imatge que ens en podem formar és una mica pobra. Una part considerable de les terres documentades a Lloret es troben a Vallarnau, zona freqüentada també per petits propietaris blanencs. D'altra banda, tenim només referències d'un hort i algunes terres i boscos esparsos pel terme, sense que una gran concentració d'aquests ens puguin aportar gaires dades. El que sí que podem veure, tanmateix, és que la majoria d'aquestes terres es trobaven en un indret anomenat Les Coromines, que ja apareix als capbreus del segle XIV.²

Ara bé, d'entre totes les propietats de terra que hom pot documentar en mans de pescadors lloretencs, sens dubte la propietat de masos és la que en destaca més. En concret, el cas del pescador Gabriel Baell, que veurem tot seguit, suposa un cert contrapès –com a cas interessant– enfront de la manca d'informació en els aspectes esmentats abans.

La vinculació més recurrent d'un pescador amb un mas és la de l'origen familiar. Sovint, els fills fadrísters dels masos propers a la mar anaven a les viles i assolien l'ofici de pescador. Elvis Mallorquí ja constata, pel cas de Lloret, que al segle XIV uns quants habitants del port porten cognoms provinents dels masos de la zona. Mots cops, aquests seguien mantenint els seus lligams amb el senyor del seu mas d'origen, encara que ja portessin dues generacions vivint fora del mas.³

Ara bé, també trobem pescadors, com Gabriel Baell, que saberen –i pogueren– apreciar la propietat del mas com a

mitjà d'obtenció de benefici econòmic. Ens ho demostren una sèrie de compravendes dels masos Llagostera, Gamell (o Gramell), Salvador i Malida, dels quals tot seguit en presentem una breu història.

El mas (o borda) Llagostera apareix esmentat el 1317 al capbreu de la Pabordia de Novembre. Tot i així, no és capbreuat fins el 1373 per Pere Llagostera, ja que probablement era del domini directe dels Lloret, castllans, que vengueren la castllania als pabordes un any abans.⁴ La següent referència és del 1395, quan Guillem Llagostera i la seva esposa Gentil fan heretament al seu fill Antoni de la seva borda Llagostera, a la qual segueix un buit documental de 80 anys.⁵ Per les afrontacions d'aquest i altres masos, podem deduir que es deuria trobar per la zona del Pla de Lloret, proper als masos Pla i Saragossa –encara dempeus avui dia.

El mas Llagostera és esmentat altra vegada el 1474 en una compravenda d'un camp. Aquest cop, però, és en mans de Jaume Tapiola, mariner de Lloret, i el mas ha passat a ser anomenat "*mansi Tapiolla alias Legostera*".⁶ L'any següent, tanmateix, Jaume Tapiola dona tot el mas a Antònia, esposa de Berenguer Camps, difunt mestre de cases, que ja havia aparegut en el document de 1474 com a àvia del dit Jaume.⁷ Antònia, tan bon punt rep el mas, l'arrenda a un mariner, Antoni Pujol, per a que l'exploti durant 4 anys a canvi de la meitat de l'oli produït i de que Antoni satisfaci les càrregues del mas durant aquests anys –aquest tipus de contractes són els precursors directes dels contractes de masoveria, pels quals un masover té cura d'un mas el propietari del qual no vol, o no pot, ocupar-se'n.⁸

Amb tot, dos anys i nou mesos després, el mas canvia de mans. No sabem si el contracte d'arrendament es va donar per finalitzat o es va clausurar abans del termini. Ara bé, qui compra aquest mas a Antònia per 45 lliures de Barcelona és Gabriel Baell, pescador de Lloret.⁹

Els masos Gamell, Salvador i Malida ja apareixen vinculats entre ells en documentació del segle XIV, i els tornarem a documentar a finals del segle XV en mans de Gabriel Baell.

El mas o borda Gamell (o Gramell) és capbreuat al paborde de Lloret el 1320 per Ramon Gramell juntament amb la quintana, un camp i una feixa de terra.¹⁰ Aquest mas es situava a l'espai proper a l'antiga església parroquial de Sant Romà –actual ermita de les Alegries. El 1373 és capbreuat per Pere Gramell. En aquest capbreu es pot veure com entre les propietats hi ha també el mas Salvador, del que es diu

1 Arxiu Històric de Girona (AHG). Fons: Notarials. Lloret 2 (1429-1434); Lloret 3 (1474-1478).

2 Arxiu Capitular de Girona (ACG). Fons: Pergamins del segle XIV. Capbreu de la Pabordia de Novembre (1373-1375); ACG, Pergamins del segle XIV, Capbreu de la Pabordia de Novembre (1379). Segons el DCVB una coromina és un "camp de secà". Tot i així aquí, com hem dit, trobem referències a horts: «Coromina», DCVB [en línia], Institut d'Estudis Catalans (disponible a: <www.dcvb.iecat.net>).

3 MALLORQUÍ, Elvis. *El port de Lloret i els seus habitants (segles XIII i XIV), dins Quaderns de la Selva*. Centre d'Estudis Selvatans. Santa Coloma de Farners. Núm. 15. 2003. P. 58.

4 ACG. Fons: Pergamins del segle XIV. Capbreu de la Pabordia de Novembre (1373-1375) (12 maig 1373).

5 AHG. Fons: Notarials. Lloret 1. F. 32r-33v (26 agost 1395).

6 AHG. Fons: Notarials. Lloret 3. F. 12v (4 novembre 1474).

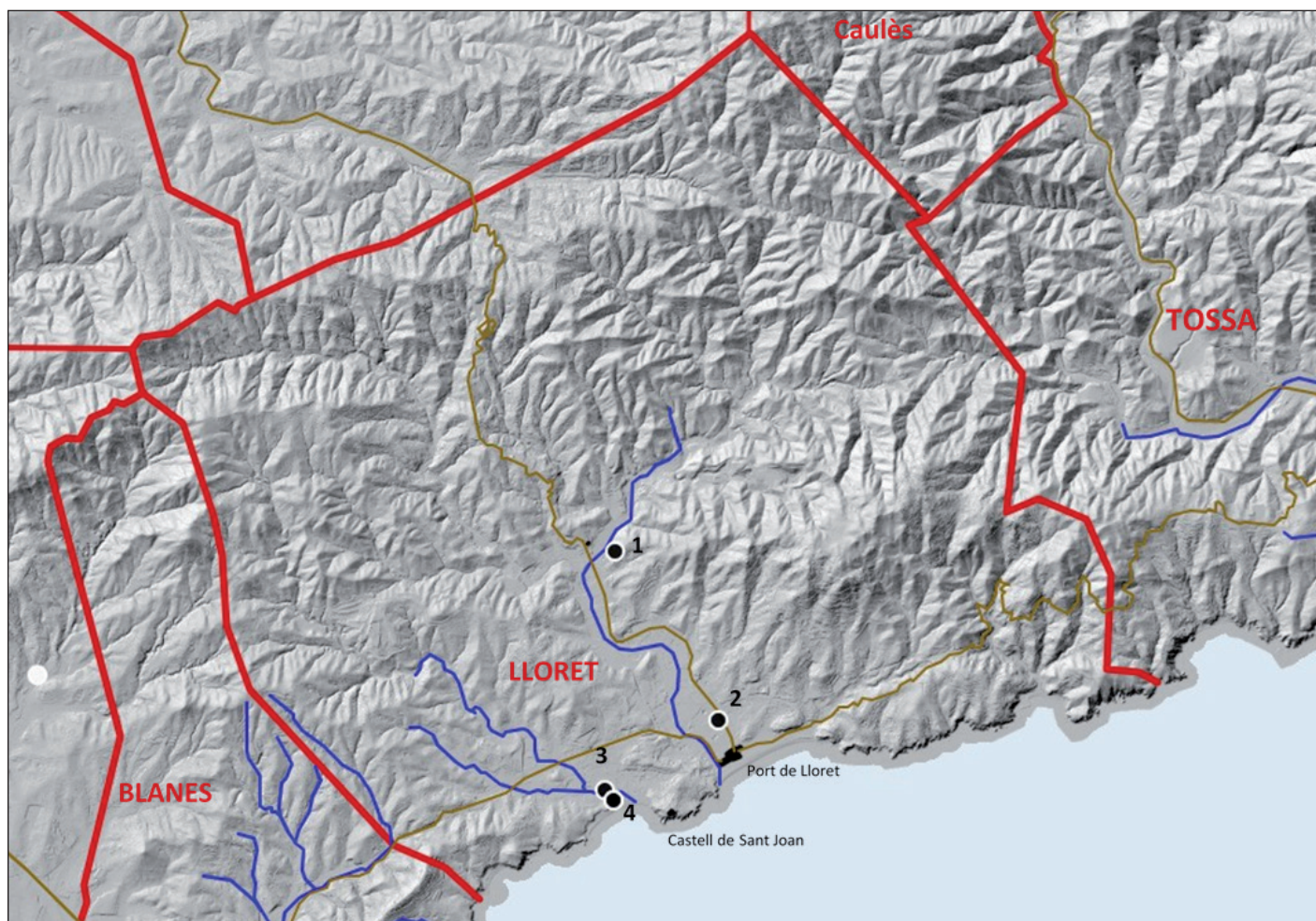
7 AHG. Fons: Notarials. Lloret 3. F. 16r (7 març 1475). En aquest cas el mas s'anomena mansi Lagostera, tot i que es pot veure com el notari havia escrit Tapioles, paraula que apareix ratllada.

8 AHG. Fons: Notarials. Lloret 3. F. 16v (7 març 1475).

9 AHG. Fons: Notarials. Lloret 3. F. 73v (8 desembre 1477).

10 ACG. Fons: Pabordia de Novembre. Capbreu de 1317-1320. F. 9v (21 abril 1320). Transcripció i edició a: MALLORQUÍ, Elvis. *Pagesos i homes de mar de Lloret. Estudi i edició del capbreu de la Pabordia de Novembre de 1317-1320*. Ajuntament de Lloret de Mar. Col·lecció Es Frares. Lloret de Mar. 2014. P. 180.

Localització aproximada dels masos i bordes de Gabriel Baell. 1: Gamell. 2: Llagostera. 3: Malida. 4: Salvador.
 Procedència: Antoni Ginot.

que en aquell moment només en queda la quintana on hi era construït el mas, indivisa entre la pabordia i el monestir de Sant Salvador de Breda.¹¹ Aquest mas Salvador, situat a Fenals, és capbrevat el 1320 per Jaume Salvador. El té per a la pabordia i el castlà, juntament amb la quintana i diverses feixes i camps, així com un clos i vinyes que té per al paborde i el monestir de Sant Salvador.¹² No sabem en quin moment, però entre 1320 i 1373 aquest va passar a engrèixar el patrimoni dels Gramell –potser va quedar rònc després de la Pesta Negra.

Pel que fa al mas Malida –que al 1477 es diu que està unit al mas Salvador, per la qual cosa suposem que era a Fenals– en tenim poques referències. Al capbreu de 1317-1320 només hi ha una referència a un lloc anomenat *Casa d'en Malida*, precisament a la zona de Fenals.¹³ De la mateixa manera, en les declaracions de Bernat Ioga, és esmentat un tal Bernat Riffret, àlies Malida, de mar –una de les rieres de Lloret es diu d'en Rifret, però es troba a la zona de les Alegries.¹⁴ Així mateix, el 1373, en Gramell declara una

feixa de terra al lloc anomenat Malida.¹⁵ Aquestes són les úniques referències anteriors al XV que tenim.

No tenim informació de com es va produir, però aquests tres masos es documenten el 1477 en mans del pescador Gabriel Baell. Aquest els ven tots tres el 4 de desembre de 1477. Primer ven el mas Gamell a Gaspar Pla, àlies Coll de Vilarrasa, per 40 lliures de Barcelona.¹⁶ El mateix dia ven a Salvador Carreres, àlies Cassà, pagès de Lloret, els masos units Salvador i Malida, pel mateix preu que el mas Gamell.¹⁷ Quatre dies després, compra el mas Llagostera, restant-li, doncs, 35 lliures. Tal cosa em porta a pensar que la venda dels tres masos devia servir per sufragar la compra del mas Llagostera, una propietat que potser era més beneficiosa –qui sap si era un mas més productiu, més ric o més proper a la vila?. Molt possiblement, aquesta compravenda de masos enquadra aquest pescador en una dinàmica de percepció de la terra com a mitjà d'inversió de capital, cosa comuna, per exemple, entre la burgesia urbana.

11 ACG. Fons: Pergamins del segle XIV. Capbreu de la Pabordia de Novembre (1373-1375) (19 maig 1373).

12 ACG. Fons: Pabordia de Novembre. Capbreu de 1317-1320. F. 25v-26v (21 abril 1320). Transcripció i edició a: MALLORQUÍ, Elvis. *Pagesos...* P. 203 - 204.

13 ACG. Fons: Pabordia de Novembre. Capbreu de 1317-1320. F. 24v (21 abril 1320). Transcripció i edició a: MALLORQUÍ, Elvis. *Pagesos...* P. 200.

14 ACG. Fons: Pabordia de Novembre. Capbreu de 1317-1320. F. 18v (21 abril 1320). Transcripció i edició a: MALLORQUÍ, Elvis. *Pagesos...* P. 186.

15 ACG. Fons: Pergamins del segle XIV. Capbreu de la Pabordia de Novembre (1373-1375) (19 maig 1373).

16 AHG. Fons: Notarials. Lloret 3. F. 71v (4 desembre 1477).

17 AHG. Fons: Notarials. Lloret 3. F. 72r (4 desembre 1477).

Can Coll de n'Horta i Can Pi, dos masos lloretencs.

Procedència: SAMLM - Fons Martínez-Planas. Data: Ca. 1900. Autoria: Emili Martínez i Passapera. CID: 510.000.700_319.016.008.

Fou especialment després de la Pesta Negra, a mitjans del segle XIV, que l'abundància de masos rònecs va afavorir la concepció del mas especialment com a unitat d'explotació i benefici econòmic més enllà d'un espai d'habitatge i d'organització familiar i social. En aquest procés hi participaren especialment els pagesos enriquits, tot i que cal afegir-hi un altre agent: els vilatans. Artesans, mercaders i gent d'altres oficis, com pescadors, començaran a guanyar interès en aquest mercat de la terra, que probablement oferiria unes perspectives d'estabilitat i prestigi superiors a les dels oficis que tenien.

Podem constatar, doncs –almenys com a hipòtesi–, que el mercat de masos responia més aviat a una voluntat d'invertir capital que no pas a un increment de l'obtenció d'aliment, que seria la funció més bàsica de la terra. Cal tenir en compte que la terra esdevingué un dels principals mitjans de producció en aquesta època. A més a més, molts cops la compravenda de masos anava lligada a l'endeutament i al crèdit. Així doncs, per tal d'assumir aquests endeutaments, o els costos que suposava l'adquisició d'un mas i la seva explotació, calia tenir un nivell adquisitiu important. Això restringia el mercat de masos a aquells sectors més benestants que, amb el temps, esdevindrien autèntics

hisendats amb diverses propietats. Tal procés queda remarcat en la condició dels compradors: molta gent no pagesa que adquireix un mas acaben abandonant –ells o els seus descendents– el seu ofici inicial i esdevenen bàsicament propietaris agrícoles, tal era la importància i l'interès d'aquests masos.

Gabriel Baell es pot emmarcar, doncs, dins aquest fenomen de la compravenda de masos. D'acord amb el que hem explicat, no sembla que aquest pescador cerqui un increment de les seves capacitats d'autoconsum amb aquest gran moviment de propietats. Tot apunta, doncs, a una possible voluntat d'inversió amb perspectives d'obtenció de beneficis econòmics.

Gabriel Baell no fou l'únic pescador lloretenc amb un mas en el seu poder. Jordi Arnau, pescador de principis del XVI també tingué, probablement, aquesta mateixa perspectiva econòmica.

A Jordi Arnau el trobem documentat ja el 1506 comprant un tros de bosc.¹⁸ No sabem quin patrimoni tenia en aquell moment, però l'incrementa el 1529 amb dos trossos més.¹⁹ Consultant el fons patrimonial de la seva família veiem com, el 1530, Jaumeta Font, propietària del mas Sureda, el

18 SAMLM – Fons Gruart Raurell. Venda d'un tros de bosc de la parròquia de Lloret signada per Melcior Botet, pagès d'aquesta parròquia, a favor de Jordi Arnau, pescador de la pobla. 1506. CID: 512.000.110_091.210.001.

19 SAMLM – Fons Gruart Raurell. Venda de dos trossos de bosc de la parròquia de Lloret signada per Segimon Flequer, pagès d'aquesta parròquia, a favor de Jordi Arnau, pescador de la mateixa parròquia. 1529. CID: 512.000.110_091.220.001

ven a carta de gràcia a Jeroni Saragossa, àlies Samasada.²⁰ Tot i així, set anys després aquest mas el té Joan Esteve, batlle del castell de Lloret, que aquest cop el ven, també a carta de gràcia, a Jordi Arnau.²¹ Finalment, uns anys més tard, Antic Font, fill de Jaumeta, lloa la venda del mas Sureda, passant definitivament a mans del pescador, que el capbreva el 1546.²² Jordi Arnau també apareix capbrevat propietats per al Vestuari de Girona el 1556.²³

Amb tot, observem un procés d'endeutament i de dificultats, que en aquest cas pateixen els Font, els quals venen el mas amb la voluntat de poder-lo recuperar –la carta de gràcia suposa un empenyorament, més que una venda, podent-se recuperar l'objecte d'aquesta pagant el que es deu. Aquest, passa per diferents mans, fins que acaba, definitivament, en mans de Jordi Arnau i la seva família. A més, resulta interessant veure com els descendents de Jordi Arnau ja no tenen l'ofici de pescador, i el canvien pel de pagès.²⁴ Actualment el mas resta dempeus sota el nom de can Gruart.

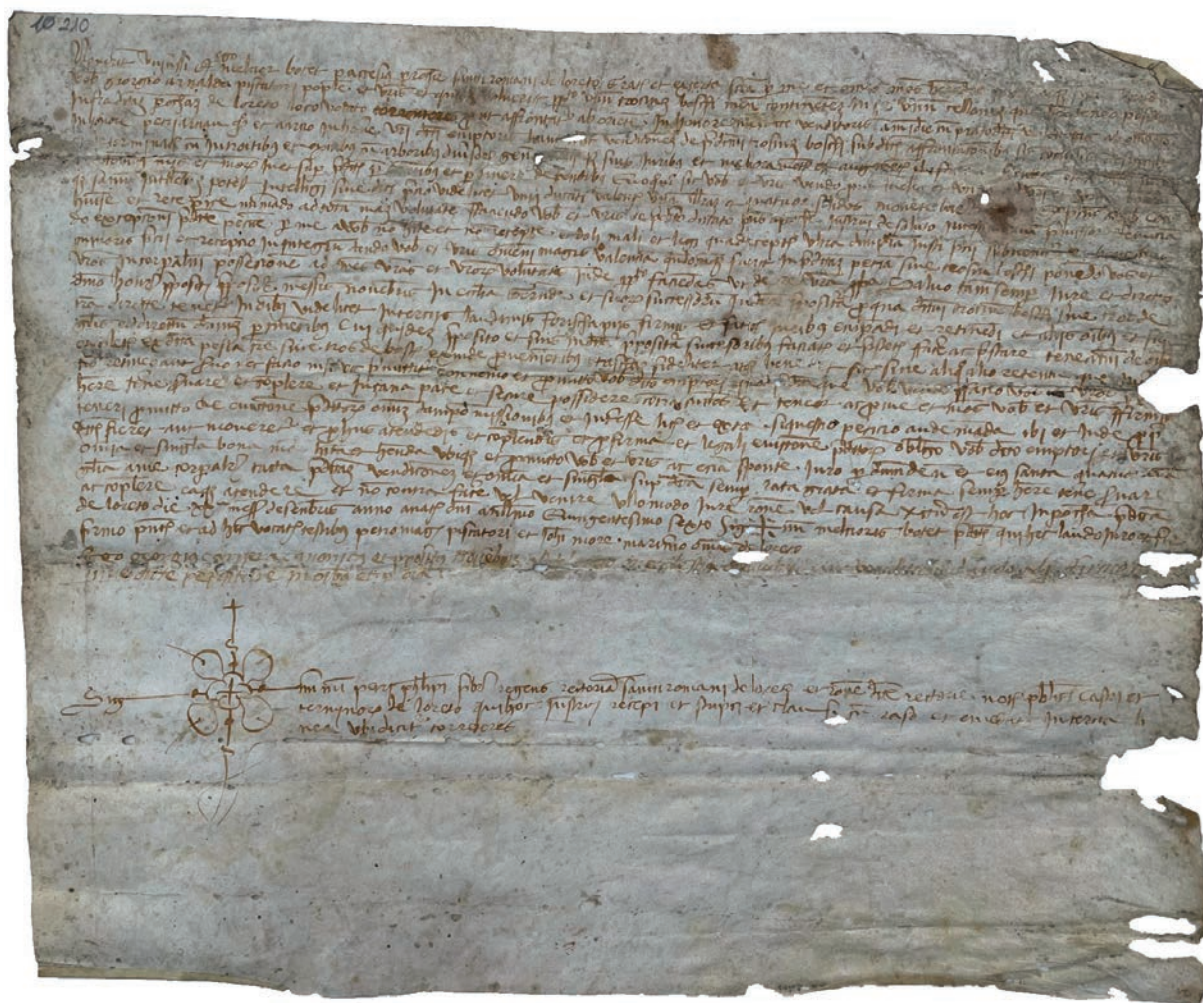
Amb tot, doncs, podem aprendre diverses coses d'aquestes dades. D'una banda, que a Lloret hi hagueren pescadors amb prou poder adquisitiu com per introduir-se en el mercat de la terra –també mariners, com Jaume Tapiola–, un mercat que ja no mirava cap a l'autoconsum –si és que mai ho va fer– sinó cap al benefici.

Aquesta participació permet deduir que l'activitat pesquera podia arribar a ser un ofici amb certes perspectives de benefici econòmic, si més no per a unes persones en concret.

A més, figures com Gabriel Baell o Jordi Arnau ens permeten apropar-nos a la concepció d'un pescador amb la vista posada en diversos fronts més enllà de les xarxes.

Així mateix, amb molta probabilitat, també ens ajuden a esbossar la figura del patró pescador medieval.

Tot plegat, doncs, petites històries que ajuden a reconstruir el passat d'aquest col·lectiu tant nostrat com és el dels pescadors. ■

Pergamí de venda d'un tros de bosc de la parròquia de Lloret propietat de Melcior Botet a favor de Jordi Arnau (1506).
 Procedència: SAMLM – Fons Gruart Raurell. CID: 512.000.110_091.210.001.

20 SAMLM – Fons Gruart Raurell. Venda a carta de gràcia del Mas Sureda i altres béns immobles de la parròquia de Lloret signada per Jaumeta Font, senyora útil i propietària del mas, a favor de Jeroni Saragossa, àlies Samasada o Sa Masada, pagès d'aquesta parròquia. 1530. CID: 512.000.110_091.204.001.

21 SAMLM – Fons Gruart Raurell. Venda a carta de gràcia del Mas Sureda de la parròquia de Lloret signada per Joan Esteve, batlle del seu castell, a favor de Jordi Arnau, pescador d'aquesta vila. 1537. CID: 512.000.110_091.209.001.

22 ACG. Fons: Repertori de la Pabordia de Novembre (8, d, 1), plec 10, foli 14.

23 ACG. Pergamins de la Pia Almoina, n. 216 (4 febrer 1552).

24 SAMLM - Fons familiar: descripció i inventari del fons. 512- Família Gruart – Raurell.

La Casa Egípcia de Lloret de Mar

Montserrat Ferrandis i Escobedo
Historiadora de l'Art (UB)

En plena pandèmia de la Covid-19 em vaig instal·lar a Lloret de Mar per passar l'estiu, amb relativa tranquil·litat per l'absència de turistes. Vaig aprofitar el temps i, com a continuació del meu Treball de Fi de Grau d'Història de l'Art sobre l'arquitecte Josep Vilaseca i Casanovas, em vaig proposar investigar sobre la casa que va construir a Lloret a finals del segle XIX per encàrrec de l'industrial Agustí Pujol i Conill, actualment desapareguda. Partia de zero, llevat de la menció de la casa que fa Rosemarie Bletter a la biografia de l'arquitecte.¹ Vaig començar per consultar el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar (SAMLM) –al qual agraeixo molt el seu suport i les facilitats de consulta *online* en aquest temps de restriccions presencials– on a revistes i fotos antigues digitalitzades s'esmenta la casa Agustí Pujol com la *Casa Egípcia*, pel seu estil orientalizant. A la Biblioteca Municipal, en llibres sobre història local, vaig trobar abundant informació gràfica sobre un Lloret desaparegut, en el que destacava la famosa *Casa Egípcia*. Finalment, la meua gran satisfacció va ser localitzar el lloc on havia existit, al passeig Agustí Font, 2, darrere l'Ajuntament, on ara hi ha un modern edifici de diverses plantes. Heus ací la informació trobada en aquesta petita recerca.

Agustí Pujol i Conill, promotor. Josep Vilaseca i Casanovas, arquitecte

Els germans Agustí i Pelegrí Pujol i Conill –un tercer germà anomenat Josep va morir de jove en un naufragi– que eren d'ascendència marinera, com bona part dels lloretencs del segle XIX, després de participar en diversos negocis ferroviaris i marítims, van fundar la fàbrica de taps de suro *Pujol Hermanos y Cia.* a Lloret de Mar, que va esdevenir la més important del municipi.²

Dels germans va ser Agustí Pujol i Conill (Lloret de Mar, 1850-1909) qui més va destacar per la seva personalitat intel·lectual i política. Casat amb Maria Gràcia Garriga i Maig (Lloret de Mar, 1851-1924), no van tenir descendència. Era aficionat a l'egiptologia, les arts, la literatura i escrivia articles periodístics amb el pseudònim *Apeyce*, abreviatura de les inicials del seu nom.³ Políticament es declarava republicà, fet que era molt agosarat en plena restauració monàrquica. Tanmateix no era anticlerical, com acostumaven

Fotografia d'Agustí Pujol i Conill.

Procedència: VILÀ i GALÍ, Agustí M. *Pilots, carrilaires i tapers. Els Pujol de Lloret i els Gumà de Vilanova*. Ed. Institut d'Estudis Penedesencs i Centre d'Estudis Selvatans. 1993.

a ser els republicans, sinó catòlic practicant, president de la Confraria del Santíssim Sagrament de la parròquia de Sant Romà⁴ i d'altres institucions lloretenques. Donada la seva important posició sòcio-econòmica, era un personatge influent tant a l'àmbit provincial com al nacional.

En consonància amb la seva categoria de pròcer de la vila, a principis de la dècada de 1880 Agustí Pujol va encarregar una casa al prestigiós arquitecte Josep Vilaseca i Casanovas (Barcelona, 1848-1910), titulat per l'escola d'arquitectura de Madrid el 1872 –única d'oficial a Espanya en aquella època–, professor i catedràtic de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona des de la seva fundació el 1875 i futur autor de l'Arc de Triomf de l'Exposició Universal del 1888, així com altres notables edificis de la ciutat comtal. És possible que Pujol i Vilaseca es coneguessin en cercles polítics i periodístics catalanistes, perquè Vilaseca era membre del grup catalanista *La Jove Catalunya* i freqüentava el cercle de la revista *La Renaixença* al costat d'altres personatges com l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner o l'industrial tèxtil Enric Batlló i Batlló.

1 BLETTER, Rosemarie. *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas, sus obras y dibujos*. COAC. Barcelona. 1977. P. 24-25.

2 Es pot trobar àmplia informació sobre els negocis de la família Pujol i Conill a les publicacions següents: ALVARADO COSTA, Joaquim. *El negoci del suro a la comarca de la Selva*. Centre d'Estudis Selvatans. Santa Coloma de Farners. 2009.

VILÀ i GALÍ, Agustí M. *Pilots, carrilaires i tapers*. Centre d'Estudis Selvatans. Santa Coloma de Farners. 1993.

VILÀ i GALÍ, Agustí M. *La indústria suro-tapera a Lloret de Mar*. Ajuntament de Lloret de Mar. Col·lecció Es Frares. 2002.

També es pot consultar el fons de la factoria de suro Pujol Hnos., que es conserva al SAMLM.

3 Hi ha articles signats Apeyce en defensa de la indústria surera publicats a *El Distrito Farnense*, 13-03-1898 i 29-05-1898.

4 CIURÓ, Joaquín. *La prensa de Lloret de Mar, dins Lloret Gaceta*. 12-08-1976. P. 7-8.

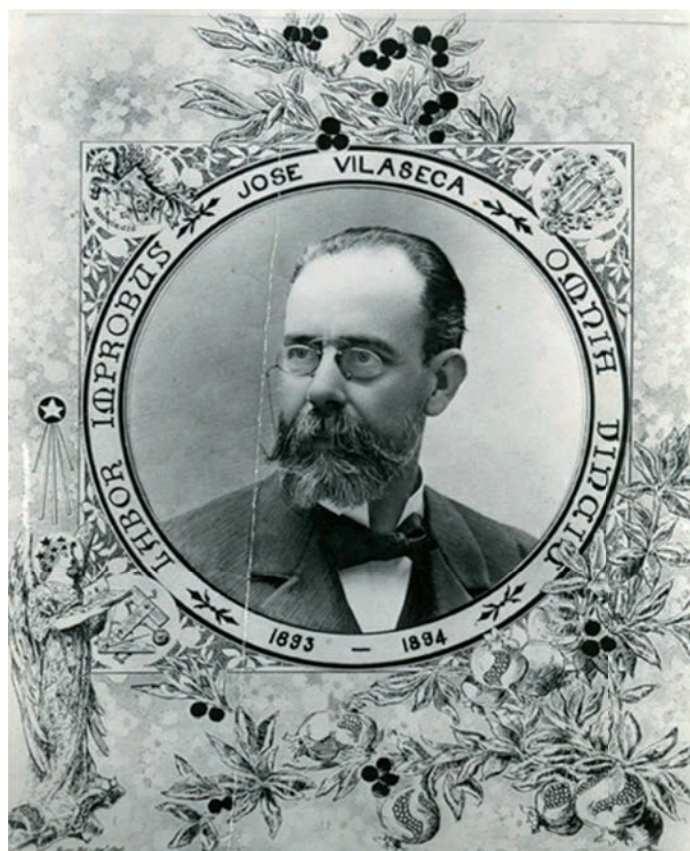
En una època en què la majoria de les cases senyoriales de Lloret de Mar –propietat d'indians– s'encarregaven als mestres d'obres locals especialitzats en l'estil tardo-neoclàssic⁵, ja superat a les principals ciutats, es fa palesa la voluntat d'Agustí Pujol de bastir una casa seguint les últimes tendències en arquitectura, com era l'eclecticisme historicista en aquella etapa premodernista.

La casa Pujol va ser dissenyada per Vilaseca l'any 1882 en estil neogipci, per desig sens dubte del propietari, donada la seva afició per l'egiptologia. Josep Vilaseca, arquitecte eclèctic, pioner, junt amb Domènech i Montaner, en la renovació de l'arquitectura catalana mitjançant la recuperació dels estils historicistes –neogrec, neogipci, japonisme, neomodèjar, neogòtic– adaptats a la vida moderna⁶, ja havia emprat detalls neogipcis en diversos edificis i dissenys d'interiorisme a Barcelona. Posteriorment va realitzar el panteó Batlló i Batlló (1889) al cementiri de Montjuïc de Barcelona, en una magistral fusió de les tradicions funeràries cristiana i egípcia.

La casa Agustí Pujol tenia l'entrada principal al carrer de la Plaça –actual carrer Prat de la Riba, 1, cantonada amb

el carrer de Sant Baldiri, darrere l'Ajuntament– i la façana posterior amb terrassa i pati emmurallat a la Rambla Oest –actual passeig Agustí Font, 2. Va ser construïda entre els anys 1882 i 1885, possiblement com a reforma d'una casa preexistent al carrer de la Plaça –no consta al SAMLM cap projecte d'obra nova– amb pati posterior de nova construcció sobre uns terrenys guanyats a la platja que l'Ajuntament va parcel·lar i va vendre com a extensió de cases ja existents de ciutadans prominents com Rafael Garriga, Joan Gelats i el mateix Agustí Pujol, formant així un assentament de la "vella aristocràcia", en contraposició al passeig de Mar on s'establien les noves classes benestants⁷. L'edifici era un bloc quadrat auster amb elements d'estil egipci decorant portes, finestres, balustrades, pilastres, columnes i cornises; les finestres i la porta del pati davant la platja tenien forma de piló i les columnes eren papiriformes, tal com era dissenyat per Vilaseca, raó per la qual aviat va ser coneguda com la *Casa Egípcia*. Amb les palmeres que es van plantar al jardí donava una imatge de palauet de dignatari egipci que no hagués desentonat a les ribes del Nil.

Però on la fantasia i el gust pel detall històric de Vilaseca es va fer més palès va ser a l'interior, que estava profusament decorat amb motius plenament egipcis: “en destacaven el lleó alat de la paret del fons de l'escala i les escultures de faraons a l'entrada de la residència”⁸. Rosemarie Bletter troba semblances amb alguns dissenys de Piranesi, en qui Vilaseca s'hauria pogut inspirar, com la xemeneia del menjador també en forma de piló, així com la decoració de columnes i frisos d'estil egipci. Lamentablement, com a conseqüència de les modificacions al llarg dels anys i la seva final demolició no queda cap vestigi de la luxosa i exòtica decoració interior. Ens en podem fer una idea pels dibuixos de l'arxiu de Vilaseca conservats a l'Art Institute of Chicago

Fotografia de Josep Vilaseca i Casanovas, retrat oficial del Col·legi d'Arquitectes.

Procedència: <https://www.arquitecturacatalana.cat/es/autores/josep-vilaseca-i-casanovas>

Façana posterior i pati de la Casa Egípcia.
Procedència: SAMLM – Fons Riera – Garriga.
Autor: Rafael Garriga i Roca. Data: Ca. 1930.
CID: 526.001.400_340.091.013.

5 PADILLA DELGADO, Jordi. *Evolució urbana i edificació privada a Lloret de Mar 1850-1915*. Ajuntament de Lloret de Mar. Col·lecció *Es Freres*. Lloret de Mar. 2000. P. 210.

6 Al manifest de Lluís Domènech i Montaner *En busca de una arquitectura nacional*, publicat a la revista *La Renaixensa*, el 28-02-1878, es declaraven "convictes d'eclecticisme", teoria que tant ell com Vilaseca van posar en pràctica.

7 PADILLA DELGADO, Jordi. *Evolució...* P. 92-95.

8 DRAPER COSTA, Jordi. *L'abans. Lloret de Mar*. Ed. Efadós. El Papiol. 2006. P. 99-100.

Menjador i xemeneia de la Casa Egípcia.
 Procedència: SAMLM – Fons Martínez – Planas.
 Autor: Emili Martínez Passapera. Data: Ca. 1915. PC.

(EUA), alguns dels quals estan publicats a la monografia que Rosamarie Bletter va escriure sobre l'arquitecte, així com a alguna foto antiga. El mateix Agustí Pujol va pintar uns quadres d'escenes egípcies que decoraven el menjador de la casa, actualment propietat de la seva descendent Mercè Vidal i Garriga, a qui agraïm que ens hagi permès reproduir-los.

Visitants il·lustres i fets històrics

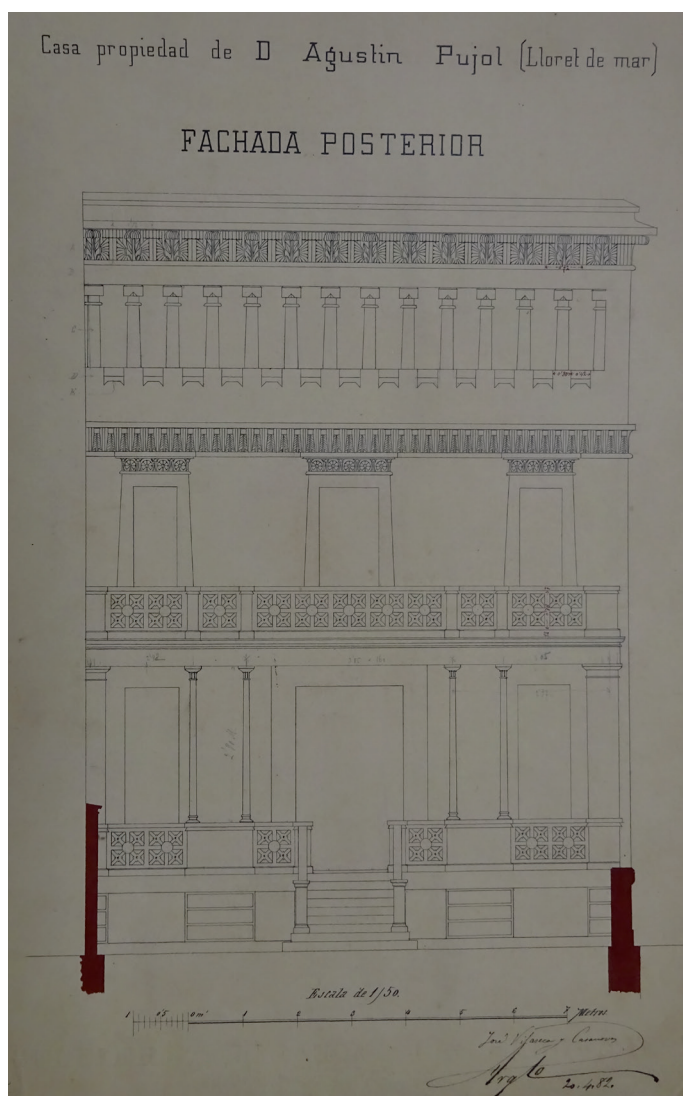
Agustí Pujol era amic personal de Nicolás Salmerón, un dels polítics més respectats de l'època per la seva formació com a filòsof i científic. Diputat a Corts pel Partit Republicà, va ocupar diversos càrrecs al govern d'Espanya fins arribar a president del poder executiu de la primera República el 1873, si bé per breu temps. Els últims dies de desembre de 1896 Salmerón va fer una gira per terres gironines, ben reflectida a la premsa local. A Lloret de Mar va ser l'hoste d'Agustí Pujol a la *Casa Egípcia*, on va rebre moltes visites de seguidors lloretencs que van envair “la espaciosa y linda casa” per tal de veure i saludar a l'eminent polític. Durant el sopar amb les autoritats locals, en el que van participar “la

Quadre signat i pintat el 1907 per Agustí Pujol que decorava el menjador.
 Procedència: SAMLM – Fons Martínez – Planas. CID: 699.132.0700_500.084.012.

distinguida señora de la casa Dª María Gracia Garriga de Pujol y su bella sobrina señorita Trinidad Alum”, l'orquestra va interpretar una brillant serenata per iniciativa de joves entusiastes republicans que envoltaven la casa. Després de sopar, Salmerón “se dirigió a uno de los hermosos salones que se hallaba lujosamente decorado y alumbrado” on va adreçar unes paraules als seus amics i correligionaris. A continuació es va servir el cafè als hostes i les autoritats “en preciosa y rica vajilla de plata primorosamente cincelada”. Aquesta ressenya⁹ ens dóna una idea de la categoria i el luxe en què vivien els Pujol a l'època d'esplendor de la *Casa Egípcia*.

Altres esdeveniments de la vila que van tenir com a testimoni la *Casa Egípcia* van ser els temporals marítims que periòdicament s'emportaven la platja i feien trencar les onades al mateix peu de la casa, com el del 1915 que va destrossar el mur del pati. Agustí Blanch ens parla dels efectes que tenien els temporals en les cases de primera línia de mar abans que es construïssin les defenses de formigó: “les cases més emblemàtiques construïdes darrere l'Ajuntament, com la *Casa Egípcia*, can Gelats i can Garriga, es van construir elevades

Alçat de la façana posterior de la Casa Egípcia. Projecte original datat entre 1882 i 1885 i signat per Josep Vilaseca i Casanovas.
 Procedència: Ryerson and Burnham Art and Architecture Archives.
 The Art Institute of Chicago

⁹ *El Distrito Farnense*. Lloret de Mar. 01-01-1897. P. 2.

amb uns subterranis per evitar possibles entrades d'aigua [...] que amb els temporals s'inundaven sempre"¹⁰. Tampoc eren estranys altres fenòmens atmosfèrics extrems, com les nevades de 1895 o 1935 esmentades a la premsa local¹¹, que cobrien de blanc la platja i el pati de la *Casa Egípcia*.

Altres fotos antigues ens mostren la processó de la Festa Major sortint del carrer de Sant Baldiri i passant pel davant de la *Casa Egípcia* per embarcar a les barques varades a la platja camí de l'ermita de Santa Cristina.

Canvis de propietat i usos

Agustí Pujol i Conill va morir el 21 d'abril de 1909, als 59 anys, i la seva esposa Maria Gràcia Garriga i Maig el 18 de febrer de 1924, als 73 anys¹², sense fills com s'ha dit abans. Des d'aleshores la *Casa Egípcia* va tenir diferents propietaris i usos, com a residència d'estiuejants, entre d'altres.

El *Casino Industrial* es va instal·lar a la *Casa Egípcia*, i va esdevenir lloc d'esbarjo dels obrers (mentre que el *Casino Lloretense* era la seu dels burgesos i estiuejants). Poc abans de la Guerra Civil es va fer una emissió d'accions entre els socis i simpatitzants per adquirir la *Casa Egípcia* com a nova seu, que van inaugurar el 21 de juny de 1936 amb

un aplec de sardanes¹³. La van poder gaudir poc temps perquè el règim franquista considerà "rojizoide" el *Casino Industrial*, el qual va ser clausurat i els seus drets oblidats¹⁴. A l'article *Un any especial 1939* Joan Domènech i Moner fa un vibrant relat de l'entrada de les tropes franquistes a Lloret de Mar el 2 de febrer de 1939 i ens dona la clau dels següents ocupants de la *Casa Egípcia*: "elements de la 5ª columna de FET [Falange Española Tradicionalista] i JONS [Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista] prenen possessió dels locals que havien ocupat els governants anteriors", i a un altre article confirma que el *Casino Industrial* va ser convertit en seu de Falange¹⁵.

Recuperada la pau, els estiuejants tornen a Lloret. Un d'ells va ser el pintor Josep de Togores que va arribar l'any 1940 per passar l'estiu i li va agradar tant que va tornar els anys següents. Va formar una tertúlia que es reunia a l'últim pis de la *Casa Egípcia*, llavors un "edifici públic".¹⁶ En relats d'alguns dels assistents a les reunions, va ser la dècada de 1940 l'edat d'or de la cultura lloretenca amb seu a les golfes de la *Casa Egípcia*, que havien batejat com *L'Ou Ferrat*, en al·lusió al *Cau Ferrat* de Santiago Rusiñol a Sitges, vila en la qual Lloret s'hi emmirallava. Les parets estaven decorades amb els retrats al carbó dels membres i visitants d'aquella sorollosa acadèmia dibuixats per Togores, que ell denominava la "Capella Sixtina" de Lloret¹⁷.

Processó de Santa Cristina al seu pas pel carrer Prat de la Riba, davant de la *Casa Egípcia*.

Procedència: Fons Editorial Efadós – L'Abans – Fàbregas – Rebollo. Data: Ca. 1925. CID: 803.127.100_506.127.058.

10 BLANCH MASFERRER, Agustí. *Els temporals que jo he viscut*, dins *La Costa*. 01-03-2009. P. 42.

Recordem que aquestes cases s'havien construït en terrenys guanyats al mar.

11 *Aires Lloretencs*. Lloret de Mar. 01-03-1935. P. 6.

12 Ajuntament de Lloret de Mar. Llibre Registre del Cementiri Municipal de Lloret de Mar.

13 DOMÈNECH i MONER, Joan. *Sardanes en la història* dins *XVII aplec de la sardana Lloret de Mar 6 de maig de 1984*. Lloret de Mar. 1984. P. 21.

14 DOMÈNECH i MONER, Joan. *Cinquanta anys del Casinet* dins *Celobert*. Núm. 10. Lloret de Mar. 01-09-2005. P. 21.

15 DOMÈNECH i MONER, Joan. *Un any especial: 1939* dins *Celobert*. Núm. 42. Lloret de Mar. 01-02-2009. P. 17.

DOMÈNECH i MONER, Joan. *L'evocació de 1939* dins *Celobert*. Núm. 43. Lloret de Mar. 01-03-2009. P. 19.

16 FÀBREGAS i BARRI, Esteve. *Josep de Togores*. Aedos. Barcelona. 1970. P. 200. Com hem vist a la nota anterior, era la delegació de FET i JONS.

17 ZADIG. *Un monòlogo casi ético y algo ético* dins *Lloret Gaceta*. Lloret de Mar. Núm. 510. 01-03-1990. P. 9.

El biògraf de Togores, Esteve Fàbregas i Barri, descriu així l'ambient d'aquell grup, del que ell formava part, presidit per la formidable personalitat de l'artista, que malgrat la seva sordesa, o potser per fer-se-la perdonar, tenia grans dots de conversador:

“Aquella cambra de parets blanques i rajols vermells, tan desmantellada, va prendre caliu de seguida amb la presència física i amb l'esperit del nostre home. En el curs de les animades i divertides nits que vam passar en aquella estança, Togores va dibuixar a les parets, al carbó, de primer impuls i sense esborrar cap traç, el perfil dels qui componíem el grup i d'alguns amics de la societat i del món de l'art de Barcelona que l'anaven a veure; un d'aquests amics [...] va dir que aquells perfils semblaven "pisanellos". Els retrats eren a les parets a la barreja amb versos catalans, castellans i francesos: estrofes de Verdaguer, Maragall, Carner, Lope de Vega, Machado, Juan Ramón Jiménez, Rimbaud, Baudelaire... que el pintor, home de gran memòria, es complau a recitar”¹⁸.

Afortunadament, el fotògraf Emili Martínez i Passapera va deixar constància d'aquells esplèndids dibuixos i inscripcions en unes fotografies conservades al SAMLM. Ens agrada pensar que tan el primer propietari de la *Casa Egípcia*, Agustí Pujol, com l'arquitecte Josep Vilaseca, ambdós homes cultes i d'aficions artístiques, haguessin

estat feliços de participar en aquella tertúlia que es va desenvolupar sota el sostre de la casa que amb tant de gust havien projectat.

La *Casa Egípcia*, que havia sigut adquirida als anys 1950 per Ramon Castellà, va ser ampliada i remodelada per ser convertida en hotel que, ateses les seves arrels egípcies, es va anomenar Hotel Nilo. A la reforma només es van conservar algunes columnes papiriformes i frisos a l'exterior i alguns elements a l'interior, com el lleó alat de l'escala i les escultures de faraons de l'entrada¹⁹, en record del que havia estat un dels edificis més singulars de Lloret de Mar. Amb el desenvolupament econòmic dels anys setanta del passat segle i l'afluència del turisme que va convertir Lloret en la vila turística que és avui, l'hotel familiar també va quedar obsolet i va ser enderrocat l'any 1981²⁰ per bastir un alt edifici –amb el Banc Popular als baixos, actualment Banc Santander– que és el que veiem avui i que ja va ser controvertit al seu dia per superar en alçada l'edifici adjacent de l'Ajuntament i perjudicar-ne la perspectiva des del Passeig Jacint Verdaguer.

Epíleg

Asseguda en un banc del passeig marítim, davant del modern edifici que hi ha al lloc de la *Casa Egípcia*, deixo volar la imaginació i veig a l'Agustí Pujol discutint sobre el terreny els detalls de la construcció amb l'arquitecte Josep Vilaseca, en total sintonia donada la seva mútua afició per l'art egipci i, un cop acabada l'obra, sortint a l'àmplia terrassa per contemplar l'esplèndid panorama de la platja i el blau etern del mar. També veig les destrosses causades pels temporals marítims que arrossegaven les onades al peu de la casa fins trencar el mur del pati. Veig els lloretencs anant en multitud a retre homenatge al polític republicà Nicolás Salmerón, hoste dels Pujol, i quedar enlluernats per la magnificència de la casa; la processó de la Festa Major sortint del carrer Sant Baldiri i passant pel davant de la casa camí de les barques per anar a Santa Cristina; els il·lusionats socis del *Casino Industrial* inaugurant la nova seu a la *Casa Egípcia* al so de les sardanes; les tropes franquistes entrant pels atemorits i deserts carrers de Lloret un gèlid dia d'hivern i instal·lant-se al *Casino Industrial*, abandonat pels seus socis amagats o fugits; als tertulians del cau *L'Ou Ferrat* pujant a les golfes per escoltar a Josep de Togores i admirar els dibuixos de la *“Capella Sixtina”*. Veig entrar i sortir els estiuejants i turistes que s'hostatjaven a l'Hotel Nilo, aliens a les històries i vivències que s'havien esdevingut en aquella ja desfigurada casa. I, finalment, veig arribar el malaurat dia en què es va enderrocar del tot, fent taula rasa d'una singular obra artística dissenyada i construïda amb amor i saviesa, per bastir un alt i modern edifici, com tants a la Costa Brava. ■

Façana de l'Hotel Nilo (1970 ca.). La *Casa Egípcia* es va transformar en aquest hotel a partir de la dècada de 1950.

Procedència i autoria: Rosemarie Bletter. Data: 1977.

18 FÀBREGAS i BARRI, Esteve. *Josep de Togores...* P. 200.

19 DRAPER COSTA, Jordi. *L'abans...* P. 99-100.

20 PADILLA DELGADO, Jordi. *Evolució...* P. 232, on indica que el conjunt de les tres cases acomodades del carrer de Prat de la Riba van ser enderrocades l'any 1981.

Josep Carner i Lloret.

Estiueig, literatura, memòria persistent

Les relacions del poeta amb Emili Martínez Passapera

Narcís Figueras Capdevila (UOC)

El 2020 va ser l'Any Carner designat de manera oficial, com és costum els darrers anys. L'activitat es prolonga, segons el web corresponent, fins ben entrat el 2021. En el nostre cas, assumim l'encàrrec de *Sesmond* de referir-nos al "príncep dels poetes" en el punt d'enllaç de la seva trajectòria amb el nostre entorn immediat, en aquest cas amb Lloret, on va passar els estius de 1919 i 1920, com ha estat sovint retret, i on va deixar una estela de memòria persistent i, com tot, interpretable.¹

És, doncs, una bona ocasió per rellegir les pàgines de les publicacions i dels autors locals, visitar els fons dipositats als arxius, repensar el paper que aquesta "memòria carneriana" ha jugat en la idea de Lloret que els qui han tingut un pes en la seva conformació han volgut projectar en cada moment.

El primer que cal dir, d'entrada, és que la figura i l'obra de Josep Carner, en un àmbit general, han estat i són fins avui mateix objecte de controvèrsies reiterades. Per a alguns és considerat autor d'una poesia atemporal, rica de llenguatge i plena de subtileses, mentre que per a d'altres la seva obra és més aviat afectada, ancorada en un temps ja escolat, plena d'un malabarisme verbal més aviat insubstancial que no pot dir gaire res al lector d'avui. No hi ha dubte que un cert anacronisme o atemporalitat del seu llenguatge però també la rica creativitat i la capacitat de generar poesia de qualsevol anècdota banal són elements indestruïbles i valuosos de la seva vena poètica, que continua tenint, com diem, defensors aferrissats i detractors.

Pronunciar-se ara amb detall sobre aquests aspectes requeriria un temps i un espai –i una capacitat de síntesi– de què no disposem. Carner demana lectura i estudi –que, de fet, mai no s'han interromput– i ofereix sempre, invariablement, sorpreses i llampecs de bona poesia. I de bona prosa. Perquè, a més dels seus llibres de versos, constantment revisats per ell mateix i en curs d'edició moderna, la seva aportació periodística tan profusa i el seu paper renovador

en l'àmbit de la prosa catalana del seu temps, si bé disposa ja d'alguns estudis, encara requereix anàlisi i edicions fiables. En general, tant pel que fa a la poesia com a la prosa o les traduccions, etc., el voluminós llegat carnerià necessita estudis, però sobretot necessita edicions a l'abast del públic ampli, que permetin que sigui conegut, llegit, assaborit.²

Panoràmica de la trajectòria carneriana

Pel que fa a la seva biografia personal i literària, el web de l'Any Carner indica les tres fases, esquemàtiques, en què pot repartir-se, que resulten útils per copsar d'una ullada la seva obra.

Una primera etapa, que arriba fins al 1920 –des del naixement a Barcelona el 1884 i els anys de formació–, té en els anys 10 l'eclosió de la seva poesia. Tradueix Shakespeare i adapta a l'escena el *Canigó* de Verdaguer. Obté la Flor Natural i el mestratge en Gai Saber als Jocs Florals de Barcelona, i publica, entre d'altres, *Les monjoies* (1912), *Auques i ventalls* i *La paraula en el vent* (1914). Els reculls de proses *Les planetes del verdum* i *Bella terra, bella gent* (1918) provenen de les seves profuses col·laboracions periodístiques, especialment a *La Veu de Catalunya*, portaveu de la Lliga, de Prat de la Riba, en què estava plenament implicat. Igualment va participar en els primers temps de l'Institut d'Estudis Catalans, emblema del catalanisme conservador ja instal·lat a les institucions i del programa cultural del Noucentisme. Pel que fa a la poesia *L'oreig entre les canyes* (1920) és el darrer llibre del període. Casat amb Carmen de Ossa i pare de família, considera que necessita una feina més estable i fa oposicions a la carrera diplomàtica. La seva marxa del país és viscuda com una certa deserció en certs sectors, que la vinculen a dissensions polítiques al sí del catalanisme conservador. Les seves estades d'estiu a Lloret se situen en aquesta etapa que es clou el 1920.

La segona etapa havia de ser d'allunyament voluntari de Catalunya, entre 1921 i 1938, a partir del moment que s'incorpora a la seva nova activitat com a cònsol d'Espanya, amb estades a Gènova, San José de Costa Rica, Le Havre, Hendaia, Madrid, Beirut, Brussel·les, París... Coneix noves cultures i, entremig, fa visites a Barcelona, bé que esporàdiques, i hi manté col·laboracions en premsa –*La Veu, La Publicitat, La Revista...*–. El 1922 publica el recull *La creació d'Eva i altres contes*. La dècada dels anys trenta és especialment prolífica. Tradueix el *Pickwick* (1931), de Dickens. Publica els llibres de poesia *El veire encantat* (1933), *La primavera al poblet* i *Lluna i llanterna* (1935).

1 Hom pot resseguir la presència de Carner a Lloret d'una manera fàcil a través de l'*Atlas Literari de les terres de Girona*, sota la direcció de Narcís-Jordi Aragó i Mariàngela Vilallonga (2003), en el volum II i en els capítols dedicats a la Selva i concretament a Lloret de Mar, redactats per qui signa aquesta article. Naturalment el text és deutor d'Esteve Fàbregas (del llibre *Lloret de Mar*, 1959, i de l'opuscle *El nostre Josep Carner*, 1990) i de treballs diversos de Joan Domènech i d'altres estudiosos sobre Lloret i així com dels múltiples de Domènech sobre el pintor Joan Llaverias. Posteriorment la temàtica ha estat tractada incidentalment per Clara Barnada (*Apol·lo i Dafne: el ressò dels clàssics a Lloret de Mar*, dins *Revista de Girona* 242, p. 36-39) i Miquel Martín (*El divo de la colònia d'estiuejants. Lloret, el paradís de Josep Carner*, dins *Revista de Girona*, 289, p. 62-64). El elements documentals de fons lloretencs i d'altres institucions que se citen en aquest text no els hauriem tingut a disposició, en temps de pandèmia, sense el suport del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar i ho agraeixo degudament en la persona del seu director Joaquim Daban.

2 Sobre la biografia de Carner, per més que la bibliografia sobre l'obra és ingent, en general continuen sent útils els treballs d'Albert Manent (*Josep Carner i el Noucentisme. Vida, obra i llegenda*, 1969, i molts articles seus) i de Jaume Aulet (*Josep Carner i els orígens del Noucentisme*, 1992), així com els volums de l'*Epistolari de Josep Carner*, impulsats per Albert Manent i Jaume Medina i en curs de publicació –sis de publicats i tres més en preparació–. Recentment han dedicat volums a Carner i a la síntesi i actualització de la seva vida i obra les Edicions de la *Revista de Catalunya* (*Vigència de Josep Carner*, 2020) i la revista *Els Marges* (núm. 123, 2021).

També manté entre 1925 i 1936 una llarga col·laboració en premsa a Madrid, al diari *El Sol*, que rep molt bona acceptació per part d'intel·lectuals de la capital –alguns consideren que és l'autor català que escriu millor en castellà–. En l'àmbit familiar la seva esposa mor el 1935. Com a últim fruit d'aquest període, extraordinari per diversos conceptes, el poema llarg *Jonàs* (1938) és una primera redacció del que després serà el seu *Nabí*.

La tercera i darrera fase, de 1939 a la seva mort el 1970, pot anomenar-se d'exili forçat –per les circumstàncies polítiques a Espanya– El desterrament per motius laborals s'acaba convertint en exili polític. Mèxic l'acull i li dona el passaport. Hi tradueix una vintena d'obres a l'espanyol. Homenatja la terra d'acollida, a partir d'un mite precolombí, en el seu *Misterio de Quanaxhuata* (1943). Tradueix *Jonàs*, amb el títol de *Nabí* (1940-41). A la fi de la Segona Guerra mundial retorna a Europa, a la pàtria de la seva segona esposa, la professora i literata belga Émilie Noulet, amb la idea d'un eventual retorn a Catalunya, que no es produirà. S'instal·len a Brussel·les des d'on manté correspondència amb molts amics a l'exterior i a l'interior –especialment amb Marià Manent– i gestiona les seves publicacions.

També intervé en els Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a diverses ciutats pels catalans exiliats i on també participen autors de l'interior. Els anys cinquanta reprèn la publicació de poesia: *Paliers* (1950), *Llunyania* (1952), *Arbres* (1953), que anuncien la monumental Poesia (1957). Els anys seixanta continua actiu: *Museu zoològic* (1963), *Bestiari* (1964) i *El tomb de l'any* (1966), un llibre que preparà però del qual ja no pogué controlar l'edició. Després d'un breu retorn a Catalunya el 1970, Carner va morir a Brussel·les el 4 de juny d'aquell mateix any.

El seu vincle primerenc amb la Costa Brava i amb Lloret

El vincle de Carner amb Lloret, tot i la importància adquirida a la vila, no té pas, val a dir-ho, un interès especial per a la biografia literària del poeta, més enllà de documentar el seu estiu i alguns textos seus. Viladrau, Canet de Mar o la Garriga són també, entre d'altres, escenaris de les seves estades d'estiu, on es poden situar les anècdotes o les coneixences personals que van inspirar poemes seus.

Podem documentar, certament, estades i vincles amb la Costa Brava. Ja abans de venir físicament a Lloret a passar-hi un parell d'estius els anys 20 ben segur que li era conegut com a lloc d'excursions habituals dels joves catalanistes i d'un incipient estiu iig d'elit. És molt probable que ja hi hagués estat, almenys a Santa Cristina, amb Joaquim Ruyra, a qui visitava junt amb el seu company d'escola Josep Roig Raventós els anys 1904, 1905 o 1906, en què consta que va ser en diverses ocasions a Blanes. L'escriptor blanenc solia dur els seus hostes a veure cales i sobretot a Santa Cristina com a lloc privilegiat. Sabem que per aquells anys hi va dur els amics de la revista *Juventut* Lluís Via i Jeroni Zanné –aquest estiu estava a Hostalric–.³ Carner i Roig conversaven amb Ruyra de l'actualitat literària; és sabut que els joves noucentistes en el seu combat amb el decadentisme dels modernistes van adoptar com a mestre i model de literat el catòlic Joaquim Ruyra i li van donar àmplia cobertura en les publicacions i editorials que controlaven. Carner ho farà a les revistes en què té influència o que dirigeix i més endavant a l'Editorial Catalana, quan en sigui el director literari. L'hi publica el recull *La Parada* (1919) que el mateix Ruyra confessa que és un aplec de treballs que Carner li havia demanat de feia temps.⁴

A més, Roig Raventós, sitgetà amb vincles a Blanes, –en la sèrie d'articles que publicà a la revista *Recull* el 1958 amb motiu del centenari del naixement de Ruyra– recorda que Carner i ell solien emplenar llibretes de paraules que sentien de la gent del lloc i que comentaven amb Ruyra, el qual mantingué una mena de grup de recollidors de mots per a Mn. Alcover i el seu diccionari i més endavant com a membre de l'Institut d'Estudis Catalans que va ser –com també Carner–. Escriptors de ciutat com eren, espigolaven mots “del natural” i els incorporaven a les seves

Josep Carner, de jove.

Procedència: Any Josep Carner – Generalitat de Catalunya - Hereus de Josep Carner
<https://cultura.gencat.cat/ca/temes/commemoracions/2020/anyjosepcarner/biografia/>

3 JULIÀ, Lluïsa. *Joaquim Ruyra*. Parsifal Edicions. Barcelona. 1996. P. 53. *Epistolari de Joaquim Ruyra*. Curial. Barcelona. 1995. P. 23-26.

4 MONTOLIÚ, Manuel de. *Pròleg. La vida i l'obra de Joaquim Ruyra* dins RUYRA, Joaquim, *Obres completes*. Editorial Selecta. Barcelona. 1949. P. 30-31. CARDONA, Osvald. *Joaquim Ruyra. Resum biogràfic*. Editorial Barcino. Barcelona. 1966. P. 45-48. JULIÀ, Lluïsa. *Joaquim Ruyra...* P. 79-80.

produccions narratives. En la correspondència de Carner amb el seu íntim amic Jaume Bofill Mates aflora un mot que Roig també recorda. El 5 de setembre de 1905 Carner escriu a l'amic des de Blanes i, entre molts altres temes, li dona records per a la germana de Bofill, Carlota, “tan pulcrament, tan juvenívolament *caramasera* –com diuen a Blanes–...”,⁵ mot que en la forma “escaramasera” Roig usará en la seva novel·la *L'ermità Maurici* (1923), en part ambientada a Lloret.

També el 1908 sabem per la correspondència que féu una excursió per la costa, que es queda sense diners a Sant Feliu de Guíxols i en demana a un amic.⁶ A més, podem esmentar també el fet que el 1907 Carner formà part del grup impulsor d'una revista, *Empori*, en què hi havia també, entre d'altres, l'arquitecte amb arrels lloretenques Bonaventura Conill Montobbio (1875-1946).⁷ Podem conjecturar que aquest contacte personal va poder propiciar alguna al·lusió a la vila o alguna eventual previsió de visitar-la o de fer-hi estada en el futur, quan en tingués ocasió.

Així doncs, Carner conegué força bé aquests indrets de la nostra costa en uns anys, els finals del segle XIX i inicials del segle XX, que començava a ser freqüentada per l'estiueig benestant i per l'excursionisme barceloní i quan encara no es deia Costa Brava.

No fou fins al 1917, però, que el poeta presenta uns *Goigs a llaor de Santa Cristina* als Jocs Florals de Girona, a un premi estimulat i dotat pel lloretenc i canonge de Girona Agustí Vilà Domènech, que va insistir en diverses convocatòries –mentre va ocupar com a vicari capítular la seu episcopal vacant de Girona– a patrocinar, amb èxit relatiu, premis de tema lloretenc.⁸ Les seves coneixences gironines són conegudes –entre les quals l'arquitecte i poeta Rafael Masó– i coneixem l'estímul que representa el premi del canonge Vilà, però Carner havia de conèixer, almenys de referències, la vida de la santa i la rellevància que l'ermita i la devoció tenien per a Lloret. Tot això ho coneixia sens dubte. Santa Cristina era ja un espai de pelegrinatge devocional local i d'excursionisme catalanista. Els goigs carnerians a la santa van fer fortuna, bé que no immediatament, sinó anys després i, com veurem, restaren

un lligam indestruïble entre l'autor i alguns lloretencs amb capacitat de mantenir i projectar aquella memòria, entre els quals singularment el farmacèutic Emili Martínez Passapera (1876-1964), excursionista amic de Jacint Verdaguer, fotògraf i estudiós de les tradicions i de la història local, o Esteve Fàbregas Barri (1910-1999), escriptor, estudiós autodidacta i polifacètic activista.⁹

L'estada d'estiu dels anys 20 i els Jocs Florals de Lloret

L'estiu de 1919 està documentat que Carner ve a estiuejar a Lloret amb la família. Entre altres activitats de lleure –passeigs, excursions, banys de mar, tertúlies, balls, festes...–, muntà una vetllada teatral amb els joves de la colònia d'estiuejants a benefici dels pobres, molt comentada.¹⁰ En aquella colònia primerenca Esteve Fàbregas hi situa els Torres, Llaverias, Serrallarg, Papiol, Mir, Tey, Daydí, Mercader, Izaguirre, Yriarte, Villavecchia, Trallero, Monegal, Brugarolas, etc.

Les obres que es van representar el 1919 eren de Moratín i de Guimerà i, segons Fàbregas, hi va intervenir també el dramaturg, escenògraf i empresari teatral Adrià Gual (1872-1943). A banda que pogués passar també dies a Lloret, Gual tenia contacte amb Carner, ja que hi havia col·laborat el 1910 en l'adaptació del *Canigó* de Verdaguer per les fires de Figueres.

Esteve Fàbregas ens informa que Carner era “altament sensible a la dona jove” i recupera (el 1959) un sonet carnerià inèdit dedicat a tres “senyoretetes” estiuejants, encara que d'origen lloretenc en algun cas, poema que devia estar en poder –i potser encara hi és– d'alguna de les implicades o de la família. Es tracta de Montserrat Llaverias, Lutgardeta Garriga i M. Lluïsa Papiol.¹¹

Trista esquena aclaparada,
pobres cames infidels,
braços lassos, veu trencada,
que só vell diuen cruels.

5 *Epistolari de Josep Carner*. V. 1. Curial. Barcelona. 1994. P. 83-84.

6 MANENT, Albert. *Epistolari entre Josep Carner i Josep Castanyer de Cortada (1903-1912)* dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, XLVI. Miscel·lània Joan Veny, 2. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 2003. P. 178.

7 *La Veu de Catalunya*. Barcelona. 23 gener 1907. Núm. 2.793 (edició del matí). P. 2. Informa: “La Redacció és nombrosa y formada per diferents grupus dels diversos camps de la activitat, estant compost el comitè directiu pels següents senyors: Joaquim Albinyana, Ramón d'Alós, Jaume Bofill, Joseph Carner, Bonaventura Cunill, Salvador Maluquer, Joseph Martí Sàbat y Cristòfol Taltavull.”

8 Sobre els Jocs Florals de Girona, en general, veg. CASACUBERTA, Margarida. *Els Jocs Florals de Girona (1902-1935)*. Editorial Curbet. Girona. 2010. Sobre el canonge Vilà, veg. VILÀ i GALÍ, Agustí M. *El canonge Vilà i el seu temps*. Club Marina Casinet. Lloret de Mar. 1994.

9 Sobre la figura d'Emili Martínez Passapera no disposem de cap estudi específic, tret de les notícies que es van recollir en l'exposició promoguda el 2009 pel Servei d'Arxiu Municipal de Lloret, *L'Arxiu de la Família Martínez Passapera. Història d'una nissaga farmacèutica a través dels documents* i l'article de Joaquim Daban *El fons documental de la família Martínez-Passapera (Sesmond)*. Núm. 9. Febrer 2010. P. 12-16) sobre la cessió del fons de la família Martínez Planas. Sobre Fàbregas es disposa de l'obra de Xavier Pujadas, *Biografia d'Esteve Fàbregas i Barri. L'escriptor, el creador, l'home* (1992), feta en vida de l'autor, i del treball més recent de Jordi Soliguier, *Esteve Fàbregas i Barri (Lloret de Mar, 1910-1999). L'home i la seva obra* (2018).

10 Sobre el primer estiueig a Lloret i el contrast amb el turisme massiu, hom pot consultar, entre d'altres, l'article de Jordi Estivill, *Lloret de Mar: destruccions i resistències d'un poble en mans del turisme*, dins *Papers. Revista de Sociologia*, 10 (1978), p. 175-201, p. 191-192, i el treball d'Ana M. Peña Rovira, *El Lloret d'abans. D'estiuejants a turistes. Projecte de museologia per al Castell d'en Plaja de Lloret de Mar*. Treball final de grau en Comunicació Cultural, Universitat de Girona. 2020.

11 FÀBREGAS, Esteve. *Lloret de Mar. La història marinera. El turisme. L'esperit*. Editorial Selecta. Barcelona. 1959. P. 186-190. El 3 de novembre de 1953 Esteve Fàbregas, que ja preparava el seu llibre, que havia d'aparèixer a la Selecta, s'adreçà a Carner a Brusel·les –la carta es conserva al Fons Josep Carner de la Biblioteca de Catalunya– per demanar-li si va escriure cap poema o hi ha cap detall que vulgui o pugui recordar vinculat a la seva estada a Lloret. També podria ser que el poema l'hi enviés el mateix Carner, però no ho podem saber a hores d'ara. Fàbregas li informa que les noies que van participar a les obres de teatre, “ara senyorasses ben casades i mares de família”, ho recorden bé i conserven l'exemplar de *D'Ací D'Allà*, que deu ser l'origen de tot plegat. Fàbregas anota que l'adreça del poeta l'ha obtinguda a la Llibreria Catalònia, de Josep M. Cruzet (1903-1962), editor de la Selecta. Tot i que aleshores es deia *Casa del Libro*, Fàbregas fa servir amb Carner el nom anterior a la Guerra Civil, que l'establiment no va poder recuperar fins al 1976.

Só l'alzina calcinada:
ho ha volgut el llamp dels cels;
se'm dispersa la fullada,
se m'eixuguen les arrels.

Sols m'endolcí una vegada
la nostra breu jardinada,
mes tres flors, mos tres estels!

Que jo era aquella diada
com una ratapinyada
enmig d'un vol d'oronels.

Poema inèdit de Carner

I també va escriure, impressionat per la seva estada a la vila, el seu text elogiós de Lloret a la revista *D'Ací D'Allà* sota el pseudònim d'*Oleguer Recó*, un dels molts que Carner utilitzà en una sèrie d'articles a *La Veu de Catalunya*. Aquella famosa i retòrica prosa *Lloret, paradís gentil*, que Esteve Fàbregas o Francesc Mas, entre d'altres, han recordat i glossat en tantes ocasions i textos, fou reproduïda parcialment en el primer fulletó d'atracció de forasters publicat a Lloret els anys 30. Literatura d'estiuejant d'elit convertida en factor de promoció del primer turisme organitzat, de la mà del sindicat de turisme creat per iniciativa de Just Marlès.¹²

A aquells estius a Lloret, Carner "*s'hi va lliurar en cos i ànima*", segons afirma Esteve Fàbregas. Aquell text d'onze pàgines, profusament il·lustrat, a *D'Ací D'Allà* constitueix, segons Fàbregas, "*el Pregó de Lloret davant la seva nova empresa: l'atracció de forasters...*", a càrrec d'un poeta que s'instal·là a la vila, un membre més de la colònia d'estiuejants, tots ells de la burgesia barcelonina amb alguns vincles locals. En aquell text el poeta afirma:

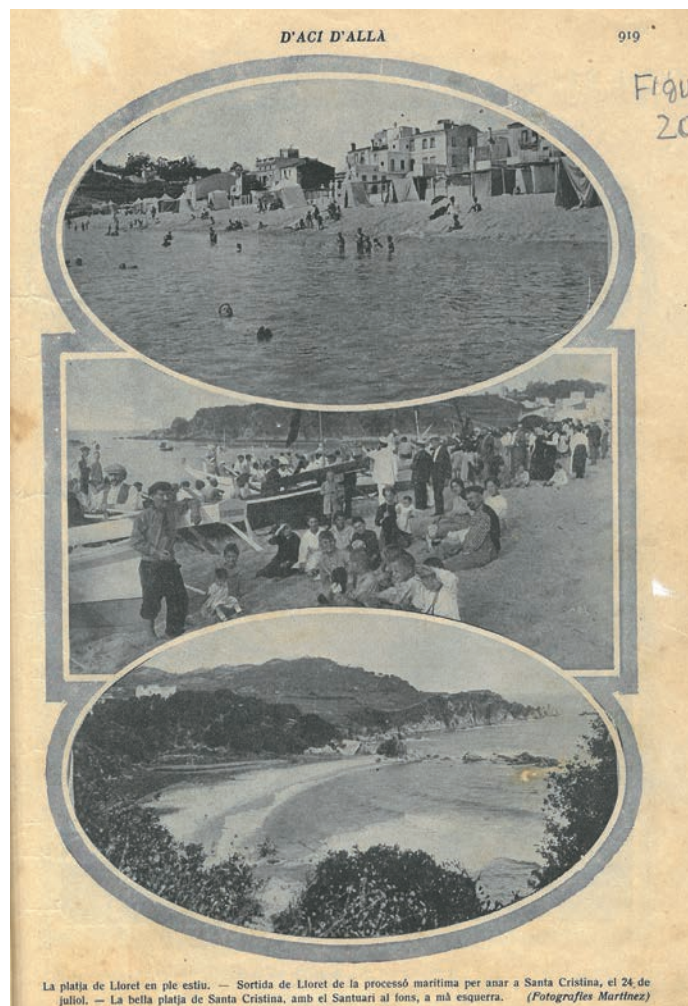
Voltat d'un amfiteatre regular de muntanyoles –cap d'elles no amenaça tràgicament ni torreja ensuperbida com un non plus ultra– la vila de Lloret s'estén a ran de mar (veieu-la de la Caravera estant), com si en una llenca de terra les ones, en lloc de deixar-hi petxinetes, hi haguessin deixat cases clares, amb patiets on hi ha hortensies o jardinetes on hi ha geranis de dues dotzenes de colors.

Es refereix als temporals amb una bella imatge –*Algunes vegades la mar ha fet... el gest maquinal de tornar-se a quedar la vila de Lloret*– i evoca la riquesa procedent d'Amèrica i el comerç marítim. La sentència d'aquell text, ja coneguda, és: "*Lloret és clàssic, com Blanes és romàntic*", i retreu el passat romà i el fet que Lloret era "*en el temps antic un gran lloredar vora les ones*". La descripció carneriana de la vila és espurnejant i ens ofereix una perspectiva de Lloret que costa de trobar en la seva fesomia actual:

Lloret té serres i santuaris, i ermites i boscos i horts i vinyes i cales, i àdhuc té monuments. Velles casetes exquisides, i l'església més dernier cri del món, i el gran mur enramat del famós Mai tanquis, que és el Lyon d'Or de Lloret; i tres coliseus; i un gran boulevard que és el carrer de Sant Pere; i un passeig de mar ple d'enamorats; i una gran plaça...

Tots els elements que configuren la topografia urbana i espiritual de Lloret tenen cabuda en un text d'exaltació entusiasta que tot poble estaria joiós de tenir, de la ploma del "príncep dels poetes". Per a Carner Lloret és el centre d'operacions i des del seu "bé de Déu" enumera les "eixides tan boniques" que el visitant pot fer:

Santa Cristina, Tossa –d'anomenada, com Lloret, en tot lo món–, cales com la Boadella, que sembla haver de contenir en sos caus impressionants algun oblidat tresor de pirates; Fenals, regular com una pista; Canyelles, on sembla que els pins es barallen amb les ones; Banys, Cala Moresca...

Imatges que il·lustraven l'article *Lloret, paradís gentil* d'Oleguer Recó –pseudònim de Josep Carner– a la revista *D'Ací D'Allà*.
Procedència: SAMLM – Ajuntament de Lloret de Mar.
CID: 100.002.2576.140_052.075.008.

12 Se'n conserva un exemplar en el fons Mas de l'Arxiu Municipal de Lloret. Veg. Imatge 005. El text carnerià apareix reproduït àmpliament a les xarxes, en els repositoris que inclouen la revista i en el fulletó que el 1990 publicà l'Associació Popular Amics de la Cultura de Lloret amb el text d'una conferència a càrrec d'Esteve Fàbregas.

Les imatges que acompanyen aquell text són obra de l'esmentat farmacèutic i activista Emili Martínez Passapera pel que fa als entorns naturals i urbans –i festius– de Lloret, mentre que les que retraten personatges de les representacions teatrals i d'altres participants en un ball de disfresses –celebrat, segons sembla, a can Saragossa– són originals del rellevant fotògraf pictorialista barceloní Rafael Areñas Tona (1883-1938), emparentat amb els Rodés i que solia treballar per a *D'Ací D'Allà*.¹³ De fet, Areñas Tona era, si no anem errats, oncle d'un dels joves amb qui Carner es va relacionar a Lloret, Manuel Rodés Areñas (1894-1936) i de diversos germans i germanes d'aquest, també participants al ball de disfresses, un dels quals el ballarí que sota el nom humorísticament masculinitzat de "Tòrtol Valenci" va estrafer la *Dansa de l'Encens*, de l'aleshores celebèrrima ballarina Carmen Tòrtola Valencia (1882-1955); es tracta de Rafael Rodés Areñas (1896-1991), persona amb aficions artístiques, que seria membre del Reial Cercle Artístic, on ja de gran va exposar obra pictòrica pròpia –la seva filla, també artista, és Carme Rodés Rosés–. Una tradició familiar intensa vinculada a la fotografia i a l'art, amb la qual Carner va entrar en contacte en la seva estada a Lloret.

L'estiu de 1920 Carner organitzà uns jocs florals a Lloret, els segons que es feien a la vila. Se celebraren el 22 d'agost i hi guanyà la Flor Natural un jove de 22 anys, el poeta Marià Manent, amic de Carner, amb el seu poema *Cançó trista* que comença amb els versos "Ai, gessamins exquisits / d'aquest poble de marina!", que podem creure inspirats en la vila.

Carner convidà a formar part del jurat amics seus i persones de la colònia d'estiuejants. Ell, de 36 anys, en fou el president i l'acompanyaren com a presidents d'honor el narrador Joaquim Ruyra, patriarca de 62 anys, i el poeta coetani de Carner Josep M. López-Picó, de 34. Els altres membres del jurat foren el poeta Ventura Gassol i el seu amic i novel·lista sitgetà Josep Roig Raventós, que tenien aleshores 37 i 38 anys, i els encara més joves Carles Soldevila, periodista i narrador barceloní, de 28 anys, i l'advocat lloretenc Manuel Rodés Areñas, de 26, fill de Leopold Rodés i Sofia Areñas; el també jove activista sitgetà Josep Carbonell Gener, de 23 anys, i el barceloní Rossend Llates i Serrat, de 21.¹⁴

La premsa es va fer ressò abans i després, de la convocatòria i del veredict, i va remarcar el discurs de Carner com a president, per més que no es pot localitzar el text, només una síntesi. El 25 d'agost *La Veu de Catalunya* en fa la crònica –en què potser el mateix Carner posà la mà–:

La màgia del gran vident de les nostres cales misterioses i pures, En Joan Llaveries, decorà amb un gust exquisit el local de la gentil sala lloretenca del Cinema Modern. Antics domassos, garlandes, parterres, sota l'esguard

protector de la bandera catalana transfiguraven el lloc. L'escenari era convertit en jardí i cel. La Reina de la Festa tenia el seu seient fastuós, bellament dosserat, sota un magnífic llorer. Les blanques sedes i tuls de la Reina i Cort d'Amor semblaven veritablement embolcalls immaterials de set fades sorpreses per l'aurora en llur concili.

Presidiren la festa el primer tinent d'alcalde de la vila i els il·lustres cantors de la nostra mar Joaquim Ruyra i Josep M. López-Picó.

Pronuncià el discurs presidencial En Josep Carner, qui va contar una llegenda del veritable origen de Catalunya, que ell fa radiar [radicar?] a la Caleta de Lloret, amb fonaments superiors a tota escomesa crítica de caràcter purament científic. La Caleta de Lloret, aquest lloc d'intercanvi entre mar i muntanya, "on podrien fer conversa un senglar i un delfí", mereixeria veure consagrada en un petit monument impretenciós la vidència profunda i transcendental del poeta: el Sàtir mirant l'estesa de la mar, estupefacte, i la Sirena, cobejosa, collint la flor d'alog.

Obtingué la Flor Natural En Marià Manent, qui escollí com a Reina de la Festa la sempre gentil Lutgarda Garriga, d'ulls assolellats. L'acompanyaven les senyorettes Rodés, Villavecchia, Llobet, Durall, Papiol, Torres. La poesia d'En Manent, "Cançó trista", fou celebradíssima.

Obtingueren altres premis els senyors Draper, Lluís Valeri, Bertran i Pijoan, Thous, Folch i Torres [Joaquim], Clementina Arderiu, Pere Salom i Morera, Capdevila Rovira, C. Riba Bracons, Bofill i Matas, Prous, Graugés, Mundet pvre., Arús Colomer. Assistiren el major nombre dels autors premiats, llegint-se personalment llurs treballs, a excepció del senyor Salom, que encarregà la lectura del seu "Envelat", molt aplaudit, a En Jordi Olivar, que es revelà lector incomparable.

Imatge del dinar dels Jocs Florals de Lloret de Mar l'any 1920 on apareix Carner.

Procedència: SAMLM – Fons Martínez – Planas. Autor: Emili Martínez Passapera. 510.000.700_500.025.029.

13 BONASTRE, Anna. *Rafael Areñas Tona. L'expressió de la fotografia d'art a través del pictorialisme*. Treball de fi de Grau en Humanitats. UPF. 2015. URL: <http://hdl.handle.net/10230/25241>.

14 Carles Soldevila Zubiburu (Barcelona, 1892-1967). Ventura Gassol Rovira (La Selva del Camp, 1882-Tarragona, 1980). Josep Roig Raventós (Sitges, 1883-Barcelona, 1966). Josep Carbonell Gener (Sitges, 1897-1979). Manuel Rodés Areñas (Lloret de Mar, 1894-1936). Rossend Llates Serrat (Barcelona, 1899-1973). Esteve Fàbregas (1990) afegeix al jurat, sense indicar procedència de la dada, el periodista i poeta d'influència carneriana Antoni Martí Monteys (1889-1977).

Els senyors López Picó i Ruyra llegiren inspiradíssims poemes, llargament aplaudits. I llargament aplaudit fou En Rodés i Arenyas (M.),¹⁵ en regradar als benefactors de la festa i en cantar, en un paràgraf eloqüentíssim, la bellesa de la Reina de la Festa, símbol de la pàtria i encís de les platges lloretenques.

El *Diario de Gerona* el dia 31 d'agost sembla voler reblar l'excelsitud, a parer seu, de la intervenció de Carner:

De Lloret de Mar nos dicen que los Juegos Florales celebrados en aquella villa revistieron peculiar lucimiento. El ambiente sin duda tuvo una eficaz influencia sobre el tono de la fiesta: resultó exquisita. José Carner, presidente del Jurado, sostuvo una «causerie» que cautivó durante media hora el ánimo, generalmente distraído, de los asistentes a este género de fiestas. Con seguridad que en toda la historia flouresca de Cataluña no se encontrará nada parecido al discurso presidencial de Carner.

Entre els premiats identifiquem molts noms coneguts de l'ambient literari del moment i el lloretenc Mn. Mundet.¹⁶ Per a l'estudiós de Carner, Albert Manent, “[t]ot un període de la seva vida i d’una part de la vida cultural catalana [aquella que volia incorporar l’alta burgesia, frívola o assenyada, a les lletres del país] es cloïa amb aquesta festa noucentista, encara.”¹⁷

N’ha quedat constància gràfica del dinar en què hom pot reconèixer bé Carner –primer per la dreta, assegut–, Roig Raventós –segon per l’esquerra, assegut, amb llacet–, Manuel Rodés Areñas i Joan Llaverias –primer i segon per l’esquerra, drets–, entre altres persones avui dia no identificables. Joan Llaverias va decorar la sala del local on es van celebrar els jocs, com hem vist. La coneixença amb Carner va tenir repercussions posteriors, ja que Carner va escriure diversos contes per a l’editorial Muntanya, alguns dels quals Llaverias va il·lustrar.¹⁸

El 1921 el seu record de Lloret és encara ben evident, ja que si no promou, almenys permet que els seus *Goigs a llaor de Santa Cristina* apareguin publicats a *La Veu de Catalunya* (20 de desembre de 1921), data que pot ser

La reina dels Jocs Florals de 1920 Lutgarda Garriga i la seva Cort d’Amor formada per les noies Rodés, Villavecchia, Llobet, Durall, Papiol i Torres, i uns infants.

Procedència: SAMLML – Fons Garriga Kuijpers.
526.001.400_340.091.010.

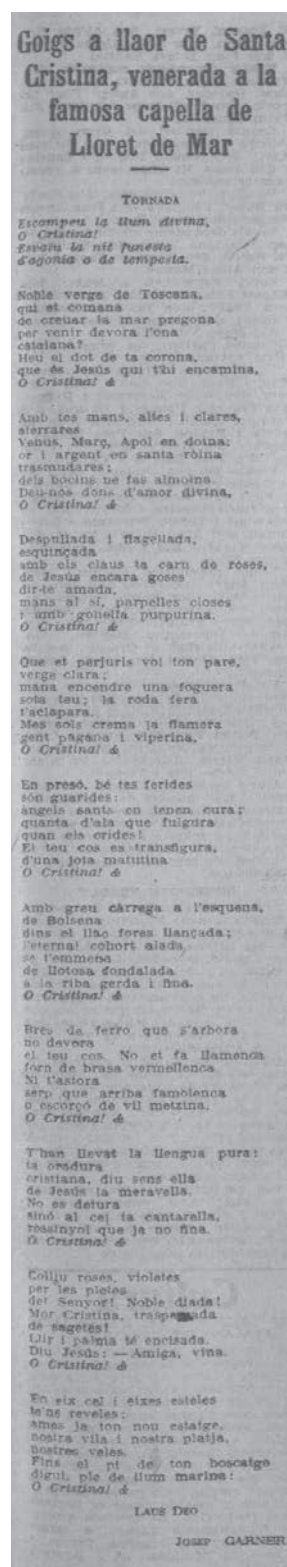
l’origen de l’errada tan repetida que Carner es presentà als Jocs Florals de Girona el 1921. No, com hem vist i com ja va deixar ben establert l’enyorat estudiós Agustí M. Vilà, allò s’havia produït el 1917.¹⁹ El text dels goigs publicat al diari apareix ja amb lleugeres modificacions sobre la versió presentada a Girona –que va publicar Vilà– i és el text que apareixerà en el llibre d’Esteve Fàbregas *Lloret de Mar* (1959), però encara rebrà nous retocs als anys 60, a requesta d’Emili Martínez Passapera, com veurem.

El 1925, ja residint Carner fora de Catalunya, en un article que dedica –amb el pseudònim *Bellafilla*– a Joan Llaverias, a *La Veu de Catalunya*, no pot deixar d’esmentar la manera com es van conèixer, a Lloret, naturalment. El text, ja conegut i esmentat per Fàbregas, remet a un temps depassat per sempre de l’estiu de lloretenc:

[V]aig topar En Llaverias, al bat de les aures marines, petjant l’arena, venint ell d’una cala i anant a una casa de pescadors on té la sort de viure els istius, inoblidable en aquell indret inoblidable de la Costa Brava que és Lloret.

Fragment dels *Goigs a llaor de Santa Cristina* de Josep Carner publicats a *La Veu de Catalunya*, el 20 de desembre de 1921.

Procedència: Biblioteca de Catalunya.
https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/catalogo_imagenes/grupo.do?path=1255097

15 El jove advocat Manuel Rodés Areñas havia de contraure matrimoni al cap de poc amb la Reina de la Festa d’aquests jocs, Lutgarda Garriga. Militant de l’Associació Catalana d’Estudiants en el seu temps a la universitat, Rodés es pot considerar un jove catalanista de família acomodada. Als anys 30 era directiu del Banc de la Propietat i fou assassinat en els fets revolucionaris de 1936. Tenia 42 anys, era casat i amb set fills.
16 Recollim de diverses fonts i documentem els següents autors: Marià Manent Cisa (Barcelona, 1898-1988). Joan Draper Fossas (Arenys de Mar, 1889-Barcelona, 1970). Lluís Valeri Sahis (Barcelona, 1891-1971). Lluís Bertran Pijoan (La Canonja, 1891-Barcelona, 1959). Josep M. Tous Maroto (Palma de M. 1870-1949). Joaquim Folch Torres (Barcelona, 1886-1963). Clementina Arderiu Voltas (Barcelona, 1889-1976). Pere Salom Morera (Sabadell, 1883-?). Manuel Capdevila Rovira (Barcelona, 1901-1983). Carles Riba Bracons (Barcelona, 1893-1959). Jaume Bofill Matas (Olot, 1878-Barcelona, 1933). Josep M. Prous Vila (Reus, 1899-Perpinyà, 1978). Felip Graugés Camprodon (L’Estany, 1889-Barcelona, 1973). Josep Mundet Vidal (Lloret de Mar, 1886-1952). Joan Arús Colomer (Castellar del Vallès, 1891-1992) i Carles Sindreu Pons (Barcelona, 1900-La Garriga, 1974).
17 MANENT, Albert. *Josep Carner...* P. 203-204.
18 En general per aquestes edicions veg. CASTILLO, Montserrat. *Grans il·lustradors catalans del llibre per a infants (1905-1939)*. Editorial Barcanova. Barcelona, 1997.
19 VILÀ, Agustí. M. *El canonge Vilà...* P. 108 i 248-249.

Com a homenatge al pintor que ha immortalitzat aquells topants, afirma Carner:

[L]es sirenes de la nostra Costa Brava haurien de deixar un pom de les dolces assutzenes de les riberes davant la caseta blanca d'on ell surt torrejant contra l'horitzó, a veure i a fer-nos veure aquells indrets immortals en llur més encisera i profunda màgia. [...] Davant les seves creacions mil vegades gracioses, us avergonyiu de la grolleria i la distracció dels vostres ulls, que han passat pels indrets que en Llaverias evoca, sense adonar-se que eren, precisament, el paradís.

Novament Lloret equiparat al paradís. El text passarà al cap de poc al volumet sobre Joan Llaverias que es publica dins la col·lecció *Els homes d'En Patufet*.²⁰

Després d'això, cap altra referència a Lloret no es pot espigolar de part del poeta, que passà a residir a l'estranger per raons de la seva feina diplomàtica i, arran del desenllaç de la Guerra civil i de la seva fidelitat a les institucions republicanes, la seva estada fora del país es va convertir en exili, principalment a Brussel·les.

El retorn de Carner el 1970 i el record persistent de Lloret

Ara bé, molts anys després, el 1970 Carner manté viu el record de Lloret. Aquell any, en un estat de salut física i mental ja decrepít, es produeix un fugaç retorn del poeta a Catalunya, que resultà polèmic per la utilització que se'n va voler fer des de determinats sectors del catalanisme cultural i pel fet que no se li concedís el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes –que rebé Pere Quart, el qual va exclamar en comunicar-li-hi: “*Que s'ha mort Carner?*”–. Carner s'enyorava i hom va organitzar el viatge amb el suport dels habituals mecenes de la cultura catalana tolerada. Passà per Barcelona, rebé múltiples visites i participà en actes, es trobà malament, sojornà a la Garriga i retornà a Brussel·les, on morí al cap de poc. Alguns creien que Carner havia de restar a l'exili com a símbol i no retornar mentre durés el franquisme. D'altres volgueren aprofitar la seva figura i el seu retorn temporal. La premsa en va parlar obertament. Se'l rebé a l'aeroport. Se l'entrevistà, se l'atabalà, essent com era una persona gran i ja malalta.²¹

El poeta i amic Marià Manent recollí al seu dietari algunes escenes d'aquells dies entre les quals no deixa d'afllorar el record lloretenc.²² Arribà el 3 d'abril, el dia 17 anà a reposar a la Garriga, al balneari Blancafort, tot i que no cessaven les visites i actes. Hi retrobà el poeta barceloní Carles Sindreu Pons (1900-1974), que li recordà l'estada a Lloret.

En efecte, Carles Sindreu va coincidir amb Carner a Lloret el 1919. Ho recorda en un article que finalment publicà el 1959. Hi evoca la coneixença personal del poeta, de lluny estant, que li deixà un record persistent. Sindreu veu Carner i el retrata amb vivesa, tot i que no s'atreví a parlar-hi:

Quan vaig conèixer personalment Josep Carner –els seus versos ja m'eren familiars des de 1914–, ell devia tenir uns trenta-cinc anys. Jo encara no havia arribat a la vintena. La cosa s'esdevingué a Lloret. Fou exactament l'estiu de 1919 i precisament en el Passeig de Mar de la clara vila marinera. La primera visió del poeta deixà en la meva retina una empremta tan lluminosa, que mai més no s'havia d'esborrar... El vaig veure, i encara el veig ara, enfundat, com els bons estiuejants de l'època, dins un vestit complet de fil blanc –l'americana una mica baldera–, netíssim i calçant sabates de lona blanca, d'una blancor absoluta, passejant amunt i avall de l'avinguda limitada per un sorral poblat de palmeres de verdor mentolada. Recordo la seva cara rodona i de color sanitos emergint del blanc obsessionant de la seva indumentària. I un pentinat llustrós, molt negre, que ostentava al bell mig una clenxa ben partida.

No anava mai sol. La seva esposa, que recordo vagament, l'acompanyava sempre, i mai no feien bracet, sinó que marxaven amb un pas elàstic agafats de la mà llargues estones, silenciosos i mirant-se als ulls...

La doble silueta es retallava graciosament davant el blau marí canviant que enriquetava la riba, i jo els contemplava, embadalit, assegut en una cadira coixa –la meva cadira preferida–, des d'un raconet del *chiringuito*... (...) Josep Carner pogué seguir passejant lentament sobre el sorral camí de la cala dels Trons...²³

La referència a Sindreu té alhora l'interès que recorda els jocs florals lloretencs (de 1920), on afirma que va guanyar un dels premis, tot i que imagina que se celebren el mateix any 1919 (la memòria personal no sempre és fidedigna) i també ens aporta noms de membres de la colònia d'estiuejants que ell recorda: els Rodés, el pianista mataroní d'origen anglès Frank Marshall, els Trallero, els Coll, Cebrià Pagès (empresari tèxtil i propietari de les Galeries Laietanes, tan importants per als noucentistes)...

Si retornem al relat de Marià Manent, més endavant, ja el 20 de maig de 1970, reporta aquest moment: “Un altre record que m'ha retret és el de la casa que tenia dues entrades: l'una al mar, l'altra a la terra. ‘Per la del darrera jo podia sortir amb vestit negre i per la del davant...’. S'ha interromput. ‘Amb vestit de bany’, he completat. ‘Sí’, ha fet en Carner.” Manent fa la conjectura que es devia referir a la casa on passà dos estius, però aquest cop no l'encerta del tot ja que els situa el 1920 i el 1921 i a Blanes!

20 L'article de Carner apareix a *La Veu de Catalunya*, núm. 9.097 (6 agost 1925, edició del vespre) i es reimprimeix, com dic, al volum Joan Llaverias, de la col·lecció *Els homes de Patufet* que publicà als anys 20 l'editorial David, de Barcelona. La frase final la cita Esteve Fàbregas en l'opuscle *El nostre Josep Carner* (1990).

21 Sobre la figura del Carner exiliat i les vicissituds del retorn de 1970 és imprescindible consultar SUBIRANA, Jaume. *Josep Carner. L'exili del mite. 1945-1970*. Edicions 62. Barcelona. 2000. La rebuda del poeta exiliat per les forces vives del catalanisme, amb polèmica inclosa, ha atret els creadors de ficció: ja va ser objecte d'una paròdia plena de sarcasme en l'obra de Terenci Moix, *Lleonard o el sexe dels àngels. Una història catalana* (1992) i ha tingut una nova recreació en la novel·la recent de Carles Casajuana, *Retorn* (2017).

22 MANENT, Marià. *Dietaris*. Edicions 62. Barcelona. 2000. P. 354-362.

23 Sindreu no gosà parlar-hi i fins al 1959 no deixà constància d'aquesta coincidència a Lloret i no publicà els versos juvenils que volia mostrar-li (*Aquarel·la inacabada de Lloret*): “*És matí i és primavera: / dues vegades matí. / La barca arran de cinglera. / La cinglera arran de mi... A garbí / hi ha un fris d'aigua / entre les roques / delirant de blau marí...*” Carles Sindreu, *La història d'uns versos* dins *L'obra de Josep Carner. Volum d'homenatge*, Editorial Selecta, Barcelona, 1959. P. 311-315.

La casa era a Lloret, no té dubte, però no sabem exactament quina era. Esteve Fàbregas afirma el 1990 en la seva conferència: “*Si la memòria no ens enganya, el poeta s’instal·là en un antic casal al carrer de la Vila...*” Però la localització de l’edifici queda en el misteri.

La memòria lloretenca de Carner, ininterrompuda

Referir-nos a l’estada de Carner a Lloret, quan ja ha estat àmpliament recordada i documentada, pot tenir interès sobretot si, a més de commemorar l’Any Carner, ho aprofitem per facilitar la reflexió sobre com uns “homes d’esperit” –denominació noucentista que Fàbregas atribueix als que es preocupen per la cultura i en la qual, en realitat, ell s’inclou– van saber aprofitar la memòria de la presència del poeta –i els textos derivats d’aquella, com veurem– per promoure no l’atracció de forasters, que ja tenia altres canals i altres elements de “ganxo”, sinó per oferir de la vila que anava quedant transformada pel turisme, una visió idealitzada i nostàlgica, elitista i culturalista, en què alguns “senyors de Lloret” podien continuar exercint un cert paper social, per mitjà del seu control sobre el discurs que es projectava enfora. Mentrestant, altres interessos més pràctics i unes evolucions considerades inevitables, amb l’aquiescència o fins i tot per ventura amb la participació dels mateixos protagonistes, anaven desfigurant el Lloret tradicional i l’emplenaven d’edificis elevats i turisme de masses. Però hom volia mantenir amb la memòria de la marina i el comerç transatlàntic, les festes, els poetes, les imprescindibles i múltiples majòliques, monuments i monòlits escampats per la vila i el terme... una imatge idíl·lica feta de passat i d’un cert elitisme. El que podem anomenar “operació Carner” a Lloret ha tingut molts altres “anys Carner” anteriors a l’actual. Vegem-ho.

D’entrada, val a dir que Lloret el recorda els anys 30 inserint a les pàgines d’*Aires Lloretencs* –segurament per obra de l’aleshores jove Esteve Fàbregas– un parell de poemes seus procedents del *Segon llibre de sonets* (1907): *A una modista* (1/9/1934) i *A una fornera* (1/6/1936). La revista representa una mena de noucentisme persistent i de catalanisme conservador i catòlic que es projecta periodísticament a l’àmbit local. I la figura i l’obra de Carner hi pot jugar un paper, enmig d’altres elements –les tradicions religioses, els aplecs, l’esport, etc.–.²⁴

D’altra banda, els estius que el “poeta Carner” –com s’anomena el carrer que Lloret li té dedicat des dels anys setanta del segle passat– va passar a Lloret, els de 1919 i 1920, devien mantenir-se en el record de les persones de més edat i d’una certa cultura, dels que l’havien tractat, entre els quals Martínez Passapera, els Rodés, Fàbregas, els implicats en les obres teatrals o els jocs florals, etc.²⁵

El fet és que, més endavant, el 1955, ja en ple franquisme, arran del centenari de *Marina* la premsa gironina dedica articles a Lloret. En un de no signat a *Los Sitios* de 19 de juny en què se cita l’exposició naval *Nuestras velas*, es diu que el

mateix títol prové –traduït al castellà, és clar– dels *Gozos de Santa Cristina* de “don José Carner”. I el 10 de juliol un text de la coneguda periodista gironina Maria Alonso al mateix diari (*El magno centenario de Marina*) al·ludia a “*los señores de Lloret*” –elitisme de locals i estiuejants– que, entre els seus trets distintius, “*os citan a Carner*”. La memòria local perseverava a mantenir el record del poeta. Si els primers anys de postguerra i franquisme no hauria estat prudent referir-se a un poeta català exiliat, en aquest moment i en un context local la cosa no revesteix ja cap risc.

Els anys 1956-58 es preparà i se celebrà la commemoració dels 50 anys de la denominació “Costa Brava” i els múltiples articles de premsa que se susciten i en què apareixen i juguen un paper Fàbregas i Martínez són ocasió per recordar els vincles de les poblacions amb la cultura de primeries de segle XX. A través d’un article d’Esteve Fàbregas a *La Vanguardia* de 1983 sabem que ell i Emili Martínez es passen tot un dia –i sense dinar!– furgant a l’Ateneu Barcelonès per trobar l’article d’Agulló a *La Veu de Catalunya* i certificar que, en efecte, el 1908 es “bateja” la Costa Brava. Van mirar també altres diaris a Madrid –amb el suport de Lope Mateo– i a Barcelona –Coma Soley–. Aquest gran escorcoll, organitzat amb els mitjans d’aleshores, de la premsa històrica –element clau de la recerca local, ahir i avui– és el que fa que el seu capítol a *Vint anys...* sobre el tema sigui tan complet i informatiu.

No caldria ni dir que és Esteve Fàbregas, escriptor i activista incansable, el primer a documentar amb un cert detall les estades carnerianes en el seu llibre *Lloret de Mar. La història marinera. El turisme. L’esperit* (Selecta, 1959). I no solament les estades, sinó també els textos resultants. D’una banda, el fet que Carner vagi escriure uns *Goigs a llaor de Santa Cristina*, que ja eren coneguts però dels quals ningú no havia escrit obertament. El text dels goigs, Fàbregas el fa servir en diversos moments del llibre, quasi com si es tractés d’una font documental i com un aval per la vàlua de l’autor. Igualment, poant del text redactat per Carner el 1919 per a la revista *D’Ací D’Allà*, Fàbregas ofereix notícies sobre l’estiueig benestant d’aquells anys amb el regust i el prestigi de la dada històrica. O bé la descripció de l’abillament del Carner estiuejant, que és deutora absoluta de la fotografia del dinar dels jocs de 1920, per exemple. Realment Fàbregas va saber esprémer i utilitzar hàbilment aquells textos i aquelles imatges, junt amb la memòria personal i comunitària, al llarg de la seva vida i a l’interior dels seus articles i llibres.

El 1962 Emili Martínez Passapera, ja gran, promou l’edició dels *Goigs a llaor de Santa Cristina*, de Josep Carner, i demana el concurs del poeta, resident a Brussel·les, per tal de revisar el text dels anys 20 publicat en premsa, com detallat en l’apartat següent. Martínez mor el desembre de 1964 i les necrològiques tornen a referir-se a la seva vinculació amb Jacint Verdager i amb Josep Carner. Vicenç Coma ho fa, com és lògic, a *Recull*, de Blanes (*Nuestro amigo Emilio Martínez Passapera. Lloretense cien por cien. A su memoria*, núm. 1036, Nadal 1964, p. 14.), mentre que *Tramontana*, de Lloret, se n’ocupa l’1 de gener de

²⁴ Es pot consultar a l’hemeroteca digital del Servei d’Arxius Municipal de Lloret de Mar. També se’n va fer una edició facsimil en 2 volums: *Aires Lloretencs. Periòdic quinzenal de literatura, art i humor i d’informació local*, I-II. 2005-2006. Veg. també TEIXIDOR, Anna i TEIXIDOR, Josep. *Història de la premsa a la comarca de la Selva. 1868-1975*. Centre d’Estudis Selvatans. Santa Coloma de Farners. 2014.

²⁵ Vegeu nota 11.

1965 en un text no signat (*Necrológicas*, p. 9) i un article llarg d'Esteve Fàbregas (*Una vida al servicio de Lloret. Don Emilio Martínez Passapera*, p. 10-11).

El 1970, amb motiu del retorn temporal del poeta que ja hem esmentat, Lloret el recorda un cop més, ara a les acaballes del franquisme i el convida, ens diu Joan Domènech, a visitar la població i especialment Santa Cristina amb motiu de l'Aplec de la Sardana. El seu amic Marià Manent respongué en nom del poeta que a aquest li era impossible per raons de salut i agraint la invitació. La notícia apareix en el butlletí de l'Aplec de la Sardana de 1971.

El 1977 l'arxiver i erudit d'Arenys de Mar Josep M. Pons Guri inclou els *Goigs a llaor de Santa Cristina* de Josep Carner –bé que situant-los el 1921 i amb el text aparegut a *La Veu de Catalunya*– en la completa compilació de goigs del seu *Llibre de Santa Cristina*, que es publica patrocinat per l'Obreria i on l'autor reconeix el deute, en primer terme, amb Martínez Passapera i les seves col·leccions de dades i records lloretencs.

La mort de Carner a Brussel·les el 1970 és recollida per la premsa, també a Lloret. Però el 20 de desembre de 1979 Esteve Fàbregas, indefallent, recorda un cop més amb tota intensitat a *Lloret Gaceta* que l'any que s'acosta, 1980, serà el del desè aniversari de la mort de quatre noms insignes per a Lloret: Mn. Torrent, Togores, Carner i Lope Mateo, i per a tots quatre reclama el bust, el monument, la inevitable majòlica que en perpetui la memòria a peu de carrer.

El 1984 és el mestre i investigador Joan Domènech Moner qui no deixa de recordar el centenari del naixement del poeta amb dos articles a *Lloret Gaceta* que situen el personatge i la seva obra, alhora que rememoren el seu vincle lloretenc. El mateix any Esteve Fàbregas reprèn un tema present al text de Carner de 1919 –Lloret i els llores suposadament originaris com a pàtria de la deessa Dafne– en el guió amb lletra seva i música de Joan Altisent que inclou en el seu llibre *El ballet clàssic. Per a una major presència de Catalunya en el món*.²⁶

Acte dedicat a Josep Carner realitzat al Teatre de la Casa de la Cultura durant la diada de Sant Jordi de 1990. Al recital poètic hi participaren Núria Candela, Carme Sansa i Miquel Gaspà (clarinet baix).

Procedència: SAMLM – Fons Fàbregas
524.001.170_031.049.001

I encara el 1990 Lloret celebrà un homenatge explícit i públic a Josep Carner la diada de Sant Jordi amb uns actes que promogué l'Associació Popular Amics de la Cultura amb el suport de la Caixa. Hi hagué una conferència d'Esteve Fàbregas i un recital poètic a càrrec de Núria Candela, Carme Sansa i Miquel Gaspà –clarinet baix–. Com a resultat es publicà un opuscle que recull la intervenció de Fàbregas i diversos elements del que podem anomenar la “memòria lloretenca” de Carner, filtrada per la visió de Fàbregas i de Germinal Ros.²⁷

Finalment, encara retrobem, a través de l'omnipresent devoció cristinenca de Lloret, un ulterior element carnerià, ben constatable i amb vocació de permanència. Ens referim al rellotge de sol que, amb una estrofa dels goigs de Santa Cristina de Carner, es col·locà a la façana de ponent de l'ermita, on ja n'hi havia hagut un altre de pedra, desaparegut. Es va inaugurar a la sortida de l'ofici de la Festa Major, la diada de Santa Cristina, el 24 de juliol de 1996. La idea, els càlculs i la gestió els van dur a terme, ens informa Joan Domènech, Esteve Fàbregas Rebollo, fill de l'escriptor, i Arseni Frigola Bosch, aficionats als rellotges de sol i el segon actual Obrero major. El disseny és obra de Josep M. Barba Tarafa.

Els Goigs de Santa Cristina (1917-1962) i la correspondència de Martínez Passapera amb Carner: més dades sobre Carner i Lloret

Hem deixat per al final la qüestió de l'edició de 1962 dels Goigs a llaor de Santa Cristina de Josep Carner, promoguda per Emili Martínez Passapera i realitzada per l'entitat Amics dels Goigs, perquè té el seu interès.

El farmacèutic Emili Martínez Passapera s'aficionà de jove a l'excursionisme de les entitats catalanistes i a l'interès per l'entorn i el passat locals. Com a soci d'aquestes entitats a Lloret ja a la fi del segle XIX i primers anys del XX solia rebre els barcelonins que volien visitar la zona o anar fins a Tossa per camins. És sabut que fou amic de Mn. Cinto i que el va convidar, amb el suport de Nicolau Font, a venir a Lloret a passar uns dies ja al final de la seva vida. També va entrar en contacte a primers de segle XX amb el folklorista Rossend Serra Pagès sobre el ball de plaça, va recollir material arqueològic, col·leccionà llibres i papers històrics, copià dades i textos avui perduts o introbables, etc. I va tenir contacte amb Josep Carner, com amb altres estiuejants que volien llogar estada per la temporada d'estiu.

Una altra de les aficions que va tenir de ben jove i que ha donat resultats esplèndids per a Lloret –ja ho hem vist en parlar del text de Carner a *D'Ací D'Allà*– fou la fotografia. En el moment que Carner coneix i tracta Martínez a Lloret els anys 20 aquest ja era conegut com a fotògraf de paisatges de Lloret i de la Costa Brava. El 1917 guanyà un premi a Tossa –ens informa el periòdic *La Costa de Llevant*– i el 1922 féu una exposició al Centre Excursionista, a Barcelona –segons trobem a *La Vanguardia*–. A banda de

26 Vegeu el text de C. Barnada (*Revista de Girona* 242, p. 36-39) ja citat a la nota 1.

27 L'opuscle *El nostre Josep Carner. L'estada i l'empremta del poeta a Lloret de Mar* (1990) inclou, a més de la conferència d'E. Fàbregas i fotografies dels actes, un prefaci de Germinal Ros, la reproducció de tres textos carnerians –el de 1919 *Lloret, paradís gentil*, el sonet *Trista esquena aclaparada i els Goigs a llaor de Santa Cristina*– i referències al grup teatral *Dafne* –dirigit per Josep Bernat i Xavier Albertí–, a estudis de l'escultor Ricard Sala, al ballet *El trànsit de Dafne* –guió d'Esteve Fàbregas– i a la sardana *El galanteig d'Apol·lo* –de Xavier Albertí–, a les exposicions navals de 1955 i 1969 i al llibre d'Agustí Vilà amb el títol *Les nostres veles* i als concursos escolars *Lloret, el meu poble*, i es clou amb un sonet –*Memòria de Josep Carner*– de Pere Vives i Sarri (1924-2010). El text de la intervenció oral de Fàbregas, recollit a *Lloret Gaceta* (1 d'octubre de 1990) és una pluja incessant de propostes d'actes, monuments, cicles... que, segons ell, es podrien fer per commemorar Carner i promoure Lloret.

les imatges, n'hi ha un testimoni molt eloqüent del mateix Carner, ja reportat de passada per Esteve Fàbregas. Un volum del recull de narracions *La parada* de Joaquim Ruyra (1919) que conserva l'Arxiu Municipal de Lloret dins el Fons Martínez Planas va dedicat a Martínez Passapera per Carner –com ja hem dit, director literari de l'Editorial Catalana, que publicà el recull– en aquests termes: “*Al mapa-belleses de la Costa Brava Martínez Passapera. Record d'una conversa. [Josep] C[arner]*”. A sota, a llapis probablement de la mà del seu posseïdor (Martínez) hi llegim “*1er. v[olum] sortit de l'impremta / atenció d'en Josep Carner / juny 1919*”. En efecte, Carner i Martínez ja tenien contacte amb anterioritat a la vinguda de Carner a Lloret i Martínez no va deixar de “mapar” –retratar, fotografiar, un mot usat per Ruyra i altes en aquell moment, avui en desús– les belleses del litoral i de divulgar-les en publicacions i postals.

Més endavant, ja després de la Guerra Civil i en plena repressió franquista, les activitats de signe catalanista eren totalment prohibides, però no pas les que podien ser interpretades com a patriotisme local, que aleshores es vinculava directament amb el patriotisme espanyol. Les aficions arqueològiques, històriques i documentals locals mantenien el prestigi erudit i es consideraven inofensives. Aquestes i d'altres –folklore local, tradicions o representacions populars, cants i danses...– no calia prohibir-les, si podien servir al nou poder constituït, simplement eren “resignificades”, se'ls atribuïa un altra intenció, un altre caràcter.

Martínez, personatge rellevant per la seva incorporació primerenca al moviment catalanista i els seus contactes en aquest àmbit, també ho és pel manteniment posterior de certes “constants vitals”, durant els anys del primer

franquisme i del posterior, d'elements integrants del programa cultural del catalanisme conservador dels anys 20: la passió per l'entorn local plasmat en les arpeggues arqueològiques –fou delegat de la *Comisaria de Excavaciones*– i en la memòria del passat naval –el 1946 muntà un petit museu a Santa Cristina i participà en exposicions del mateix tema a Lloret i fora de Lloret– o la devoció per les tradicions religioses, entre les quals els goigs, en són exemples ben vistents, entre d'altres. En aquest darrer aspecte ja hem esmentat els *Goigs a llaor de Santa Cristina* en l'edició dels quals el suport d'un Carner exiliat a Brussel·les serà imprescindible.

El fet era conegut. L'incansable Esteve Fàbregas escriu a *Lloret Gaceta* (20/7/1978, p. 7) en referir-se a Martínez: “*féu imprimir els goigs de Carner, en la versió definitiva que ell, personalment, havia aconseguit del poeta a l'exili*”. Fàbregas coneixia els papers de Martínez i n'havien parlat.

Però no s'havia documentat. Ara podem fer-ho.

L'afecció a la recollida i manteniment dels goigs locals, iniciada amb la Renaixença i vetllada per l'associació Amics dels Goigs –fundada per Mn. Baldelló el 1922 i activa des d'aleshores–, era una temàtica corrent entre els erudits locals durant el franquisme, ja que disposava de protecció eclesiàstica i no oferia riscos a la vista del règim, alhora que permetia recuperar i fer perviure un gènere popular religiós i en català.

Martínez i d'altres coneixen els goigs dedicats per Carner a Santa Cristina i no inclosos en els llibres editats fins aleshores del poeta. Els situaven el 1921, ja que els havien localitzat i retallat de les pàgines de *La Veu de Catalunya*. Però no estaven impresos ni tenien música per poder-los cantar.

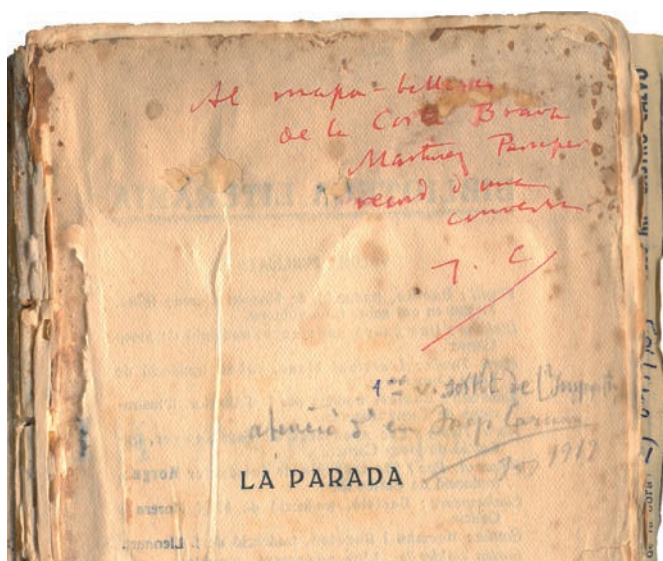
El desencadenant de la idea i de la possibilitat efectiva de publicar-los és el següent. Martínez va escriure un article genèric sobre aquesta temàtica *Els Goigs. Algunes particularitats* a la revista *Recull*, de Blanes (14 d'abril de 1962). L'article és en català i és dels pocs que se li coneixen perquè, tot i la feina de col·leccionar dades i documents, no es va prodigar en l'escriptura. Segurament a petició o per obra de Domingo Valls Coll (1923-2009), membre d'Amics dels Goigs i aleshores actiu a la vida parroquial blanenca –president des de 1950 del Centre Catòlic–, regidor des de 1961 i alcalde de Blanes entre 1963 i 1973, l'article es va presentar al concurs literari d'articles periodístics organitzat per Amics dels Goigs amb motiu de la I Romeria de Gogistes a Montserrat del 29 d'abril de 1962.

Un jurat format per Mn. Baldelló, president d'honor d'Amics dels Goigs; Mn. Alimbau, de la Comissió diocesana de Barcelona de premsa i ràdio; Julià Clapera Roca, de la *Asociación de la Prensa de Barcelona*; Josep M. Rovira Artigues i Guerau Mutgé Saurí, vocal i secretari respectivament d'Amics dels Goigs, va premiar cinc articles. El premi consistia a fer editar dignament els goigs que cadascun dels autors escollís junt amb el respectiu article premiat. Es premiaren i s'editaren, doncs, els de la Misteriosa Llum (Manresa); els dels Sants Cosme i Damià; els de la Mare de Déu de Gràcia (Sitges); els de Santa Rita i els de Santa Cristina, “*solicitado este último por E. Martínez Passapera, y cuya letra, no muy conocida por cierto, es debida a José Carner*”, com informà la revista *Destino* (23 de març de 1963, p. 58) en fer-se ressò del que considera “*premios originales*”.

Relloige de sol a Santa Cristina, amb un fragment dels goigs de Josep Carner.

Procedència i autoria:
Narcís Figueras.

Pagina inicial de l'exemplar de *La Parada*, de Joaquim Ruyra, amb dedicatòria de Carner a Emili Martínez Passapera i anotacions d'aquest.

Procedència: SAMLM. Fons Martínez Planas.

Aquesta edició és la que es coneix encara avui en un doble foli que reproduceix el text de Carner i l'article de Martínez, feta a la Impremta Parellada, de Barcelona, i amb unes il·lustracions esquemàtiques signades "Gelpí", molt probablement l'artista Enric Gelpí Vintó (Barcelona, 1936-Cànoves i Samalús, 2011), que no van agradar, però, Emili Martínez. Ara bé, com va aconseguir Martínez la revisió del text per part de Carner? Ho podem documentar a partir del Fons Josep Carner, de la Biblioteca de Catalunya,²⁸ on es conserven les cartes i postals que Martínez envià a Carner a Brussel·les, l'esborrany dels goigs en procés de revisió pel poeta i un esborrany de la seva resposta –els originals poden trobar-se, cal pensar, i un dia poden aparèixer entre els materials que periòdicament la família Martínez Planas va aportant, com ja ha fet amb molts altres, a l'Arxiu Municipal i que tanta utilitat tenen per a la recerca i la documentació de la història local–.

Martínez, amb 87 anys, s'adreça al poeta per carta el 4 de maig de 1962, només cinc dies després del premi (!), recordant els anys 20 i els canvis en ells i en la vila: "*Distingit i benivolgut amic, Sr. Josep Carner. Hem posat cabells blancs des de la vostra estada estiuenca en aquesta, avui desconeguda, vila –fins per als mateixos que l'habitem–però no han canviat de color els agradables records de la vostra amistat...*" Li explica que ha tingut el premi i té ocasió de fer imprimir els seus goigs, que els hi envia a màquina a partir del diari de 1921 i li avança que té previst demanar a Pau Casals que els musiqui. No és poca cosa.

Carner revisa els goigs, hi confirma canvis ja fets entre el primer text de 1917 i el publicat a la premsa el 1921 i encara

hi fa retocs minúsculs, però magistrals, que els donaran la fesomia actual i el seu to inequívocament carnerià. En la resposta –tenim un esborrany no datat que el poeta conservà– Carner s'excusa de la trigança per un viatge al sud de França i retorna el text revisat alhora que suggereix amb una certa clarividència i previsió que si Pau Casals no es pot fer càrrec de la música hom es pot adreçar al seu amic Josep Valls,²⁹ "*excel·lent amic meu, compositor premiat amb un Gran Premi quinzenal als Estats Units, injustament oblidat per amics de Barcelona i que es guanya la vida darrerament al Havre com a secretari del cònsul de Venezuela. Ha seguit component peces admirables. Els seus dos mestres foren Lluís Millet a Barcelona i Saint Saëns a París. Paul Collaer,³⁰ la màxima autoritat musical de Bèlgica –país essencialment musicòfil–, el té amb raó per un gran compositor*". Com se sap, finalment la música la hi posà uns anys més tard el monjo de Montserrat, Odiló M. Planàs (1925-2011).

Tot és força ràpid. Martínez li escriu novament el 20 de juliol de 1962 assegurant-li "l'agraïment de les Cristines i dels coneguts i amics i de tutti quanti ens rellevaran en els atzars del pervenir", com preveient una fi pròxima –morí el desembre de 1964–, i confiant que tindran una bona acollida i que "*fora de plànyer haguessin quedat en les golfes de la literatura*". Igualment li comenta, i pot tenir interès per als lloretencs, com és llavors Lloret a partir de la postal que li envia:

Quan analitzeu les panoràmiques adjuntes, vostre esperit restarà admirat de la transformació soferta per la nostra marinera vila, on ja no s'hi veuen els homes de mar ni vilatans de terra. Ha passat a la 3a d'Espanya per el número d'hotels i residències, amb 180 bars o snaks porteria de 12 cabarets, 25 pentinaduries de femmes i dos milers de bikinis de dia. Per si us interessa, la estadística dels turistes que vénen a prendre el sol i alguna cosa més, són en majoria alemanys, seguits de francesos, inglesos, del Nort... i algun xino.

Acaba el text recordant que si Verdaguer ja té un carrer a Lloret des de 1914, hom preveu, insinua, dedicar-ne un a "un altre" –sembla voler dir Carner– per quan sigui possible i la via estigui plenament urbanitzada.

La darrera postal és del 16 de gener de 1963 en què ja li envia els goigs impresos i es queixa que no li agraden. En el Fons Carner es conserva, als dors del text mecanografiat dels goigs, la maqueta manual que Martínez havia previst, amb imatges seves de l'interior del santuari, reproduccions de quadres de Llaverias sobre la processó, etc. Els Amics dels Goigs, amb una visió més actual en vist la de Martínez, van confiar la il·lustració a un artista més jove, de 26 anys, i més "modern". Martínez es mostra indignat davant Carner perquè no s'ha respectat el seu esquema i les imatges proposades i afirma:

Penso valer-me d'una de les millors tipografies de ciutat, fent nova edició millorada amb el quadre d'En Llaverias, el Cant de la Salve (rems a l'aire), santuari i paisatge marí. Ah, i suposant que en Pau Casals hagi descansat dels fadics que li ocasiona el seu "Pessebre", n'espero la tonada promesa. ¿Hi doneu la vostra aprovació?

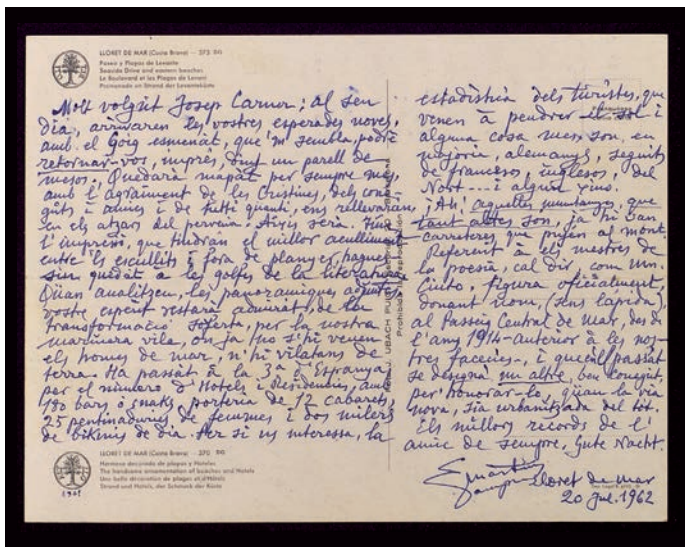

Edició dels *Goigs a llaor de Santa Cristina* de l'any 1962 (Amics dels Goigs), promoguda per Emili Martínez Passapera. Procedència: Biblioteca de Catalunya. Fons Josep Carner.

28 La Biblioteca de Catalunya ha fet arribar puntualment reproducció digital del material sol·licitat per mitjà del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar, cosa que ha facilitat molt la feina.

29 Es refereix al compositor i violoncel·lista català Josep Valls Royo (Barcelona, 1904–Le Havre, 1999).

30 Pianista i musicòleg belga (1891-1989).

Carta-postal que envià Emili Martínez Passapera al poeta Josep Carner (20 de juliol de 1962).

Procedència: Biblioteca de Catalunya. Fons Josep Carner.

No tenim cap més resposta de Carner –tret que la família en conservi d'altra– però aquesta nova edició ja no es va dur a terme. Amb tot, aquesta documentació fins ara no explorada, és un magnífic testimoni dels contactes tardans entre Martínez i Carner per a la recuperació d'un text poètic ocasional, els goigs cristinencs del poeta, que altrament haurien quedat en la foscor i que així no sols van aflorar sinó que se'n pot documentar la peripècia. I la persistència en la memòria lloretenca de Carner.

Cloenda

Acabem amb un últim detall d'interès. L'estada de Carner a Lloret els anys 20, dèiem al principi, no té una transcendència especial. Sí que té, però, un enllaç, bé que indirecte, amb la sortida del país del poeta per dedicar-se a la carrera consular, una marxa que causà sorpresa en aquell moment.

Pel que sembla, fou per mitjà del poeta i amic Lluís Valeri³¹ que es va assabentar que es convocaven unes oposicions al cos consular a Madrid i, amb el suport d'amics i patrocinadors, s'hi va fer inscriure a finals de setembre i s'hi presentà a mitjans d'octubre –no tingué gaire temps per estudiar però parlava diversos idiomes i això li valgué, segons que sembla–. Va treure el número quatre de la promoció. I obtingué un bon destí, a Gènova.³²

Respecte al tema de les oposicions, Valeri en parlà en un article a *La Vanguardia* el 3 de maig de 1968 referint-se al 1921 –no pas el 1920– i una entrevista amb Carner a

Barcelona. La memòria no sempre és fidel. Pot ser que fos a Barcelona, a on Carner solia anar regularment, al seu despatx de *La Veu*, tot i fer temporada d'estiu a Lloret, o bé a Lloret, on Valeri participà als Jocs Florals de 1920. L'any, doncs, ha de ser 1920, ja que el 1921 Carner ja era Gènova.

També Rossend Llatas a les seves memòries *30 anys de vida catalana* (1969) afirma que Carner li va confessar –a Lloret “on hi hagué uns jocs florals bastant lluïts” (Llatas, com hem vist, hi fou membre del jurat, molt jove, a 20 anys, com altres a qui Carner convocà) o bé a Barcelona– que tenia intenció de fer les oposicions al cos consular per assolir una situació econòmica més estable.³³

Tant Valeri com Llates dubten sobre l'any o sobre el lloc on Carner els va comunicar que pensava optar al cos consular. Ara podem saber més coses sobre aquest aspecte gràcies a l'esborrany de carta de Carner a Martínez, no datada, però d'entre primers de maig i mitjans de juliol de 1962. El text és de la mà de Carner i és inequívoc respecte al lloc on va decidir aquest canvi en la seva vida:

Benvolgut amic,

Res no em fora tan plaent com tornar a Lloret i trobar-vos-hi, i cloure-hi potser (a la meua edat) tota la sèrie de viatges dels quals Lloret té el mèrit o la culpa inicials: és a Lloret que em vaig assabentar d'unes imminents oposicions consulars i és d'allà estant com per un procediment una mica fulletinesc vaig fer-me inscriure per a les susdites oposicions. Però no tinc ací temps ni espai ni veritable avinentesa per explicar-vos tota la història...

Llàstima que no descabdelli “tota la història”, certament! Ara bé, si ara la memòria de Carner, com sembla per la contundència, ens la podem creure, queda certificat que la notícia de la convocatòria la tingué a Lloret –per mitjà de Valeri, probablement–, la decisió es prengué aquí i des d'aquí es feren gestions per inscriure-s'hi.

Tant de bo Carner hagués pogut retornar a Lloret el 1970! Tant de bo hagués pogut retornar amb salut a una Catalunya democràtica amb prou temps per retrobar entre els amics Emili Martínez Passapera. El que és clar, i hem volgut relatar, és com, aquells “homes d'esperit” –els que tingueren l'oportunitat de confegir un determinat discurs sobre el passat i sobre la imatge ideal de la vila, mentre configuraven i projectaven la seva imatge personal, és clar, i mentre es produïa la progressiva transformació del seu entorn– van mantenir una persistent memòria de Josep Carner, ben conscients del lloc que Carner ocupava en la imatge de la vila que volien projectar i potser no tant del lloc que Lloret havia tingut en la vida de Carner. ■

31 Lluís Valeri Sahís (1891-1971), llicenciat en lletres i en dret, poeta, company d'estudis de Riba i de Sagarra, estava interessat en la carrera diplomàtica –com també Sagarra– i en conèixer els detalls de l'accés. De fet, anà a Madrid per opositar, però finalment no ho va fer. Ingressà com a funcionari al Ministeri de Treball i ocupà diversos càrrecs a Madrid i a Catalunya fins als anys 30. Després de la Guerra Civil tingué encara algun càrrec però sobretot treballà a l'empresa privada i en diverses institucions patronals. I repregué l'activitat literària que havia iniciat de jove, en català i en castellà. Tot i que ha estat poc valorat i estudiat, va rebre elogis per la seva obra del seu amic Josep M. de Sagarra. Veg. ALTURO, J.; ALAIX, T. *Noves dades sobre l'amistat de Lluís Valeri i Josep M. de Sagarra, i alguns poemes inèdits d'aquest*, dins *Els Marges*, 120 (2020), 10-42.

32 MANENT, A. *Josep Carner...*, p. 214-215. Segons Manent la instància per inscriure-s'hi, que algú presentà en nom seu a Madrid, duïa data de 29 de setembre. Per una carta a Carles Soldevila des de Lloret el 8 de setembre sabem que l'endemà acabava el seu estiu a Lloretenc però li comunica que encara hi tornarà un diumenge o dos. L'estiu acabava de manera lenta i amb un període intermedi, com si no es volgués deixar. Carner devia mirar per damunt el temari en alguna cala. A l'octubre es va examinar. Veg. Núria Santamaria, *Cinc cartes de Josep Carner a Carles Soldevila (1920-1922)*, dins *Els Marges*, 54 (1995), P. 85-90.

33 Anys després en una entrevista que Baltasar Porcel feu al poeta a Brussel·les indicà el mateix sobre el perquè de l'entrada al món diplomàtic que el dugué fora del país, trobar estabilitat econòmica (“Josep Carner: l'alta presència”, *Serra d'Or*, desembre 1966).

Lloret de Dalt: la història i els secrets de la primera urbanització de Lloret

Lluís Cruz i Berasategui

Periodista i president de l'Associació de Veïnes i Veïns de Lloret de Dalt

Des de qualsevol punt del nucli urbà de Lloret de Mar se la veu, observant-nos des dels seus 272 metres d'alçària¹. És la Roca Grossa, una muntanya que ja havien poblat els ibers² durant unes dècades del segle III aC i que, un parell de mil·lennis després, encara explica globalment perquè Lloret és com és.

Hem agafat l'autobús urbà de la línia L4 a l'estació d'autobusos, que puja fins els veïnats d'aquesta muntanya, i ho fem amb la idea d'entendre aquest 'Lloret global' a partir de singularitats molt particulars. Baixem a la parada anomenada "Lloret de Dalt", ubicada a la plaça que, tot cobrint la riera de Pegueres, esdevé l'accés a Lloret de Dalt. El veïnat on comença la darrera transformació del municipi.

Mirant Roca Grossa amunt, veiem en primer terme, a la dreta de l'avinguda de Lloret de Dalt, un tòtem de fusta d'uns cinc metres d'alçària que té serigrafiat, amb unes lletres verticals de color blanc, el topònim Lloret de Dalt. La columna de fusta està coronada per un escut de ferro que simbolitza un veler navegant i, del màstil de l'embarcació, surten quatre rajos de llum que sostenen les lletres "U", "LL" i "D": Urbanització Lloret de Dalt.

Ens trobem al punt exacte on va començar a construir-se la primera urbanització de cases unifamiliars allunyada del nucli urbà de Lloret de Mar. I sabem, pel què hem sentit dir moltes vegades, que això va passar en la dècada de 1950, a partir de la qual la fesomia agrària i forestal del municipi va canviar per sempre més.

Ho comprovarem al Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar (SAMLM), on també hi descobrirem moltes altres coses singulars. Una d'elles és que el Pla Parcial d'Ordenació i el Projecte d'Urbanització de Lloret de Dalt³ es va aprovar, amb caràcter definitiu, el 25 de setembre de 1962, una mica més enllà dels anys 50 que coneixíem; però allò que dèiem de les coses singulars: trobem diverses evidències que indiquen que les màquines ja havien començat a moure terres per urbanitzar la zona com a mínim set anys abans.

Descobrim que els primers carrers es van començar a obrir el 1955⁴ i que l'Ajuntament de Lloret de Mar va tenir a

El tòtem de fusta que dona la benvinguda a la urbanització al començament de l'avinguda de Lloret de Dalt.

Procedència: AVV Lloret de Dalt. Data: 2020.

sobre de la taula els dos primers expedients sobre llicències d'obres i construccions el desembre de 1956⁵ a nom de dos germans: Dolors i Antonio Parera i Vilar. Recordem-los.

Aquells expedients eren el pas previ per autoritzar la construcció de les dues primeres cases de la primera urbanització del municipi que, segons els plànols que adjuntaven, ubiqüem a l'actual carrer de la Serra del Berguedà.

I una dada que, pel cas, tampoc no és casual: l'any en què es van iniciar aquests dos expedients va ser el 1956. Doncs

1 *Mapa topogràfic de Catalunya escala 1:25.000*. Turó de Rossell 366-2-6 [Mapa]. Institut Cartogràfic de Catalunya. Barcelona. 1993.

2 *Puig de Castellet (Lloret de Mar)* dins el web *Ruta dels Ibers*, del Museu d'Arqueologia de Catalunya (<http://www.rutadelsibers.cat/Jaciments/El-Puig-de-Castellet-Lloret-de-Mar>). Consulta: 06-04-2021.

3 *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona* (25-01-1962), dins SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. UA 24 Lloret de Dalt. Pla Parcial d'Ordenació i Projecte d'Urbanització de Lloret de Dalt. 1962. CID: 100.002.2278.310_106.003.003.

4 Instància de Josep Solanellas i Mas dirigida a la Comissió Provincial d'Urbanisme (09-12-1961) dins SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. UA 24 Lloret de Dalt. Pla Parcial d'Ordenació i Projecte d'Urbanització de Lloret de Dalt. 1962. CID: 100.002.2278.310_106.003.003.

5 SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Expedient d'obres 104/1957 d'un xalet Melitrons, a nom de Dolors Parera Vilar. 1957. CID: 100.002.2436.320_070.495.104. SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Expedient d'obres 103/1957 d'un xalet Melitrons, a nom d'Antonio Parera Vilar. CID: 100.002.2436.320_070.016.103.

bé, el 12 de maig d'aquell 1956 l'Estat va aprovar la Llei sobre el Règim del Sòl i Ordenació Urbana⁶, que pretenia unificar, ordenar i regular, en una sola norma amb rang de llei, tot allò relacionat amb l'urbanisme.

Consultant aquests dos expedients d'obres, però, trobem l'indici d'una de les grans singularitats que amaga Lloret de Dalt: un topònim sorprenent. En aquests dos expedients els germans Parera i Vilar demanaven construir en una zona que l'Ajuntament de Lloret de Mar anomenava "Paratge Melitrons". Memoritzem-lo.

El "Paratge Melitrons" era una àrea de 10,49 hectàrees de superfície, que feia pocs anys que era propietat de Josep Solanellas i Mas, un empresari berguedà afincat a Barcelona que acabava d'arribar a Lloret de Mar.

La puixança d'un taller de greixatge

Ens hem de traslladar a Vilada, un petit municipi del Berguedà per a ubicar l'origen de la família Solanellas. Allà hi conserva l'antiga casa pairal i a Sant Jaume de Frontanyà encara ara hi té algunes hectàrees de terreny forestal. Aquests lligams berguedans expliquen perquè en el nomenclàtor de Lloret de Dalt hi llegim topònims d'aquesta comarca: carrer de Berga, carrer de la Serra del Berguedà i carrer de Frontanyà.

La relació dels Solanellas amb Lloret de Dalt, però, no es va originar al Berguedà, sinó que es va gestar a Barcelona.

El 1928 Josep Solanellas i Mas va deixar Vilada per cursar estudis superiors a Barcelona i, ràpidament, va començar a treballar en el sector de l'automoció: al concessionari de vehicles Cobo, a l'avinguda de la Diagonal.

Tres anys després, el 1931, Josep Solanellas i Mas va llogar un local a la cantonada de l'avinguda de la Diagonal i dels carrers de Girona i de Provença, al barri de la Dreta de l'Eixample. Hi va obrir un taller de greixatge, amb un elevador de vehicles i un sortidor de benzina: l'embrió de *Diagonal Auto Service*.

Havia començat una dècada en què el parc mòbil de vehicles particulars va començar a créixer. El 1933 aquell taller de greixatge va quedar petit i el negoci es va traslladar no gaire lluny, només uns metres enllà, per reubicar-se a l'altre costat del carrer de Girona dins de la mateixa cruïlla amb la Diagonal.

Diagonal Auto Service va viure uns anys intensos a remolc d'un negoci pròsper que, amb l'esclat de la Guerra Civil espanyola (1936-1939), va ser col·lectivitzat.

El 8 d'abril de 1939, una setmana després de la fi de la guerra, Josep Solanellas i Mas va refundar *Diagonal Auto Service* en *Garages y Estaciones de Servicio Sociedad*

Josep Solanellas i Mas l'any 1931 envoltat dels treballadors de la benzinera original, a l'avinguda Diagonal, 404, de Barcelona.

Procedència: GUSTÀ, Àngel; BALASCH, Ramon; ROMANÍ, Daniel. *Història de les Estacions de Servei de Catalunya*. Clipmèdia Edicions. Barcelona. 2007.

⁶ Jefatura del Estado. Ley de 12 de Mayo de 1956 sobre el régimen del suelo y ordenación urbana dins Boletín Oficial del Estado. Núm. 135. 14-05-1956. P. 3.106-3.134 (<https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1956/135/A03106-03134.pdf>). Consulta: 06-04-2021.

Anònima, coneguda amb l'acrònim GEDSSA, amb un capital inicial de 650.000 pessetes⁷.

Tot i que en la dècada de 1970 GEDSSA va obrir una altra benzinera⁸ a Barcelona, al barri del Camp d'en Grassot i Gràcia Nova, la matriu empresarial va ser sempre la benzinera de la Dreta de l'Eixample, fins a la fi de l'activitat⁹ el juliol de 2019.

Però tornem altra vegada a la dècada de 1930. Josep Solanellas i Mas va viure durant una dècada i mitja, aproximadament, en un pis contigu al taller original, i un cop casat, va néixer el seu fill, Ramon Solanellas i Solanellas, el 16 d'abril de 1940.

81 anys després, Ramon Solanellas i Solanellas ens explica que, entre les dècades de 1940 i de 1950, la família es va traslladar d'aquell pis cap a la casa familiar d'un dels seus oncles, metge de professió, ubicada al carrer d'Hurtado número 11, al barri del Putxet. Era una torre aïllada, amb jardí i amb una petita quadra per a cavalls que, a finals d'aquella dècada, seria reformada. Anotem-ho.

L'automoció anava a l'alça, i els sectors auxiliars també. Era el cas de la benzinera GEDSSA, on cada dia hi repostaven més conductors. Ramon Solanellas recorda que un d'ells era Fèlix Jofré i Arqués¹⁰, advocat laboralista i, els primers anys de la postguerra, delegat provincial de la Central Nacional-Sindicalista (CNS). Fèlix Jofré residia molt a prop de la benzinera, a la mateixa avinguda de la Diagonal —anomenada durant el franquisme *Avenida del Generalísimo*— però també tenia una relació estreta amb Lloret de Mar i, més concretament, amb Cala Canyelles.

Aquella relació d'empresari i client, explica Ramon Solanellas, es va enfortir durant la dècada de 1940 i, estrenada la de 1950, Josep Solanellas i Mas va arribar a Lloret de Mar de la mà de Fèlix Jofré i Arqués amb la idea d'emprendre algun negoci immobiliari plegats.

Fèlix Jofré i Arqués ja havia tancat amb anterioritat alguna operació immobiliària a Cala Canyelles, i ell va posar Josep Solanellas i Mas en contacte amb el lloretenc Nicolau Cabañas i Llovet¹¹, besnebot del conegut indià Nicolau Font i Maig (1830-1908).

Josep Solanellas i Mas i Fèlix Jofré i Arqués es van associar per comprar-li a Nicolau Cabañas i Llovet la porció de terreny menys treballada d'una de les seves finques agrícoles: la "Vinya Rosa"¹². L'objectiu era reparcel·lar-la i vendre les noves divisions per a que, qui en comprés, s'hi construís una casa unifamiliar.

Els primers en comprar parcel·les van ser persones de l'entorn de Jofré, primer, i de Solanellas, després. Recordeu els germans Dolors i Antonio Parera i Vilar? Ells van ser

els primers en sol·licitar llicències d'obra a l'anomenat "Paratge Melitrons" el 1956.

Doncs bé, al SAMLM confirmem que ambdós tenien un parentiu estret amb Fèlix Jofré i Arqués: eren l'esposa i el cunyat, respectivament. De fet, segons ens recorda Ramon Solanellas i Solanellas, Fèlix Jofré i Arqués residia a l'avinguda de la Diagonal, molt a prop de la benzinera GEDSSA, tal com consta en l'expedient sobre llicència d'obres i construccions tramitat per Dolors Parera i Vilar¹³ el desembre de 1956.

L'activitat urbanitzadora en aquesta peça de la "Vinya Rosa" necessitava, per tant, d'obrir-hi carrers, d'asfaltar-los, de construir-hi voreres i d'instal·lar-hi enllumenat públic i, a la vegada, d'equipar les noves parcel·les amb escomeses de llum i d'aigua cadascuna. Un procés que, segons hem descobert al SAMLM, es va iniciar el 1955.

Paral·lelament, Josep Solanellas i Mas va aprofitar, també, per edificar-hi una torre per a l'estiueig familiar. El projecte de xalet d'estiueig, que incorporava piscina i pista de tennis, va començar a agafar forma el 1958 a la parcel·la més gran del centre de la nova urbanització.

Si bé hem explicat que aquest nou sector es va anomenar el 1956 "Paratge Melitrons" —memoritzem bé aquest topònim— Josep Solanellas i Mas va optar per batejar-lo amb un altre nom que esdevindria l'oficial: Lloret de Dalt.

El carrer de Miquel Martí i Pol, en primer terme, i l'avinguda de Nicolau Cabañas, on hi circula el bus de la línia L4, al fons.

Procedència: AVV Lloret de Dalt.

Data: 2021.

⁷ Segons el testimoni oral de Ramon Solanellas i Solanellas, fill de Josep Solanellas i Mas.

⁸ GUSTÀ, Àngel; BALASCH, Ramon; ROMANÍ, Daniel. *Història de les Estacions de Servei de Catalunya*. Clipmèdia Edicions. Barcelona. 2007.

⁹ *Tanca la històrica benzinera GEDSSA, a la cantonada de la Diagonal amb Girona*. Betevé. Redacció 30-07-2019 (<https://beteve.cat/economia/tanca-benzinera-gedssa-diagonal-girona/>). Consulta: 07-04-2021.

¹⁰ *Los Sitios de Girona*. Girona. 05-02-1943. P. 2. Consultat a l'Arxiu Municipal de Girona (AMGi).

¹¹ *Cabañas i Font, Pius* dins el web *Els diputats de la Mancomunitat de Catalunya* (<http://diputatsmancomunitat.cat/mancomunitat/content/caba%C3%B1as-i-font-pius>). Consulta: 07-04-2021.

¹¹² Desconec els diners amb què es va formalitzar la compravenda de la finca, a dia d'avui no he pogut documentar-ho.

¹³ SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Expedient d'obres 104/1957 d'un xalet Melitrons... Op. cit.

Consultem al SAMLM, almenys, la primera vintena d'expedients d'obres i de construccions tramitats per l'Ajuntament de Lloret de Mar en aquesta zona entre 1956 i 1962 i confirmem aquesta evolució toponomàstica: de Melitrons a Lloret de Dalt.

Descobrim que, entre 1955 i 1958, als permisos d'obra s'anomenava la zona "Paratge Melitrons", entre 1958 i mitjans de 1959 "Paratge Lloret de Dalt" i des de finals de 1959 en endavant "Urbanització Lloret de Dalt".

L'ús del nou topònim "Lloret de Dalt" es va originar a partir d'una fórmula ben senzilla: l'alçària d'aquest sector respecte de la resta del nucli urbà de Lloret de Mar.

Aquest topònim va agafar embranzida el 1958, any en què a l'entrada principal de Lloret de Dalt s'hi va instal·lar un element que indicava l'inici de la nova urbanització i que, sobretot, havia de ser el reclam per publicitar la venda de les parcel·les. El disseny d'aquell reclam es va inspirar, segurament, en els de les benzineres: quelcom vertical amb uns metres d'alçària generosos i coronat per un logotip.

Però, recordeu que hem suggerit que calia recordar la reforma de la casa familiar del barri del Putxet a finals de la dècada de 1950? Doncs bé, el reclam publicitari que es va instal·lar a l'entrada de Lloret de Dalt procedia d'aquella casa: és el tòtem de fusta que s'alça a l'avinguda de Lloret de Dalt i que, 63 anys després, segueix dempeus allà mateix.

Segons recorda Ramon Solanellas i Solanellas, el tòtem es va fer a partir del tronc d'un arbre. El d'un eucaliptus que, fins l'any 1958, presidia el pati de la casa familiar del carrer d'Hurtado número 11, on s'hi havien traslladat a viure els Solanellas. Ramon Solanellas explica que, durant les obres de reforma al pati, van haver de tallar aquell eucaliptus, alt, voluminós i amb unes arrels generoses. Com que era una mena d'icona familiar van conservar-ne el tronc, el van traslladar de Barcelona cap a Lloret de Mar i el van instal·lar a l'entrada principal de Lloret de Dalt. I van triar el lloc més visible des de la carretera d'Hostalric a Tossa de Mar —avui GI-682—, que llavors tenia com a traçat el vial actual que voreja la plaça d'accés a Lloret de Dalt.

La primera urbanització del municipi ja tenia nom oficial i, amb reclam publicitari inclòs, el ritme de venda i edificació de parcel·les es va accelerar. Ho va fer a rebuf del context econòmic de l'Espanya franquista que tot just abandonava la postguerra i l'autarquia (1939-1959) per abraçar-se al desenvolupisme econòmic o "miracle espanyol" (1960-1975). Una segona etapa que, en el cas de Lloret, va suposar una transformació urbanística entregada a l'eclosió del turisme de masses i residencial: es van urbanitzar les vinyes primer, i els boscos després.

I aquest procés va començar amb Lloret de Dalt, a partir de "la Vinya Rosa": la primera vinya del municipi en deixar de ser-ho.

Ceps a les ombres de la revolució liberal i d'Amèrica

Hem pujat a peu, avinguda de Lloret de Dalt amunt, fins a l'indret amb l'orografia més planera d'aquesta zona, a la falda de la muntanya de la Roca Grossa. Som a l'avinguda de Nicolau Cabañas, al veïnat de Vinya Rosa. Dos noms que indiquen que estem trepitjant una història que, insistim, té més singularitats.

Som a un punt relativament central de l'antiga finca de "la Vinya Rosa". Era una peça de terra agrícola, fèrtil i regada amb l'aigua del Torrent d'en Barba¹⁴ i de la riera de Pegueres¹⁵. S'hi treballaven vinyes i hortes i s'hi collia, principalment, raïm i patates. I com totes les vinyes de l'època que envoltaven el nucli urbà de Lloret de Mar, la Vinya Rosa formava part d'aquell paisatge agrari: terres esglaonades conreades per pagesos i terrassans.

L'origen de la Vinya Rosa podríem ubicar-lo en el context social i econòmic espanyol del segle XIX: la revolució liberal i, més concretament, els processos de desamortització. Aquell procés va consistir, a grans trets, en l'intent de crear una classe mitjana de pagesos i camperols d'una banda, i en el d'enfortir la hisenda pública amb la recaptació de nous ingressos i impostos de l'altra. Per fer-ho, l'Estat va impulsar expropiacions de terres i béns, principalment de l'Església, però també de terres comunals o sense treballar, per subhastar-les després als millors postors.

És així com podríem entendre que, ben entrada la segona meitat del segle XIX, el terreny que ocupava la Vinya Rosa estigués en mans particulars: concretament en les de Dolors Font i Maig —germana de l'indià Nicolau Font i Maig— filla de Nicolau Font i Brugada i de Rosa Maig i Vilallonga. També interpretem que l'origen del nom d'aquesta vinya feia honor a la seva mare, Rosa Maig.

Dolors Font i Maig ja era vídua de Romà Sala quan va caure malalta el 1872 i, en no tenir descendència, va llegar tots els seus béns¹⁶ en la seva mare, Rosa Maig i Vilallonga —ja era vídua de Nicolau Font i Brugada.

Però mentre la malaltia de Dolors Font i Maig seguia el seu curs, va morir primer la seva mare i hereva, Rosa Maig i Vilallonga, l'11 de gener de 1874. Així que, en previsió, Dolors Font i Maig va substituir la seva mare pel seu germà, Nicolau Font i Maig, com a hereu universal dels seus béns¹⁷.

Nicolau Font i Maig va fer constar, el 28 de setembre de 1876, en un inventari notarial de béns: "*Que su hermana Dª Dolores Font y Maig, viuda de Roman Sala de esta misma vecindad [es refereix a Lloret de Mar], otorgó su último testamento ante el suscrito notario a los siete de mayo de mil ochocientos setenta y dos en la cual instituyó por heredera universal de todos sus bienes a su madre Rosa Maig, viuda de Font, y después de muerta ésta la sustituyó*

14 SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Pla de parcel·lació de la urbanització Piera, Torrent d'en Barba, avinguda Magnòlia. 1966. CID: 100.002.2278.310_030.009.004.

15 SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Projecte de millores i cobriment de l'accés a la urbanització Lloret de Dalt. 2000-2004. CID: 100.002.2388.730_107.027.001.

16 Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners (AHCSCF). Testament nuncupatiu (07-05-1872). Notari José Antonio Rodés Vaquer.

17 Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners (AHCSCF). Inventari de béns (28-09-1876). Notari José Antonio Rodés Vaquer.

al dicho otorgante D. Nicolás Font y Maig a todas sus libres voluntades. Ha dicho también que la nombrada Rosa Maig de Font premurió a su hija la testadora [...] cuya muerte tuvo lugar el día once de enero de mil ochocientos setenta y cuatro por cuyo motivo se ha practicado a favor del precitado D. Nicolás Font y Maig la sustitución puesta a su favor en el calendario testamento, quedando en consecuencia heredero universal de los bienes de su citada hermana Dª Dolores Font y Maig, que falleció en esta villa a veinte y seis de julio de este año mil ochocientos setenta y seis [...].”

Dos mesos després del traspàs de Dolores Font i Maig el seu germà Nicolau va iniciar els tràmits per heretar els béns que li va llegar la seva germana: una casa de planta baixa amb un pis superior i un hort al pati posterior situada al carrer Major —actual carrer de la Vila¹⁸— i un solar edificable al carrer de la Unió.

Però anem al que ens interessa: la Vinya Rosa. Una finca descrita a l’inventari de béns com *“Una pieza de tierra de cabida doce vesanas¹⁹ [equival a 2,625 hectàrees del sistema mètric decimal] equivalentes a dos hectàreas, sesenta y una áreas, cuatrocientas noventa y una milésimas, a saber, una hectárea, nueve áreas, trescientas setenta y una milésimas plantadas de cepas, y las restantes una hectárea, cincuenta y tres áreas, ciento veinte milésimas de bosque con pinos y alcornoques, situada en el término de la presente villa de Lloret de Mar, nombrada Viña Rosa.”*

Per a ubicar aquesta finca al mapa actual de Lloret de Mar ens servirem dels límits del terreny descrits en l’inventari: a est, sud i oest anomena, exclusivament, els propietaris de les finques colindants, que se’ns fa difícil d’identificar i de situar, però ens crida l’atenció la llinda que fa de la Vinya Rosa a la banda del nord: *“mediante en toda la parte del norte el camino antiguo que dirige a la villa de Tossa.”*

Aquesta ressenya ens permet ubicar la Vinya Rosa de 1876 just on som ara i des d’on observem el territori 145 anys després: per sota de l’actual carrer de Miquel Martí i Pol, a la urbanització Puig d’en Pla, i del tram superior de l’avinguda de Nicolau Cabañas, al veïnat de Vinya Rosa. Arribem a aquesta conclusió gràcies a un plànol municipal de 1971 inclòs en el projecte de construcció d’un ramal²⁰ per connectar Roca Grossa, Vinya Rosa i Lloret de Dalt amb la xarxa d’aigua pública. El plànol on s’hi projectava el ramal dibuixava i anomenava el traçat del camí antic de Tossa en aquesta indret. I el dibuixava on, anys després, es van construir sobre aquest traçat els dos únics carrers de la

urbanització Puig d’en Pla: el de Miquel Martí i Pol i el de Caterina Albert.

Ara bé, mirant-nos aquest indret i projectant-ne l’extensió, se’ns genera un dubte: si Lloret de Dalt —anomenat inicialment “Paratge Melitrons”— té una extensió de 10,49 hectàrees²¹ i la finca de la Vinya Rosa, a data de 1876, tenia una extensió de 2,625 hectàrees; com és que Lloret de Dalt és més gran que la Vinya Rosa, si Lloret de Dalt va ser una segregació de la Vinya Rosa?

La resposta, amb documentació precisa dels Registres de la Propietat, no la tenim, però sí que la podem deduir: la finca matriu, que suposem que és la descrita en l’inventari de béns de 1876, va créixer. Més encara si ho comprovem d’una investigació de Montse Xirgu i Encesa, feta pública en una ponència emmarcada en la “Jornada Onomàstica” del 16 d’octubre de 2010²² en què, entre d’altres, va elaborar un plànol²³ i un llistat de les masies de Lloret de Mar²⁴ de mitjans del segle XX. Una investigació basada en un treball previ de l’historiador Elvis Mallorquí —publicat el 2001 al número 13 de Quaderns de la Selva— i també en els testimonis que Montse Xirgu va recollir de Juanita Lloberas i de les memòries de Joan Valls, datades de 1993.

L’extensió de la Vinya Rosa a mitjans del s.XX comprèn, segons aquesta investigació, el territori que avui formen els actuals veïnats de Lloret de Dalt, Sepulcre Romà, Vinya Rosa, Puig d’en Pla, Normax i parts molt generoses de Turó de Lloret i de Roca Grossa.

Suposem que l’expansió i el creixement de la Vinya Rosa es va produir a partir del moment en què Nicolau Font i Maig la va rebre en herència el 1876 —de la seva germana Dolores—, a qui oficialment se’l descrivia notarialment com a *“soltero hacendado, de edad cuarenta y cinco años, vecino de dicha villa”*. Ja feia un temps que havia tornat de Jaruco (Cuba) a Lloret, on havia fet més gran la seva fortuna.

Aquesta finca va anar canviant de mans, vinculada amb la família Font, primer, i Cabañas, després. Nicolau Font i Maig no va tenir descendència i va nomenar hereu universal²⁵ dels béns al seu nebot, Agustí Cabañas i Font. Ell tampoc no va tenir fills, i va fer el mateix en favor d’un altre nebot, Nicolau Cabañas i Llovet.

Ho recollim d’un text manuscrit el 7 de maig de 1942²⁶ al revers d’una butlleta —no la perdem de vista— en què s’hi reproduïx una part del testament d’Agustí Cabañas i Font,

18 LLAVERO i GURREA, Josep Vicenç. *Els noms dels carrers al segle XIX* dins *Sesmond*, núm. 17. Ajuntament de Lloret de Mar. Lloret de Mar. 2018.

19 *Mides Agronòmiques Catalanes*. Girona. Dins el web del Col·legi Oficial d’Arquitectes de Catalunya (<http://www.coac.net/COAC/agrupacions/PeritsForenses/docs/Dades%20interres%20oper%20Perits/MIDES-AGRON.htm>). Consulta: 08-04-2021.

20 SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Projecte de ramal 7-2 d’abastament d’aigua potable anul·lat i substituït per un altre: Roca Grossa, Vinya Rosa i Lloret de Dalt. 1971. CID: 100.002.2378.730_064.263.001.

21 Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya.

22 XIRGU i ENCESA, Montserrat. *Masies en el Lloret rural. Toponímia*. Ponència presentada a la Jornada Onomàstica Lloret de 16-10-2010. CID: 699.050.100_052.087.004. També disponible a <https://www.lloret.cat/seccions/arxiu-municipal/fitxers/pdf-toponimia/ponencia-masies-de-lloret.pdf>.

23 XIRGU i ENCESA, Montserrat. *Plànol de situació de les masies de Lloret*, dins el web del SAMLM (<https://www.lloret.cat/seccions/arxiu-municipal/fitxers/pdf-toponimia/planol-masies.pdf>). Consulta: 02-04-2021.

24 XIRGU i ENCESA, Montserrat. *Llistat de masies de Lloret de Mar*, dins el web del SAMLM (<https://www.lloret.cat/seccions/arxiu-municipal/fitxers/pdf-toponimia/llistat-de-masies-de-lloret.pdf>). Consulta: 02-04-2021.

25 CABANAS i FONT, Pius dins el web Els diputats... Op. cit.

26 SAMLM – Fons José Luis Bordallo i Maria Carme Ciuró. Convocatòria de la societat d’aigües Mina Melitrons al soci Josep Baxibern o Baixibern. 1941. CID: 699.019.100_086.347.006.

datat el 22 de març de 1916, que diu en el punt número 23:

“Terminado el usufructo legado a mi esposa, nombro e instituyo heredero mío universal a mi primo [Pius Cabañas i Font] y ahijado Nicolás Cabañas Llovet, el cual no podrá disponer libremente de los bienes de mi heredados [encara era menor d’edat], sino que a su fallecimiento [Pius Cabañas i Font] harán tránsito los mismos a sus hijos y descendientes.”

Recordem que Nicolau Cabañas i Llovet és qui, entrada la dècada de 1950, va segregat i va vendre una porció de la finca a Josep Solanellas i Mas i a Fèlix Jofré i Arqués.

Tornem a l’avinguda de Lloret de Dalt i baixem a peu fins on s’alça el tòtem de fusta que es conserva a l’entrada principal del veïnat. Ja hem descobert història i singularitats, però encara ens espera el millor: un secret enterrat en el subsòl.

La Mina Melitrons, un patrimoni amagat

Al costat del tòtem de fusta que encara es conserva a l’avinguda de Lloret de Dalt hi ha una zona verda. Hi accedim. Allà hi observem el penúltim tram descobert de la riera de Pegueres i, amb protagonisme, ens criden l’atenció un pou amb la vora de maó vist i una caseta d’uns cinc metres quadrats amb una teulada a dues aigües.

Recordeu que havíem demanat de memoritzar el topònim “Paratge Melitrons”, d’ús previ al topònim “Lloret de Dalt”? Doncs desvetllem el secret: ens trobem a la mina Melitrons.

La caseta i el pou són alguns dels elements que, encara conservats, van formar part d’aquesta mina d’aigua. Però, com sabem que és la mina Melitrons? La resposta, altra vegada, la trobem al SAMLM.

D’entrada, perquè ja hem descobert que les primeres llicències d’obra tramitades el 1956 a Lloret de Dalt anomenaven el sector com a “Paratge Melitrons”. I cercant aquest topònim, ens trobem amb aquella butlleta on, al revers, s’hi transcrivien una part del testament d’Agustí Cabañas i Font que, havíem dit, no podíem perdre de vista: si li donem la volta i n’observem l’anvers ens trobem amb una crida als socis de la *Sociedad de Aguas Mina Melitrons*²⁷ a una reunió general convocada pel 31 d’agost de 1941.

L’enllaç del topònim “Paratge Melitrons” emprat en les primeres llicències d’obra a Lloret de Dalt i la convocatòria dels socis de la *Sociedad de Aguas Mina Melitrons* ens permet ubicar aquesta mina d’aigua a Lloret de Dalt. Però, tant com per ubicar amb precisió la mina a la zona verda on hi ha el pou i la caseta? Sí. La resposta és, novament, al SAMLM.

Troblem una sol·licitud dirigida a l’Ajuntament de Lloret de Mar²⁸ a càrrec del propietari del Residencial Park, Juan Prado Romá, del 30 de novembre de 1962. Hi demanava una escomesa d’aigua per abastir el seu negoci —un complex turístic format per càmping, motel i hostel— que estava ubicat a l’entrada de Lloret de Dalt, en un terreny on ara s’aixeca l’edifici Solmar, a l’avinguda de la Vila de Tossa, número 91. Juan Prado Romá explicava

El pou, en primer terme, i la caseta de recepció i repartiment d’aigües de la Mina Melitrons, a la dreta.

Procedència: AVV Lloret de Dalt. Data: 2020.

²⁷ Ídem.

²⁸ SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Sol·licitud de Juan Prado Romá abastament d’aigua per al seu negoci d’hostaleria. Ja que el Sr. Solanellas propietari de la Urbanització Lloret de Dalt, ha tancat el repartiment de la Mina Melitón. 1962. CID: 100.002.2378.720_039.057.045.

en aquella sol·licitud que tenia dificultats per garantir el subministrament d'aigua al Residencial Park i argumentava:

“Que Don José Solanellas, propietario de la Urbanización Lloret de Dalt, ha colocado candados en la casita de recepción y reparto de las aguas de la mina “Melitón” [suposem que és una deformació en la pronúncia i l'escriptura de “Melitrons”] erigiéndose como dueño de dichas aguas.”

Aquest argument, per tant, ubica la mina Melitrons a la zona verda. I el fet d'esmentar la caseta de recepció i repartiment d'aigües també ens permet identificar-la com la caseta que es conserva en aquest indret: un espai que és a escassos 100 metres de la parcel·la on hi havia el Residencial Park.

La *Sociedad de Aguas Mina Melitrons* va iniciar l'activitat, almenys, el 1930²⁹. Si ens fixem en la data en què es va repartir la papereta per informar de la convocatòria a la reunió general de socis, el 24 d'agost de 1941, observem com en la impressió original de la butlleta ja s'hi preveia que hagués estat complimentada en la dècada anterior.

La societat va desaparèixer el 1963, quan l'Ajuntament de Lloret de Mar va signar un conveni³⁰ amb els propietaris — també anomenats socis— de cadascuna de les mines d'aigua existents al municipi per cedir-ne la gestió al consistori.

Fins a aquell moment, la *Sociedad de Aguas Mina Melitrons* tenia 91 propietaris al conjunt del nucli urbà de Lloret de Mar, que s'abastien de l'aigua de la mina per a usos domèstics principalment, però també per a usos agrícoles.

Segons aquell conveni, l'Ajuntament s'assegurava *“la cesión realizada por los propietarios de agua de Mina, con carácter gratuito a favor del Ayuntamiento, de todos cuantos derechos les corresponden por razón de las aguas de minas, incluidos sus derechos o participaciones en las*

Butlleta de convocatòria a una reunió general dels socis de la *Sociedad de Aguas Mina Melitrons*. **Procedència:** SAMLM – Fons José Luis Bordallo i Maria Carme Ciuró. **Data:** 1941. CID: 699.019.100_086.347.006.

Minas, conducciones, tuberías, servidumbres, repartidores, locales, etc. o en cualquier finca relativa a las expresadas aguas”. Com a contraprestació *“el Ayuntamiento se obliga a suministrar gratuitamente, siempre que causas imprevistas o de fuerza mayor no lo impidan, durante un período de veinte años, contando desde el día 1º de Enero de 1963 al 31 de diciembre de 1982 [el mateix cabal d'aigua previ al conveni].”* I afegeix que *“transcurrido el mencionado período de veinte años quedará cancelado automáticamente el suministro gratuito y todos los beneficiarios habrán de sujetarse a las normas generales que el Servicio Municipal de Aguas tenga establecido para el suministro de todos los usuarios.”*

No va caldre esperar 20 anys per revisar aquell conveni ja que, poc després, va quedar en paper mullat. El Lloret turístic de la dècada de 1960 necessitava més aigua i, en paral·lel a aquell conveni, l'Ajuntament ja estava projectant un nou sistema d'abastiment a partir de pous de captació d'aigua a la conca de la Tordera: el sistema actual.

Mirant-nos *in situ* el que queda de la mina Melitrons comprenem què va passar: va quedar en desús primer, i abandonada després. Amb tot, allà hi va sobreviure un brollador per on hi rajava aigua, a mode de font, que molts veïns del municipi aprofitàvem per omplir garrafes d'aigua per a l'ús domèstic. Aquella aventura d'anar a buscar aigua a la font va acabar, definitivament, a principis de la dècada de 1990 quan l'Ajuntament de Lloret de Mar va tapiar el sortidor.

Però, com era exactament la mina Melitrons quan funcionava? On era i quina longitud tenia la galeria subterrània? Hem fet un darrer esforç i... Aigua a mar no trobaríem!

Al SAMLM descobrim un plànol³² de Fèlix Jofré i Arqués, la persona que va posar Josep Solanellas i Mas en contacte amb Nicolau Cabañas i Llovet, que respon aquests dubtes. El plànol, a escala 1:500, situa els elements de la mina d'aigua sobre el terreny i ubica l'àrea en la geografia de Lloret de Mar.

Tot i que no anomena la mina Melitrons, sabem que l'és per com s'hi reproduïxen el traçat de l'antiga carretera d'Hostalric a Tossa de Mar —aquesta part del traçat és el vial que voreja la plaça d'accés a Lloret de Dalt—, el pont que creua la riera —segueix dempeus i forma part del vial que voreja la plaça—, la mateixa riera —és la de Pegueres— i l'esment a una finca del Sr. Prado grafiada amb llapis —es refereix a Juan Prado Romá i al Residencial Park—. Aquest plànol també descriu l'element principal de la mina Melitrons: la galeria subterrània.

Tota mina d'aigua és, en concepte, una mena de pou, però en horitzontal. L'element principal és la galeria subterrània —un túnel horitzontal per on hi pot caminar una persona,

29 Desconec la data de constitució de la *Sociedad de Aguas Mina Melitrons*, a dia d'avui no he pogut documentar-ho.

30 SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Servei Aigües. Registre escameses aigua amb els noms dels propietaris, dels peticionaris, la font o mina i la quantitat d'abastiment. 1963. CID: 100.002.2485.140_035.083.004.

31 SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Contracte per a les obres de construcció de la xarxa per a l'abastiment i distribució d'aigües potables. 1963 - 1966. CID: 100.002.2485.140_035.083.004.

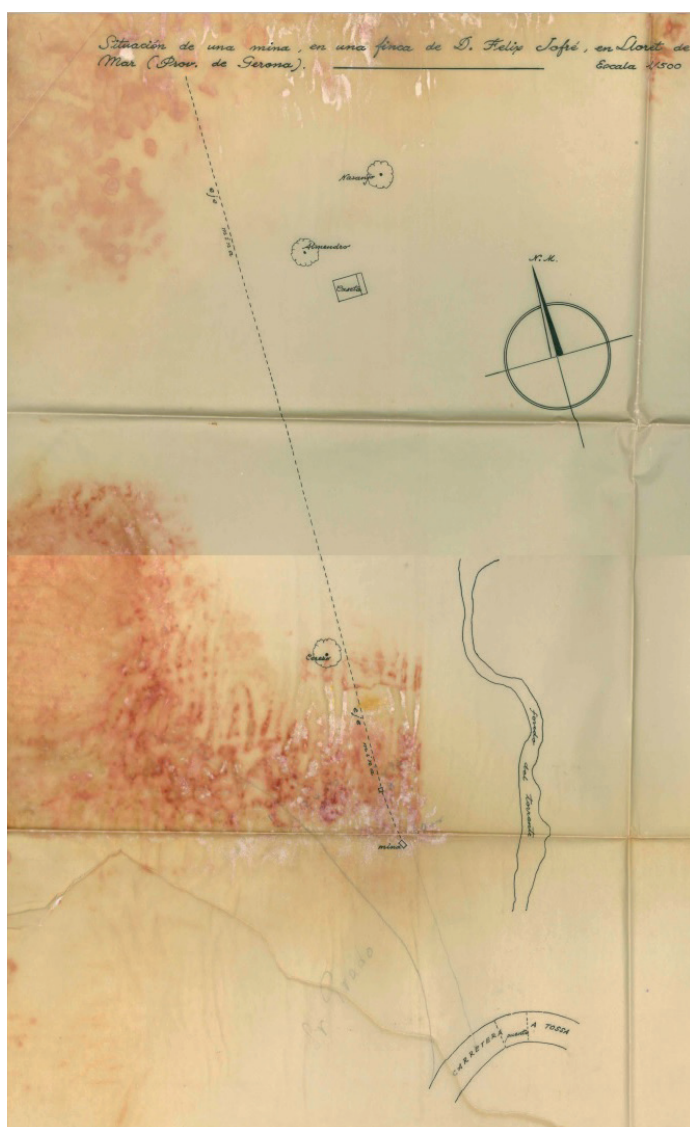
32 SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Contracte per a les obres de construcció de la xarxa per a l'abastiment i distribució d'aigües potables. 1940 ca. CID: 100.002.2491.140_067.581.008.

amb mides que oscil·len entre els 60 cm i 80 cm d'ample per 150 cm o 180 cm d'alçada— per on circula l'aigua que ha estat captada en el subsòl d'una muntanya, que és conduïda cap a un punt concret de la superfície i allunyat d'aquesta captació. La portada de l'aigua a l'exterior es fa per gravetat —el túnel té un desnivell lleuger— i, un cop fora de la galeria, se la condueix per altres canalitzacions o rases fins a un repartidor —són petits edificis, com ara torres o casetes. Un cop l'aigua entra al repartidor és distribuïda a cada usuari —per a usos com el reg de conreus o el consum humà— mitjançant ramals i altres canonades.

Doncs bé, gràcies al plànol de Fèlix Jofré descobrim el secret que s'amagava al nostre subsòl: on és la galeria subterrània de la mina Melitrons i on hi té l'accés des de l'exterior: a la zona verda on hi ha el tòtem, el pou i la caseta. De fet, aquesta caseta és el repartidor d'aigües de la mina —Juan Prado Romá la descrivia en la sol·licitud el 1962 com a “casita de recepción y reparto de aguas”— on encara s'hi conserven les canonades que el connectaven amb la galeria subterrània i amb un dels ramals de distribució.

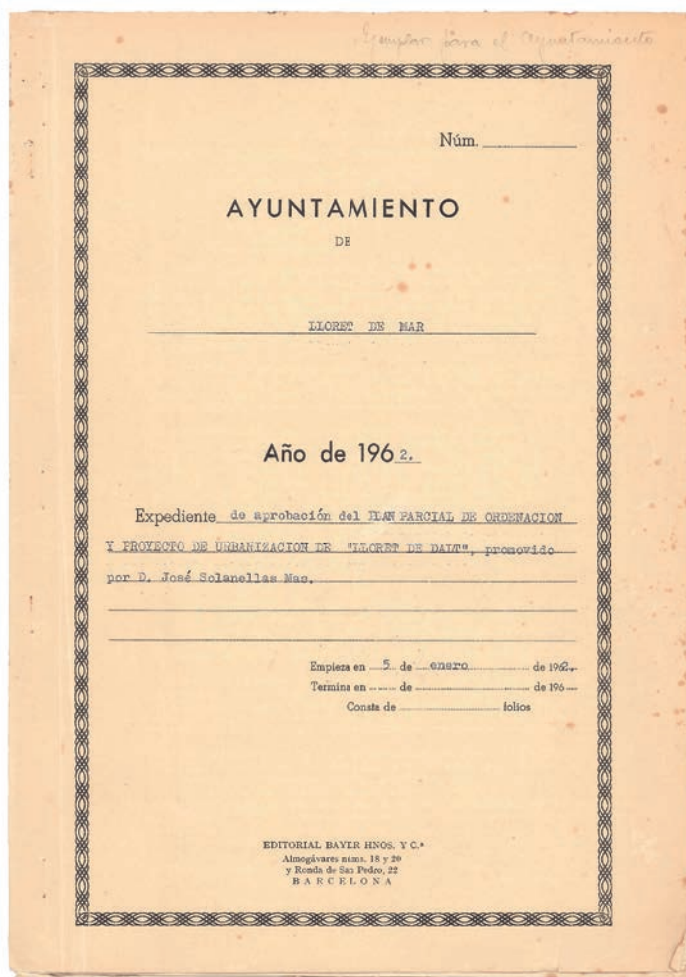
Una altra part del secret que desvetllem és el traçat i la longitud d'aquesta galeria: si mesurem l'eix de la mina en el plànol i, tot respectant l'escala 1:500, l'extrapolem a la realitat, obtindríem una teòrica galeria amb una llargada superior als 150 metres. Ubicant-la en un mapa actual establim que la galeria penetra en el terreny des de la zona verda i —en sentit nord i en línia recta— connecta amb la captació d'aigua subterrània, a unes desenes de metres de profunditat, a prop de la plaça de Salvador Espriu, al límit entre Lloret de Dalt i Vinya Rosa.

Després d'haver descobert aquests secrets i, encara paint tota aquesta informació, tornem a agafar l'autobús de la línia L4 a la parada “Lloret de Dalt”. De tornada cap al centre urbà, una reflexió que ens ronda el cap: acabem de trobar un element patrimonial de gran interès històric, arquitectònic, natural i cultural de Lloret. Està abandonat, però, qui sap si per casualitat, ha sobreviscut el pas dels anys. La mina Melitrons explica un capítol de la història de Lloret de Mar del segle XX. La recuperem? ■

Plànol de situació de la mina Melitrons, en una finca de Fèlix Jofré i Arqués.

Procedència: SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar.
Data: Ca. 1940. CID: 100.002.2491.140_067.581.008.

Portada del Pla Parcial i Projecte d'Urbanització de Lloret de Dalt. Procedència: SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Data: 1962. CID: 100.002.2278.310_106.003.003.

L'homosexualitat a Lloret (1960-1990)

Gemma Mateu Mas
Estudiant

L'homosexualitat ha estat durant molts anys un tema tabú, i si bé Lloret ha estat una vila amb una aparent tolerància cap a moltes conductes que en altres llocs serien censurades, no deixa d'haver-hi, en ocasions, certa reticència a parlar de l'orientació sexual pròpia o aliena. És per aquest motiu que agraeixo a tots els que m'han ofert les seves històries o les dels seus familiars i amics, doncs aquest treball ha estat construït fonamentalment a partir d'entrevistes. Tot i que en els últims anys s'han realitzat estudis historiogràfics dels orígens del col·lectiu LGTB+¹ i de les seves condicions socials al llarg de la història, majoritàriament se centren als Estats Units i a Anglaterra. Hi ha un ínfim nombre d'estudis a nivell estatal i local a Espanya sobre aquesta temàtica i és important que això canviï. Tot i que en aquest treball només tractaré l'homosexualitat –en major part la relativa a l'home–, espero donar llum a una part de la història del col·lectiu, així com a una part de la història de Lloret de Mar.

L'aprovació del Pla d'Estabilització² el 1959 per part del govern franquista obre les portes al turisme i Lloret es converteix en un dels pobles que se'n beneficien. Amb l'arribada d'estiuejants a les costes espanyoles s'introdueixen noves idees liberals procedents de països sense les restriccions morals del règim de Franco. És en aquest moment quan comencem a tenir constància d'uns primers bars d'ambient³ a Lloret. Encara que es podria dubtar de la seva especificitat de gai, l'ambient liberal del que gaudien permetia la inclusió tant d'homosexuals

com d'heterosexuals. Tanmateix encara no s'havia produït el moviment per l'alliberament homosexual que va ser conseqüència de la revolta de Stonewall de 1969⁴ i no hi havia una consciència sobre aquesta qüestió. La societat espanyola vivia, a més, en una dictadura conservadora que era lluny de ser oberta pel que fa a la sexualitat i les llibertats individuals, de manera que fins els anys setanta el turisme homosexual era més aviat prudent en les seves activitats.

Possiblement el primer bar d'ambient a Lloret va ser el *Martins* i es va inaugurar cap al 1965 al carrer de Santa Cristina. El seu propietari fou Fernando del Valle, més conegut com a "*Fernandito*". Quan aquest tancà el 1968 el reemplaçà al carrer de Sant Miquel *El simpàtic*, l'arrendatari del qual es feia anomenar "la Mona" i era, a més, perruquer. D'aquesta època cal esmentar la taverna *El Quijote*, al carrer de la Unió, i el bar La Bota, portat per una parella, en Paco i en Gensio. En alguns d'aquests llocs es realitzaven actuacions folklòriques per part del personal i dels propietaris, que moltes vegades eren homosexuals, de manera que es creava un ambient festiu i segur.

Si durant els anys seixanta els bars d'ambient assumien les seves activitats amb discreció, això va canviar amb la mort de Franco l'any 1975. La seva mort suposà l'inici d'una major llibertat d'expressió i d'actuació en molts àmbits, però sobretot per als homosexuals. Si bé és cert que l'any 1970 s'havia aprovat la Llei de Perillositat i Rehabilitació Social⁵ que categoritzava als homosexuals com a perillosos socials, incrementant-se així les batudes policials als locals d'ambient de les capitals, Lloret no se'n va veure gaire afectat com a conseqüència de l'interès econòmic que suscitava el turisme. A més, els propietaris acostumaven a evitar tot incident que podria haver donat motius per a tancar els seus locals. Tan propietaris com clients habituals ens han assegurat que el tràfic de drogues estava totalment prohibit dins dels locals, encara que el consum de haixix i

Clients i amics del bar *La Tortuga* del carrer de Santa Teresa.
Procedència: SAML M – Fons Josep Valls Puigvert. Data: 1982. PC.

Interior del bar *El David*, al carrer Migdia, durant les festes de Nadal.
Procedència: SAML – Fons Juan Velasco. Data: 1985. PC.

1 Lesbianes, Gais, Transgènere i Bisexuals, etc.

2 *Boletín Oficial del Estado* de 22 de juny de 1959, que conté el Decret Llei 10/1959 d'Ordenació Econòmica.

3 Bars de nit exclusius per a homosexuals.

4 El 28 de juny de 1969 van començar els avalots del bar d'ambient *Stonewall Inn* a Nova York, on la policia tenia ordres de fer-hi una batuda. Els que eren al local aquell dia, majoritàriament homosexuals, van reaccionar en contra de la violència policial. Aquests fets suposaren l'inici d'un moviment d'alliberament homosexual arreu, així com de conscienciació social sobre la situació de la comunitat LGTB+.

5 *Boletín Oficial del Estado* de 6 d'agost de 1970. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1970-854>

cànnabis era comú. Sí que hi van haver, en canvi, *chaperos*⁶, normalment d'origen àrab, que dins dels bars d'ambient oferien els seus serveis, però no van causar una gran problemàtica.

El 1978, Josep Valls i Puigvert de Cal Moro inaugurarà un dels locals d'ambient més duradors i importants del poble: *La Tortuga Vermella*, encara que s'acostumava a ometre d'esmentar-ne el color quan se l'anomenava. El nom del local fa referència a la barca de pesca familiar i li va donar a Valls el sobrenom "*la Lenta*". En aquell moment era l'únic bar d'ambient de Barcelona fins a la frontera, de manera que va atraure tan la clientela estrangera com la nacional, i encara uns anys després era el més concorregut i amb més ambient festiu gai de la zona. Freqüentment s'hi realitzaven jocs i *shows* per animar els clients, i ocasionalment fins hi tot s'hi havien reproduït films pornogràfics amb pràctiques homosexuals. El motiu principal del seu èxit immediat va ser que es va anunciar a la guia *Spartacus*, que reunia locals per a homosexuals de tot el món, i el fet que Lloret ja fos un destí d'estiueig per molts estrangers facilitava aquest tipus de turisme. Com explica el mateix Valls, els francesos, anglesos, italians, holandesos i alemanys eren els clients més habituals de *La Tortuga*, però també ho eren clients nacionals. A voltes, aquests locals es convertien en vies d'escapament per a homes homosexuals casats que havien optat per l'aparença d'una "normalitat" mitjançant el matrimoni heterosexual. Una altra opció, per a aquells que tenien diners, era la pensió Mediterrani⁷, on el propietari proporcionava *chaperos* als clients que ho desitgessin a canvi d'un preu considerable.

El 1979, un any després de l'obertura de *La Tortuga*, José Rincón, alacantí amic de Josep Valls, inaugurarà *El David*. Aquest nou bar d'ambient complementava i es diferenciava del de Valls pel seu ambient tranquil i serè, encara que el propietari de *La Tortuga* assegura que hi va haver un grup de nois que es feien anomenar "*las folklóricas*" que intentaven –sense èxit– que els dos locals rivalitzessin. Altres testimonis afirmen que *El David* era un lloc molt freqüentat per homosexuals però que sovint anaven acompanyats d'amistats heterosexuals. Era, doncs, un bon lloc per a prendre una copa i, a la vegada, poder conversar.

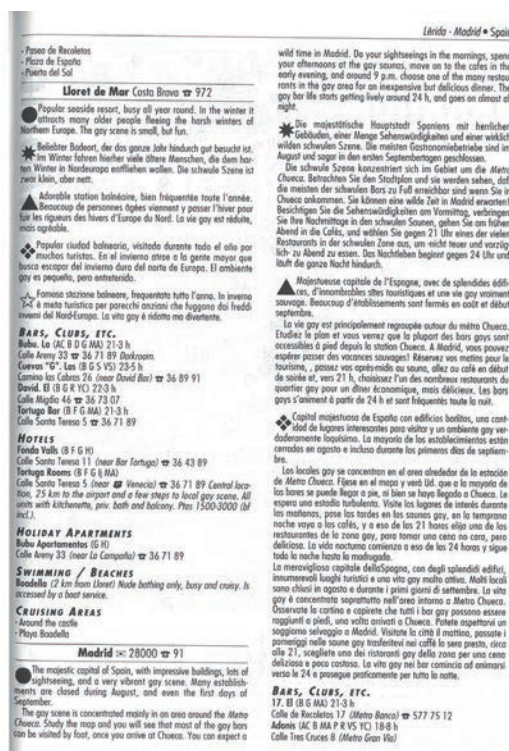
Després d'un intent de robatori a *El David*, Rincón va decidir vendre el local i l'adquirí Felice, un jove italià conegut com "*la Thatcher*". Al 1988, Josep Valls inaugurarà un altre bar d'ambient, aquesta vegada al carrer de l'Areny, i l'anomenà *La Bubu* en honor a la seva gossa *Bubulina*. En aquest nou local s'hi incorporà la cambra fosca⁸, que tant furor havia causat a altres llocs. Es tractava d'una cambra poc il·luminada on es podien mantenir relacions sexuals. No hi ha una opinió uniforme respecte si va funcionar bé o no.

Si bé durant els anys vuitanta van haver-hi altres locals freqüentats per homosexuals, la major part van estar oberts únicament un o dos estius, i reunien membres de diverses

orientacions sexuals sense exclusivitat. És el cas del bar *Tokio* –més tard *Encuentros*–, que anteriorment havia estat un prostíbul; el restaurant *El Laurel*, ubicat al carrer dels Màrtirs i portat per Juan Velazco i Paco Pozuelo entre 1988 i 1991; la taverna *Las Cuevas G* situat al camí de les cabres i portat per "*el Adio*"; entre d'altres. A partir dels anys noranta trobem menys locals d'ambient. Un dels últims en inaugurar-se va ser *El incògnito*, també de Josep Valls, l'any 1990. La raó de la caiguda dels locals d'ambient es troba probablement en l'ús de les noves tecnologies i dels xats anònims que van proporcionar noves formes d'interacció i de festeig⁹.

A més dels locals d'ambient, hi va haver a Lloret un cas similar a les *houses* de la *ball culture*¹⁰ d'origen novaiorquès. Eren cases on membres de la comunitat LGTB+ acollien joves marginalitzats o no acceptats per la seva família a causa de la seva orientació sexual o de la seva identitat de gènere. A Lloret ens trobem amb la casa de can Pi, també anomenada *Falcon Crest* en honor a la sèrie televisiva de moda, que realitzava un paper similar. La casa estava situada al barri dels pescadors i els seus membres principals van ser, que sapiguem, "*la Hollywood*", "*la Chuli*" i "*la Dama de Cristal*". No sabem fins a quin punt s'assimilava amb les *houses* de Nova York, però el que és cert és que va ser un lloc segur per a joves homosexuals i queers¹¹ deseparats.

Com a mínim des dels anys seixanta i probablement ja anteriorment, una activitat habitual practicada per homes homosexuals va ser el *cruising*¹². A Lloret, el més habitual

Una pàgina de la guia *Spartacus* on s'hi esmenten bars d'ambient de Lloret. Procedència: SAMLAM – Fons Josep Valls Puigvert. Data: 1992. PC.

6 Homes que exerceixen la prostitució amb altres homes.

7 Nom fictici usat per a protegir la identitat del local i del propietari.

8 Ens referim al *dark room* en anglès i cuarto oscuro en castellà.

9 GREENHALGH, Hugo. *Grinder and Tinder: the disruptive influence of apps on gay bars* dins *Financial Times*. 12 de desembre de 2017. <https://www.ft.com/content/be9779b6-bfeb-11e7-823b-ed31693349d3>

10 *The ball culture* originalment era formada per joves LGTB+ dels suburbis novaiorquesos que realitzaven performances i balls tot desafiant les normes establertes del gènere i de la sexualitat.

11 Terme que engloba a tota persona que no s'identifica amb una sexualitat o un gènere normatiu.

12 Trobades sexuals espontànies i sovint anònims entre persones del mateix gènere a llocs amagats i poc concorreguts.

era practicar-lo a la platja sa Boadella, on la seva condició de platja nudista facilitava les trobades, i a la zona del Castell d'en Plaja, molt concorregut de nit després que els bars haguessin tancat. De vegades hi anaven homes que tenien dona i fills i que no tenien una altra opció per a viure la seva sexualitat, però també joves que no tenien cap lloc on poder tenir relacions sexuals. Diversos testimonis ens asseguren que la Guàrdia Civil alguna vegada els havia sorprès i els havia pres les dades.

Com a la resta del món, durant la dècada dels vuitanta començaren a aparèixer casos de VIH a Lloret. "El Deme", cambrer de La Tortuga, va ser una de les primeres víctimes de la malaltia, així com "la Meneitos" i "la Big Ben" –de les quals en desconeixem els noms reals–, i Luís "la Mandarina". A partir d'aquest moment es començà a incentivar l'ús del preservatiu sobretot per part dels mateixos locals d'ambient.

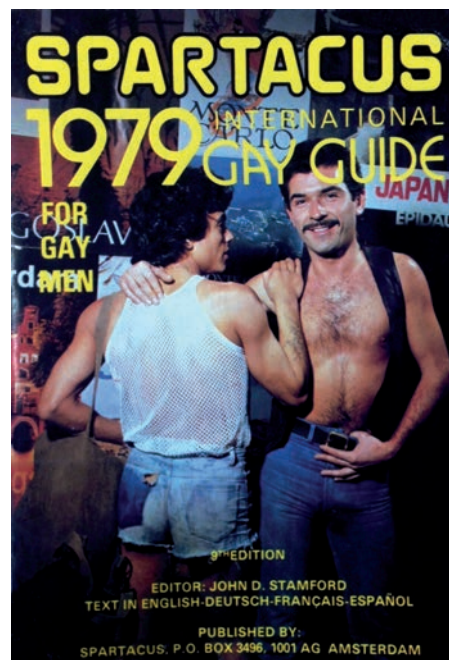
Fins ara hem parlat gairebé exclusivament del l'homosexualitat masculina, de la qual en tenim més informació. És cert que també les lesbianes anaven als bars d'ambient, però no era tan comú com amb els homes. Tot i així hi van haver espais on l'homosexualitat femenina destacava amb més facilitat, i un d'ells van ser els equips esportius. Se'ns ha parlat, per exemple, de l'equip femení sènior d'handbol a finals dels anys vuitanta i començaments dels noranta. La freqüent associació de les activitats habitualment realitzades per homes amb l'homosexualitat femenina és un possible motiu pel qual s'hagi parlat més de lesbianes en aquest sector, i com a conseqüència que hagi estat el més visible. També és possible que els vestidors siguin un factor que hagin donat peu a tafaneries o a situacions compromeses.

Geoffroy Huard parla al seu llibre¹³ de dues generacions totalment diferents d'homosexuals, marcades pels avalots de Stonewall. Els homosexuals que ja eren adults quan van passar els fets ja s'havien acostumat a viure de forma discreta. Molts estaven casats i havien construït una família i els locals d'ambient i les zones de cruising els permetia viure la seva condició sexual sense haver de renunciar a la seva reputació, la seva família i la seva feina. En canvi, els que encara eren joves quan va començar l'activisme LGTB+ van incorporar el nou discurs sobre l'alliberament sexual¹⁴. Aquesta generació d'homosexuals criticà l'anterior per conformar-se amb una vida d'aparença. Encara que no de manera dràstica, aquests patrons es poden identificar a Lloret. Miquel Costa (c.1919-1992) és un exemple de la primera generació esmentada. La seva neboda Cristina afirma que tot i que la seva orientació sexual era evident per a molts, ell mai la va reconèixer ni a l'esfera pública ni a la familiar. De la mateixa generació tenim el cas de Romà C.¹⁵, que va ser condemnat a presó durant la dictadura franquista per pràctiques homosexuals i quan va tornar al poble tant ell com la seva família ho van amagar. Un altre cas molt diferent és el de Xavier Albertí, nascut el 1962, cinquanta anys més tard que Miquel Costa. Ens explica haver viscut la seva homosexualitat de manera discreta de cara al poble i la seva família, però amb molta més llibertat

en certs sectors, com foren el teatre i un cineclub del qual era president i on, de vegades, projectava pel·lícules amb protagonistes homosexuals. Diversos testimonis ens demostren que aquests patrons s'havien repetit en altres persones, de manera que podem parlar d'una diferència generacional considerable.

Diferent és la situació, en canvi, dels turistes i dels treballadors estrangers que vivien a Lloret. Respecte els estiuejants, la dependència econòmica del poble cap a ells feia que se'ls passessin per alt comportaments que en altres circumstàncies serien censurats. Aquesta doble moral no s'aplica només a la tendència sexual, sinó a tot trencament amb les normes socials, com en són exemple l'ús del biquini en comptes del banyador o l'acte de fer *topless*. Els treballadors estrangers, per altra banda, vivien sense una família que els pogués jutjar. El poble seria incapaç de censurar-los com ho farien amb algú que hagués nascut allà, possiblement perquè no eren considerats lloretencs "autèntics" i, encara que fos així, la crítica només els afectaria a ells, i no als seus familiars. Per tant, ambdós turistes i treballadors estrangers vivien la seva sexualitat més lliurement.

Tot i que amb aquest primer treball d'investigació sobre l'homosexualitat a Lloret he pogut establir una base històrica essencial per entendre la situació del col·lectiu LGTB+ a la nostra vila, encara em queden –i confio que també al lector– molts interrogants que espero que es puguin resoldre en un futur. Tot i aquests dubtes, podem afirmar que Lloret ha estat un municipi on el turisme homosexual hi ha tingut una important presència, i això ha servit per a oferir als lloretencs una visió més àmplia de les diferents formes de sexualitat. ■

Portada de la guia *Spartacus* de l'any 1979.
 Procedència: <https://silkelectrics.tumblr.com/post/158428782380/spartacus-gay-guide>

13 HUARD, Geoffroy. *Los antisociales. Historia de La homosexualidad En Barcelona y París, 1945-1975*. Marcial Pons Ediciones de Historia SA. Madrid. 2014.

14 A Espanya es va crear al 1970 el Movimiento Español de Liberación Homosexual (MELH) i a Catalunya es va crear al 1975 el Front d'Alliberament Gai de Catalunya (FAGC).

15 Nom fictici usat per protegir la identitat de la persona en qüestió.

Una carta nàutica molt navegada

Joan Domènech Moner
Historiador

Entre els documents que guarda el Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar hi figura una *Carta General del Océano Septentrional* editada a Madrid l'any 1864, per la *Dirección de Hidrografía*, que forma part del fons de la família Ball-Illatinas.

És una carta molt navegada, és a dir, que reflecteix molts viatges de la península ibèrica a les Antilles, zona que concentrava la majoria de relacions mercantils dels nostres naviliers. La superposició de les diverses ratlles que anaven marcant les singladures constitueix una figura oval en el centre del mapa. El seu perímetre marca els viatges d'anada –part inferior– i els de tornada –part superior.

Els nostres mariners solien tenir unes rutes fixes: sortien de la península, baixaven cap a les Canàries i continuaven en direcció sud un bon tros per agafar, després, una línia gairebé recta, paral·lela a l'equador, que els dirigia cap a les Illes del Carib. Els hi ajudaven els vents alisis que bufen força regularment, sobretot a l'estiu, i van dels tròpics a l'equador, en funció de les temperatures i, per tant, de les pressions. Aquests vents són desviats cap a l'oest pel moviment de rotació de la terra i, per això, a l'hemisferi nord bufen del nord-est cap al sud i determinaven, en bona part, la ruta d'anada a Amèrica dels velers. Les èpoques, però, en què els alisis eren menys intensos resultaven perilloses perquè els navegants es podien trobar amb períodes de calma del vent, fet que

provocava que no poguessin avançar. Passava just el contrari quan es trobaven amb ciclons o tempestes –en el temps, per exemple, dels equinoccis, durant els quals, la marineria era reticent a navegar per causa dels temporals. Tornaven seguint la part superior d'aquesta figura oval, que aprofitava el corrent favorable del Golf, originat al Carib o al golf de Mèxic, i que s'acosta a Europa i en suavitzava el clima.

L'eficàcia d'aquest corrent es coneixia des de 1513, i ja la feia servir el castellà Juan Ponce de León. Excepcionalment, veiem marcades dues rutes que, arrencant de Galícia i Portugal, no voregen l'oval teòric, sinó que el travessen. En condicions normals un viatge durava uns dos mesos d'anada i dos més de tornada, és a dir, entre viatges i negocis dedicaven, fet i dit, mig any a cada expedició. Travessar l'Atlàntic representava una mitjana d'unes cinquanta singladures. Els itineraris seguits, dibuixats sobre el mapa, amb etapes regulars, que exigien la comprovació de la situació amb unes coordenades mitjançant els aparells i les observacions de l'època, formen les singladures. En el cas d'aquesta carta, observem, a part de les que segueixen la ruta general d'anada i tornada que hem descrit, algunes rutes que voregen la costa d'Àfrica per anar cap a Buenos Aires o Montevideo. També hi conflueixen quatre viatges més que arrenquen del Carib, etc.

Seria bo, és clar, poder seguir aquests periples amb el corresponent llibre de bitàcola, del qual no disposem, i conèixer els esdeveniments de cada cas. Es fa difícil comptabilitzar bé el nombre de singladures grafiades per la tonalitat del llapis emprat o per la superposició de ratlles, però, en conjunt, creiem que recull uns trenta viatges, trenta aventures en les quals, una bona colla de lloretencs tenien posada la seva esperança. ■

Carta nàutica de l'oceà Atlàntic Nord (1864). Procedència: Fons Guinart-Ball-Illatinas-Xiberta. CID: 505.001.2.4_092.021.028.

Edició i coordinació: Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar.

Redacció: C. Josep Lluhi, 24, 1r - Tel. 972 368 457 - Fax 972 373 181 - a/e: arxiu@lloret.cat - www.lloret.cat/arxiu.

Consell de redacció: Joan Domènech, Cristian Fernández, Ana García-Castany, Joaquim Daban, Fèlix Rabassa, Ignasi Riera i Conxita Romaní.

Impressió: Impremta Pagès. Tiratge: 600 exemplars. DL: Gi-1.417/2003.